

รัฐสภาสาร

ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓๐ เดือน ตุลาคม ๒๕๖๔

ISSN 0125 - 0957

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

รัฐสภาสาร

วัตถุประสงค์

- เพื่อเผยแพร่ระบอบประชาธิปไตย
- เพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภาและอื่น ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ

นายประเสริฐ ดวงวิชัย
ผู้อำนวยการ

นายบุรีรักษ์ นามวัฒน์
บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา
นางพรพิมล ธิรคุณโกวิท
นายสรรเสริญ สืบสหการ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นายบุรีรักษ์ นามวัฒน์
ผู้ช่วยผู้อำนวยการ

นางสาวอรินญา กীরติพงศ์ไพบูลย์
ผู้จัดการและสมุหบัญชี

การส่งเรื่องลงรัฐสภาสาร

ส่งที่บรรณาธิการหนังสือรัฐสภาสาร
ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า
สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา
โทร. ๒๘๒๖๑๘๑-๘๘ ต่อ ๒๓๗

สำนักงานหนังสือพิมพ์ รัฐสภาสาร
สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา
ถนนอุทองใน ดุสิต กรุงเทพฯ
โทร. ๒๘๒๖๑๘๑-๘๘ ต่อ ๒๒๕

บอกรับเป็นสมาชิก

ส่งเงินล่วงหน้าในนามผู้จัดการไปยัง สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา โดยส่งเช็คไปรษณีย์หรือธนาคาร
สั่งจ่าย ณ ที่ทำการไปรษณีย์บางกระบือ กทม. ๑๐๓๐๐
กำหนดออกเดือนละหนึ่งฉบับ อัตราค่าบำรุง ปีละ หนึ่งร้อยแปดสิบบาท

รัฐสภาสาร

ปีที่ 34 ฉบับที่ 10 เดือน ตุลาคม 2529

ISSN 0125-0957

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

บรรณาธิการ

ในสังคมประชาธิปไตย นอกจากหลักการที่จะต้องดำเนินการตามที่บัญญัติไว้แล้ว เช่น การเลือกตั้ง วิธีการดำเนินชีวิตประจำวันของสมาชิกในสังคมจะต้องมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยจึงจะไม่สนับสนุนเกื้อหนุนระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคงถาวรได้

ลักษณะของวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยนั้น อาจจะเริ่มจากความคิดเห็นร่วมกันของสมาชิกในสังคมที่จะใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในการปกครองและบริหารสังคมให้เกิดความสุข ซึ่งก็คืออุดมการณ์ประชาธิปไตย อันจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมนั้นร่วมเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามอุดมการณ์นี้ได้ เช่น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือการติดตาม การดำเนินการทางการเมือง เป็นต้น โดยมีสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงและกระตุ้นให้สมาชิกของสังคมนั้นมีวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม

รัฐสภาสารฉบับเดือนตุลาคมขอเสนอบทความอันเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย มีดังนี้ เรื่องอุดมการณ์ประชาธิปไตยกับสังคมไทย เรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มี 2 แนว แนวแรกเป็นการกล่าวถึงทฤษฎีและความหมาย ส่วนแนวที่สองเป็นการพูดถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสังคมไทย เรื่องสุดท้ายเป็นเรื่องสื่อมวลชนในรัฐสภา จึงหวังว่ารัฐสภาสารนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านเพื่อจะช่วยกันสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยให้มั่นคง

บรรณาธิการ

สารบัญ

อุดมการณ์ประชาธิปไตยกับสังคมไทย

1

บทความนี้เป็นข้อเขียนที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยของไทย ในแง่ของแนวคิดหรือปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังอุดมการณ์นี้ อันเกี่ยวกับรูปแบบของการใช้อำนาจ ความขัดแย้ง และปัญหาของระบอบประชาธิปไตยไทย โดยได้แบ่งเป็นหัวข้อ ๆ ดังนี้ 1. แนวความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย 2. รูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 3. การใช้อำนาจตามระบอบประชาธิปไตยและความขัดแย้ง 4. ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบทางการเมือง 5. ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยแวดล้อม และ 6. ปัญหาเกี่ยวกับการแทรกแซงของกองทัพ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง : ตำรวจแนวความคิดพื้นฐาน

34

ในระบอบประชาธิปไตย การแสดงออกถึงเจตน์จำนงค์ของประชาชนต่อการบริหารและปกครองประเทศนั้น ก็คือการมีส่วนร่วมทางการเมือง บทความนี้เป็นข้อเขียนได้เขียนในแนวความคิดและทฤษฎีจากนักรัฐศาสตร์หลายท่าน ในเรื่องความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

51

สังคมที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะหล่อเลี้ยงและพัฒนาการปกครองและบริหารประเทศไปได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของประชาชนในประเทศ บทความนี้เป็นข้อเขียนที่เน้นลักษณะของสังคมไทย โดยเริ่มจากความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบที่ไม่เป็นทางการ ลักษณะต่าง ๆ

สื่อมวลชนในรัฐสภา

72

บทความนี้เป็นการศึกษาให้เห็นถึงการทำข่าวของสื่อมวลชนในการทำข่าวในรัฐสภาที่จะเสนอประชาชน ซึ่งจะให้อ่านเข้าใจในการรายงานข่าวในปัจจุบัน โดยเริ่มตั้งแต่ความหมาย บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของรัฐสภาอันจะนำไปสู่แถลงข่าวในรัฐสภา บทบาทในการเสนอข่าว และสำนักงานเลขาธิการรัฐสภากับสื่อมวลชน

LIIRT

อุดมการณ์ประชาธิปไตย กับสังคมไทย

อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งของสังคมที่จะทำให้สมาชิกของสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ก็เนื่องจากเป็นความคิดของสมาชิกในสังคมนั้นที่จะร่วมกันนำมาใช้ในการบริหารและปกครองสังคมนั้น อุดมการณ์ทางการเมืองอาจจะถือได้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกภาพของชาติโดยทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของชนในชาติ

ประเทศไทยได้ยอมรับอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยมาใช้บริหารและปกครองประเทศอย่างเห็นได้ชัดหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 โดยรัฐธรรมนูญของไทยซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองและบริหารประเทศทุกฉบับจนถึงปัจจุบันได้บัญญัติกำหนดให้ประเทศมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข นับได้ว่ากว่ากึ่งศตวรรษหลังที่ระบอบประชาธิปไตยได้เคียงคู่กับสังคมไทย

บทความนี้เป็นข้อเขียนที่ได้เขียนวิเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะของการเมืองไทย ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวที่สังคมไทยได้ยอมรับอุดมการณ์ประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองและบริหารประเทศ พร้อมปัญหาสำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย อันจะเป็นสิ่งที่ได้ช่วยกันแก้ไขและพัฒนาประชาธิปไตย การที่จะใช้เป็นอุดมการณ์ที่จะทำให้สังคมไทยพัฒนาก้าวหน้าและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

บรรณาธิการ

LIERT

Legislative Institutional Repository of Thailand

อุดมการณ์ประชาธิปไตยกับสังคมไทย

โดย นิยม รัฐอมฤต

ปัญญาชนและข้าราชการไทยมีความชื่นชมในอุดมการณ์ประชาธิปไตยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และปรารถนาที่จะเห็นอุดมการณ์ดังกล่าวเจริญงอกงามในสังคมไทย การเคลื่อนไหวของปัญญาชนและข้าราชการเพื่อเรียกร้องให้มีการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยอย่างเปิดเผยเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2427 โดยเจ้านายและขุนนางที่ปฏิบัติราชการอยู่ ณ สถานทูตไทยในกรุงลอนดอน และกรุงปารีสจำนวน 11 คน ทำหนังสือถวายความเห็นต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากทรงเห็นว่าประเทศไทยยังไม่พร้อมที่จะปกครองในระบอบดังกล่าว และจะหาคนมาทำหน้าที่นิติบัญญัติไม่ได้ แต่ความคิดที่จะให้มีการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยก็ยังคงมีอยู่และได้รับการสานต่อโดยนักเขียนหัวก้าวหน้า เช่น เทียนวรรณ เป็นต้น

ในสมัยรัชกาลที่ 6 การเคลื่อนไหวที่จะให้มีการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยยิ่งรุนแรงขึ้นคณะ รศ. 130 อันประกอบด้วยนายทหารชั้นผู้น้อย ข้าราชการพลเรือนและบุคคลนอกวงราชการได้ร่วมกันคบคิดที่จะใช้กำลังเข้ายึดอำนาจ แล้วเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่รัฐบาลสืบทราบความเคลื่อนไหวดังกล่าวเสียก่อน จึงทำการจับกุมคณะผู้ก่อการกบฏและทำลาชฆวณการ รศ. 130 ลงในปี พ.ศ. 2454³

อย่างไรก็ดี ความรู้สึกที่ว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปการปกครองในอุดมคติก็ยังคงมีอยู่ในหมู่ปัญญาชนและข้าราชการไทย แม้แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ก็ทรงโปรดให้ทดลองจัดการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นในเมืองสมมุติ “ดุสิตธานี” ในเขตวังพญาไท โดยให้มีธรรมนูญการปกครองของเมือง มีการจัดตั้งพรรคการเมือง มีการเลือกตั้งผู้ปกครองเมือง มีสภาเมือง มีหนังสือ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

²“เจ้านายที่และข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน รศ. 103” และ “พระราชดำรัสตอบความเห็นของผู้จะให้เปลี่ยนการปกครอง จ.ศ. 1247 รวบรวมโดย ชัยอนันต์ สมุทวณิชและชิตติยา กรวรรณสุต รวมเอกสารเรื่องเมืองการปกครองไทย 2417-2477 (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์, 2518) หน้า 47-81

³ชัยอนันต์ สมุทวณิช การเมือง-การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523) หน้า 41-49

⁴ร.ต.เหรียญ ศรีจันทร์ และ ร.ต.มนตรี พูนวิวัฒน์, กบฏ ร.ศ. 130 (กรุงเทพฯ : ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2517)

คิมพ์ ฯลฯ⁴ ในสมัยต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ (รัชกาลที่ 7) ก็ทรงโน้มเอียงที่จะให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน ดังปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2474 ได้ทรงมอบหมายให้นายเรมอนด์ บี สตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ และพระยาศรีวิสาร วาจา ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศไปพิจารณายกร่างเค้าโครงรัฐธรรมนูญ เพื่อจัดรูปการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์⁵ นอกจากนี้ยังได้ทรงแถลงต่อสื่อมวลชนในโอกาสที่ทรงไปเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2475 ว่า จะทรงเริ่มให้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งในระดับเทศบาลก่อน เพื่อเป็นการให้การศึกษาในทางการเมืองแก่ประชาชนและเป็นการปูทางไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติต่อไป⁶ นโยบายของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ดังกล่าวยังไม่ทันได้มีการนำมาปฏิบัติ ผนัญคณะราษฎร ซึ่งเป็นขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่ก่อตัวขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 คณะหนึ่งได้ทำการยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นผลสำเร็จเสียก่อน นโยบายของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จึงถูกยกเลิกไป

แม้ปัญญาชนและข้าราชการไทยจะได้ต่อสู้จนเป็นผลสำเร็จและมีการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทยแต่จุดมการณดังกล่าวก็หาได้เจริญงอกงามบนแผ่นดินไทยอย่างที่หลาย ๆ คนปรารถนาไม่ ความขัดแย้งระหว่างผู้นำทางการเมือง ความไม่พร้อมที่จะเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมืองของประชาชน การแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ และปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองที่นำมาใช้ ได้กลายมาเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย และทำให้ระบบการเมืองของไทยซงักงัน

ตลอดระยะเวลา 50 กว่าปีที่ผ่านมา ประเทศไทยหาได้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างที่ใฝ่ฝันกันไม่ ไม่ว่าจะเป็ในแง่ของรูปแบบหรือเนื้อหา ในแง่ของรูปแบบ ระบบรัฐสภาแบบมีที่เสียงได้กลายมาเป็นรูปแบบถาวรของระบบการปกครองของไทย ฝ่ายบริหารขึ้นสู่อำนาจโดยอาศัยเสียงสนับสนุนของสมาชิกสภาประเภทแต่งตั้ง หรือไม่เช่นนั้นก็โดยการรัฐประหาร ในแง่ของเนื้อหา ประชาชนหาได้มีส่วนในการเลือกผู้ปกครองหรือกำหนดนโยบายของประเทศที่แท้จริงแต่อย่างใดไม่ ประชาชนได้รับสิทธิเพียงแค่ออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งหา มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญอย่างใดไม่ นอกจากนี้เจตนาารมณและความต้องการของประชาชนยังถูกทำให้ไร้ความหมายมากขึ้นไปอีก โดยผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองขาดความ

⁴สุชุม นवलลกุล และคณะ การเมืองและการปกครองไทย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523) หน้า 64

⁵ชัยอนันต์ สมุทวณิช อังแล้ว, หน้า 132

⁶ดิ้งอ้าง หน้า 119-23

เชื่อมโยงที่เหนียวแน่นกับประชาชน ดังนั้น สิ่งที่ผู้แทนราษฎรหรือนักการเมืองทำในหลายๆกรณี จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

แนวความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นแนวความคิดและระบอบการปกครองที่เกิดขึ้นก่อนในสังคมตะวันตกแล้ว จึงแผ่ขยายเข้ามาสู่สังคมไทยโดยผ่านทางปัญญาชนและข้าราชการไทยที่มีโอกาสเดินทางไปศึกษา ดูงาน หรือทำงานในต่างประเทศบ้าง โดยผ่านทางชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยบ้าง โดยผ่านทางสื่อสารมวลชนและตำราบ้าง สาระสำคัญของแนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย คือ ความเสมอภาคทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน สองสิ่งนี้เป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยกรีกโบราณ⁷ สำหรับ Aristotle นักปราชญ์ชาวกรีกโบราณเห็นว่าความคิดขั้นพื้นฐาน อันเป็นจุดกำเนิดของระบอบประชาธิปไตยคือ “เสรีภาพ” เขาอธิบายต่อไปว่า เสรีภาพมองได้เป็น 2 ด้าน ในทางการเมือง หมายถึงเสรีภาพที่จะเป็นได้ทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง และหมายถึง การตัดสินใจที่เกี่ยวกับนโยบายของประเทศจะต้องถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในทางส่วนบุคคล หมายถึงเสรีภาพที่จะดำรงชีพตามใจปรารถนา โดยไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐคือประชาชนมีอิสระเสรี หรือเป็นเสรีชนไม่ใช่ทาส⁸

ในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นแม่แบบของระบอบประชาธิปไตยยุคใหม่ ประชาธิปไตยเกิดจาก วิวัฒนาการทางการเมืองซึ่งเริ่มจากขุนนางพยายามต่อสู้เพื่อจำกัดอำนาจอันล้นพ้นของกษัตริย์ การต่อสู้มีหลักฐานปรากฏตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยขุนนางบังคับให้ King John ลงพระนาม ในเอกสารที่เรียกว่า “Magna Carta” ในปี ค.ศ. 1215 เพื่อจำกัดอำนาจของกษัตริย์ในการจัดเก็บภาษี การจับกุมคุมขัง และอื่น ๆ แต่กษัตริย์อังกฤษองค์ต่อ ๆ มาก็มักจะไม่ยอมรับการจำกัดอำนาจเช่นนั้น ดังนั้นการต่อสู้ระหว่างขุนนางและกษัตริย์จึงดำเนินต่อมาอีกเป็นเวลาหลายศตวรรษ และลงเอยด้วย ขุนนางเป็นฝ่ายมีชัยอย่างเด็ดขาดในปี ค.ศ. 1649 และเป็นฝ่ายผูกขาดอำนาจต่อจากกษัตริย์⁹ หลังจากนั้น การต่อสู้ทางการเมืองกระแสหลักได้แปรมาเป็นระหว่างขุนนางกับขุนนางและในที่สุดระหว่าง ขุนนางกับสามัญชน โดยเฉพาะพ่อค้าและนักอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นชนชั้นที่เติบโตอย่างรวดเร็วอันเป็น ผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าในศตวรรษที่ 18 และ 19 ผลของ

⁷ M. Judd Harmon, *Political Thought* (N.Y. : McGraw-Hill Book Co., 1964), pp. 16 - 21

⁸ Ernest Barker (trans. and ed.) *The Politics of Aristotle* (London : Oxford University Press, 1980), pp. 257 -58

⁹ วิชา นภาศิริกุลกิจ แนวคำบรรยายการเมืองอังกฤษ (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518) หน้า 20 - 5

การต่อสู้สามัญชนได้รับสิทธิทางการเมืองและมีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มด้วยการขยายสิทธิการเลือกตั้งให้แก่ชนชั้นกลางในปี ค.ศ. 1832 แก่ชนชั้นแรงงานในภาคการพาณิชย์และอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 1867 แก่ชนชั้นแรงงานเกษตร ในปี ค.ศ. 1884 แก่หญิงแต่งงานและหญิงโสดที่อายุเกิน 30 ปีขึ้นไป ในปี ค.ศ. 1918 และแก่หญิงทั้งหมดที่มีอายุเกิน 21 ปี ในปี ค.ศ. 1928 ในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐสภา สภาขุนนางซึ่งเป็นตัวแทนของขุนนางเริ่มถูกลดอำนาจ ในปี ค.ศ. 1911 และสูญเสียอำนาจแก่สภาสามัญโดยเด็ดขาด ในปี ค.ศ. 1949¹⁰

สำหรับประเทศไทย แนวความคิดเรื่องประชาธิปไตยมีวิวัฒนาการคล้ายคลึงกับ ของประเทศอังกฤษ คือ เกิดจากความพยายามของขุนนางหรือข้าราชการที่จะจำกัดพระราชอำนาจอันล้นพ้นของพระมหากษัตริย์โดยยกประชาชนเป็นข้ออ้าง เหตุผลที่อ้างโดยทั่ว จำแนกได้เป็น 3 ประการ คือ

1. อ้างว่าประเทศชาติเป็นของประชาชนทุกคน ดังนั้น ประชาชนทุกคนจึงควรมีหน้าที่ร่วมกันดูแลและรับผิดชอบ และควรเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการปกครอง ดังปรากฏตามคำชี้แจงของคณะ รศ. 103 ว่า “กรุงสยามนี้เป็นเมืองของราษฎร และควรจะช่วยกันบำรุงรักษาเพื่อได้ความสุข ความเจริญ ความยุติธรรม เป็นโสดเสมอทั่วหน้ากันหมด”¹¹ หรืออย่างที่คณะราษฎรกล่าวอ้างว่า “ประเทศนี้เป็นของราษฎร...บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ช่วยกันกู้ให้ประเทศมีอิสระภาพพ้นมือจากข้าศึก ความจริงควรเอาเงินที่กวาดรวบรวมได้มาบำรุงบ้านเมือง ให้คนมีงานทำ จึงจะสมควรที่จะสนองคุณ ราษฎร...”¹²

2. อ้างว่ารัฐบาลจะต้องรับผิดชอบต่อความอยู่ดีกินดี ของประชาชน และความเจริญของสังคมเป็นส่วนรวม หากการบริหารงานล้มเหลวรัฐบาลก็ต้องรับผิดชอบ ดังจะเห็นได้จากกรณีของคณะ รศ. 130 ที่ให้เหตุผลในการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า เนื่องจากประชาชนในชนบทได้รับความเดือดร้อนจากใจผู้ร้าย และจากการใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบของข้าราชการ ประชาชนล้มล้าง ขาดการศึกษา และล้มเหลวอยู่ในอบายมุข อีกทั้งสถาบันการปกครองก็ไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนและความล้มเหลวของชาติหรือกรณีของคณะราษฎรที่อ้างการเล่นพรรคเล่นพวก การกดขี่ขูดรีดความล้มเหลวของรัฐบาลในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นเหตุในการล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นต้น¹³

¹⁰Douglas V. Verney, *British Government and Politics* (N. Y. : Harper and Row, Publishers, 1976), pp. 9 - 21

¹¹ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อ้างแล้ว หน้า 8

¹²“ประกาศคณะราษฎร ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2475” ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) กรุงเทพฯ : มูลนิธิธรรมาคารกรุงเทพฯ, 2526) หน้า 7

¹³“ประกาศคณะราษฎร ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2475” ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ อ้างแล้ว หน้า 6

3. อ่างสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ที่รัฐบาลจะต้องเคารพ และให้หลักประกันแก่ประชาชนในเรื่องดังกล่าวด้วย ทำนองเดียวกับที่มีการรับรองไว้ใน Bill of Rights ของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา การอ้างทำนองนี้จะเห็นได้จาก คณะ ร.ศ. 103 ที่เสนอให้มีกฎหมายค้ำประกันความยุติธรรมแก่ประชาชนทุกคนโดยเสมอหน้ากัน และให้รัฐบาลให้หลักประกันเรื่องเสรีภาพทางความคิดเห็นและการแสดงออกทั้งต่อที่ประชุมหรือตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์¹⁴ หรือที่คณะราษฎรแถลงไว้ในนโยบายว่าจะสร้างสรรค์สังคมที่มีความเสมอภาคและประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีความเป็นอิสระเป็นต้น¹⁵

ในส่วนของแนวคิดประชาธิปไตยของไทยเกิดจากความพยายามของข้าราชการที่จะจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์นั้น จะสังเกตได้จากความเห็นของคณะ ร.ศ. 103 ที่เสนอให้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบ “แอบโซลูตโมนาธิ” (absolute monarchy) เป็น “คอนสติติวชันแนลโมนาธิ” (Constitutional monarchy) โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐ และมี دستورราชการด้วยพระองค์เองทั่วไปทุกอย่าง กล่าวคือ การปกครองบ้านเมืองและการทำนุบำรุงบ้านเมืองมอบให้อยู่ในความรับผิดชอบและการตัดสินใจของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งประกอบกันเป็นคณะรัฐมนตรีปฏิบัติการใด ๆ ได้โดยต้องได้รับความเห็นชอบและพระบรมราชานุญาตเสียก่อน แต่รัฐมนตรีเหล่านี้จะต้องมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับกระทรวงที่ตนเป็นผู้บังคับบัญชา¹⁶ หรือคณะ ร.ศ. 130 พยายามวางแผนยึดอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกลไกจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง¹⁷ หรือในกรณีของคณะราษฎรลดอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่เคยมีมาแต่เดิมลงมาเป็นเพียงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ โดยไม่มีอำนาจปกครองประเทศอย่างแท้จริง¹⁸ จากข้อเสนอและพฤติกรรมข้างต้นย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้เป็นอย่างดีว่า เป็นความพยายามของข้าราชการที่ประสงค์จะจำกัดอำนาจของพระกษัตริย์ ซึ่งผลที่ตามมาคือการเพิ่มขึ้นของอำนาจและบทบาทของข้าราชการเอง

แม้ว่าประวัติศาสตร์จะชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยในประเทศไทยจะเป็นผลพลอยได้ของการต่อสู้ของข้าราชการที่พยายามจะจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยอ้างประชาชน

¹⁴ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อ้างแล้ว หน้า 18

¹⁵“ประกาศคณะราษฎร ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2475” ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, อ้างแล้ว หน้า 8

¹⁶ชัยอนันต์ สมุทวณิช อ้างแล้ว หน้า 17-18

¹⁷ร.ต.เหรียญ ศรีจันทร์ และ ร.ต.เนตร พูนวิวัฒน์, อ้างแล้ว หน้า 59

¹⁸“พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475” มาตรา 3 และ 7 และ “รัฐธรรมนูญแห่งสภา

อาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475” มาตรา 3 และ 7

มตการอ้างนั้นก็ได้กลายมาเป็นแนวความคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ประชาธิปไตยไทยที่จะใช้อธิบายว่าทำไมประชาชนจึงถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายของการปกครอง ทำไมรัฐบาลจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน และทำไมจึงต้องมีการให้หลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่ประชาชน

รูปการปกครองในระบบประชาธิปไตย

อุดมการณ์ประชาธิปไตย แม้จะเชิดชูประชาชนให้เป็นเป้าหมายของการปกครองเหมือนกันหมดทุกหนทุกแห่ง แต่ในทางปฏิบัติมีข้อแตกต่างกันในการถ่ายทอดเจตนารมณ์นั้นออกมาเป็นรูปการปกครอง โดยทั่วไปรูปการปกครองในระบบประชาธิปไตยอาจจำแนกอย่างคร่าว ๆ ได้เป็น 3 ระบบ ได้แก่ ระบบรัฐสภาซึ่งให้ความสำคัญแก่สถาบันรัฐสภาในการเป็นตัวแทนเจตนารมณ์ของประชาชน ระบบประธานาธิบดีซึ่งให้ความสำคัญแก่สถาบันประธานาธิบดีในการเป็นตัวแทนเจตนารมณ์ของประชาชน และระบบผสมซึ่งให้ความสำคัญแก่สถาบันรัฐสภาในภาวะปกติ แต่ความสำคัญดังกล่าวจะเปลี่ยนไปอยู่ที่ประธานาธิบดีเมื่อบ้านเมืองมีวิกฤตการณ์หรือปัญหาข้อขัดแย้งที่ตกลงกันไม่ได้

ระบบรัฐสภามีอังกฤษเป็นแม่แบบ มีหลักเกณฑ์พอสรุปได้ดังนี้ (1) ความเป็นประชาธิปไตย - การตัดสินใจทางการเมืองกระทำโดยผู้นำที่มาจาก การเลือกตั้ง พระมหากษัตริย์เป็นเพียงปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำดังกล่าว และทรงเป็นกลางทางการเมือง (2) อำนาจอสูงสุดเป็นของรัฐสภา - ตามกฎหมายรัฐสภาจะทำอะไรก็ได้ และไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ศาลที่จะประกาศว่าการกระทำของรัฐสภาไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (3) มีการเชื่อมโยงระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหาร - ผู้นำพรรคฝ่ายเสียงข้างมากในสภาเป็นฝ่ายบริหาร ในขณะที่เดียวกันก็รักษาตำแหน่งในรัฐสภาของตนไว้ด้วย ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติอย่างความหมายของอเมริกัน (4) ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ - แม้ว่าฝ่ายการเมืองจะมีการเชื่อมโยงกัน แต่ฝ่ายตุลาการเป็นอิสระและปลอดจากการแทรกแซงโดยอิทธิพลการเมือง ผู้พิพากษาดำรงตำแหน่งตลอดชีพและได้มีการพัฒนาธรรมเนียมปฏิบัติที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม (5) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล¹⁹

¹⁹ดู Bernard E. Brown and others, *Government and Politics* (N. Y. : Random House, 1966), pi 44 - 73

ระบบประธานาธิบดีมีลักษณะสำคัญคือ ทั้งรัฐสภาและหัวหน้าฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และมีการแยกอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ กล่าวคือฝ่ายนิติบัญญัติจะลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลไม่ได้ ในทางกลับกันฝ่ายบริหารก็จะสั่งยุบสภาไม่ได้ ในระบบนี้ประธานาธิบดีซึ่งเป็นทั้งประมุขแห่งรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหารมีอำนาจในการบริหารค่อนข้างสูง เนื่องจากไม่ถูกควบคุมโดยรัฐสภาอย่างเข้มงวดเหมือนอย่างระบบรัฐสภา อย่างไรก็ตาม ในระบบประธานาธิบดีนี้มิได้หมายความว่า เป็นเรื่องของต่างฝ่ายต่างทำโดยไม่เชื่อมโยงกันเลย ตรงกันข้ามในระบบนี้ได้มีการกำหนดมาตรการที่จะให้อำนาจฝ่ายต่าง ๆ สามารถถ่วงดุลย์และตรวจสอบกันได้ เพื่อป้องกันการเผด็จการหรือการฉ้อโกง ตัวอย่างของการถ่วงดุลย์ในระบบการเมืองอเมริกัน ซึ่งเป็นแม่แบบของระบบประธานาธิบดี มีอาทิ กำหนดรัฐสภาอาจถูกยับยั้งโดยการมี 2 สภา โดยการใช้อำนาจยับยั้งของประธานาธิบดี และโดยอำนาจทบทวนของศาลที่จะพิจารณาว่ากฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่²⁰

ระบบผสม เป็นระบบที่มีวิวัฒนาการมาจากระบบรัฐสภา มีลักษณะสำคัญคือ เป็นการจัดโครงสร้างทางการปกครองตามแบบระบบรัฐสภา คือ มีทั้งรัฐสภา และนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหัวหน้ารัฐบาลและบริหารราชการโดยรับผิดชอบต่อรัฐสภา และทั้ง 2 ฝ่ายควบคุมกันได้ คือ รัฐบาลสามารถยุบสภาได้ และรัฐสภาสามารถลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ แต่ที่ต่างออกไปคือการให้อำนาจแก่ประธานาธิบดี ในฐานะประมุขแห่งรัฐ (Head of state) ที่จะแทรกแซงการเมืองได้ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสิน (National arbiter) เขาเป็นผู้พิทักษ์ไว้ซึ่งผลประโยชน์สูงสุดของชาติและสามารถใช้อำนาจได้อย่างค่อนข้างอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะฉุกเฉิน เช่น เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองหรือสงคราม ในภาวะอย่างนั้น ประธานาธิบดีสามารถสั่งยุบสภาได้โดยไม่ต้องมีรัฐมนตรีลงนามกำกับในคำสั่ง หรืออาจจะนำเสนอสั่งขัดแย้งให้ประชาชนลงประชามติเพื่อชี้ขาดข้อพิพาท เป็นต้น ประเทศที่เป็นแม่แบบของระบบผสมคือ ฝรั่งเศส²¹

สำหรับประเทศไทยรูปการปกครองที่นำมาใช้ได้แก่ระบบรัฐสภา (Parliamentary system) คณะราษฎรซึ่งกุมอำนาจการปกครองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ได้กำหนดโครงสร้างการปกครองให้ประกอบด้วยสถาบันที่สำคัญดังนี้ (1) พระมหากษัตริย์ (2) สภาผู้แทนราษฎร (3) คณะกรรมการราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี และ (4) ศาล²²

²⁰Ibid., pp. 80 - 85

²¹Ibid., pp. 135 - 145

²²พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 มาตรา 2

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐ คือ พระราชบัญญัติก็ดี คำวินิจฉัยของศาลก็ดี การอื่น ๆ ซึ่งจะมีบทกฎหมายระบุไว้โดยเฉพาะก็ดี จะต้องกระทำในนามของพระมหากษัตริย์ แต่การกระทำใด ๆ ของพระมหากษัตริย์ต้องมีกรรมการราษฎรผู้หนึ่งลงนามสนองพระบรมราชโองการนั้นด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎร²³ ส่วนสภาผู้แทนราษฎร (ตามธรรมนูญการปกครองนี้) เป็นสถาบันที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง โดยมีอำนาจออกพระราชบัญญัติ มีอำนาจดูแลควบคุมกิจการของประเทศ และมีอำนาจถอดถอนกรรมการราษฎรหรือพนักงานรัฐบาล²⁴ คณะกรรมการราษฎร (ฝ่ายบริหาร) เป็นกลไกของสภาผู้แทนราษฎรคือ มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภาผู้แทนราษฎร และอาจถูกถอดถอนได้โดยสภาผู้แทนราษฎรได้²⁵ นั่นก็คือคณะกรรมการราษฎรจะต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร ส่วนศาลนั้น ให้มีอำนาจหน้าที่ระงับข้อพิพาท โดยต้องดำเนินการตามที่กฎหมายประกาศไว้ในขณะนั้น²⁶

หลักการทำนองนี้ จะเห็นได้ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาเช่นกัน ทั้งที่เป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวร และรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว แต่มีข้อสังเกตว่า แม้ประเทศไทยจะมีรูปแบบการปกครองในระบบรัฐสภา แต่รัฐสภาของไทยมิเคยเป็นสถาบันที่ทรงอำนาจที่แท้จริงแต่อย่างใดเลย โดยทั่วไปมักจะถูกครอบงำโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด เช่น กรณีพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2515 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 (ในช่วง 4 ปีแรก) หรือเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งสมาชิกรัฐสภาบางส่วน โดยสมาชิกรัฐสภานั้นมีอำนาจเท่ากับสมาชิกประเภทที่มาจากกาเลือกตั้ง เช่น กรณีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 (ในช่วง 4 ปีแรก)

แม้ในปัจจุบันนี้ สมาชิกสภาประเภทแต่งตั้ง (สมาชิกวุฒิสภา) จะถูกลดอำนาจในการควบคุมรัฐบาลให้น้อยลงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร²⁷ แต่ภายใต้ระบบรัฐสภาของไทยในปัจจุบันสมาชิก

²³ เพิ่งอ้าง มาตรา 3 และ 7

²⁴ เพิ่งอ้าง มาตรา 8 และ 9

²⁵ เพิ่งอ้าง มาตรา 28 และ 35

²⁶ เพิ่งอ้าง มาตรา 39

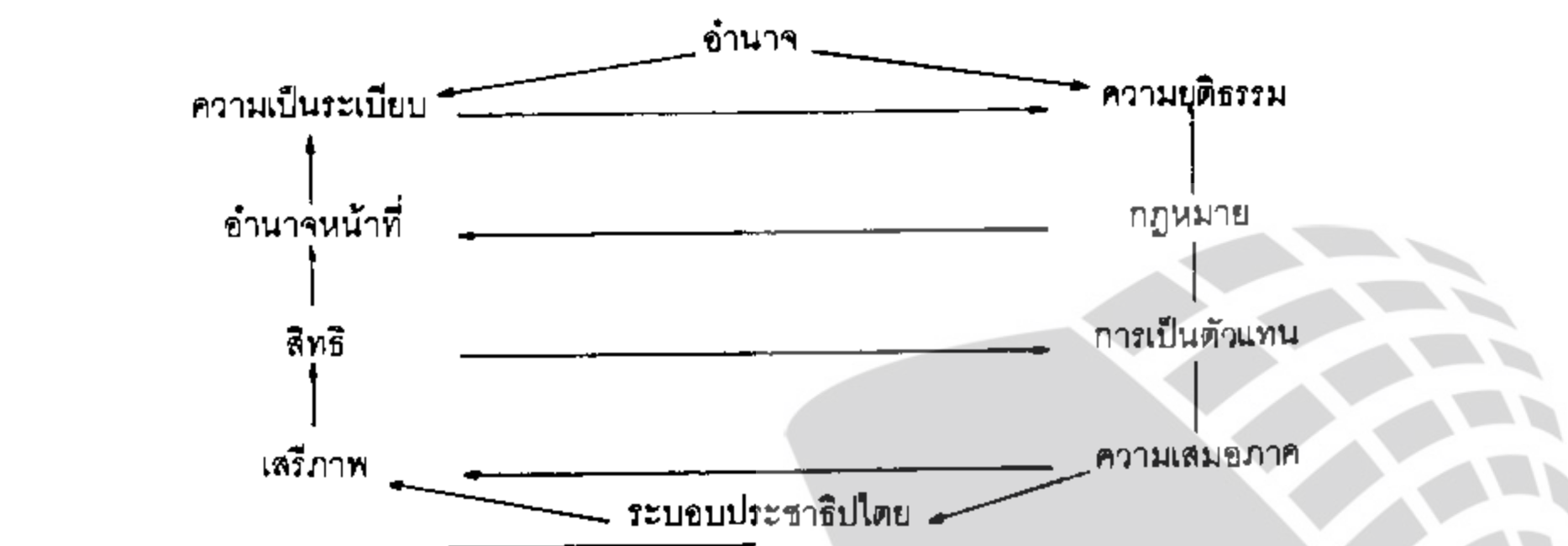
²⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 137 ให้อำนาจในการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น

สภาผู้แทนราษฎรยังแตกแยกกันเป็นพรรคเล็กพรรคน้อย ขาดฐานสนับสนุนจากประชาชนที่เหนียวแน่น และขาดเอกภาพ จึงยังไม่สามารถแสดงบทบาทนำในทางการเมือง โดยทั่วไปสถาบันรัฐสภาไทย จะถูกใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลมากกว่าเป็นฝ่ายริเริ่มในทางการเมืองหรือเป็น ศูนย์อำนาจทางการเมือง

การใช้อำนาจตามระบอบประชาธิปไตยและความขัดแย้ง

Apter กล่าวว่า อำนาจเป็นพลังที่นำมาใช้ได้และควบคุมได้ ปัญหาสำคัญในทางปกครอง อยู่ที่การเปลี่ยนอำนาจเด็ดขาดให้เป็นอำนาจประชาธิปไตย หรือการใช้อำนาจในลักษณะที่เป็น ประชาธิปไตย²⁸ เขาให้ความเห็นต่อไปว่า อำนาจเป็นพื้นฐานของการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย การใช้อำนาจจะต้องสอดคล้องกับมาตรฐานของความเสมอภาคหรือความยุติธรรม ซึ่งแสดงออกโดย ผ่านทางกฎหมาย กฎหมายเป็นที่มาแห่งอำนาจหน้าที่หรืออำนาจทางการเมือง (authority) และ ทำให้การเป็นตัวแทนเป็นไปได้โดยผ่านทางกระบวนการออกกฎหมาย ในทำนองเดียวกันเมื่อการ เป็นตัวแทนอิงอยู่บนหลักของความเสมอภาค ลักษณะอย่างนี้จะเอื้ออำนวยต่อการมีเสรีภาพและ ประชาธิปไตย ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่ช่วยคุ้มครองเสรีภาพ เสรีภาพเหล่านี้จะถูกกำหนด ไว้ในรูปของสิทธิต่าง ๆ และสิทธิแสดงให้เห็นในรูปของการเป็นตัวแทน ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจ หน้าที่ของผู้ปกครองเกิดจากสิทธิที่ประชาชนมอบให้ และเกิดจากกฎหมายผลที่ตามมาคือ ความเป็น ระเบียบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การใช้อำนาจเกิดขึ้นได้และวางอยู่บนหลักการของความเสมอภาค หรือยุติธรรม²⁹ (ดูรูปที่ 1)

รูปที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจและระบอบประชาธิปไตย

²⁸ David E. Apter, *Introduction to Political Analysis* (Cambridge, Mass : Winthrop Publishers , 1977), p. 141

²⁹ Idem.

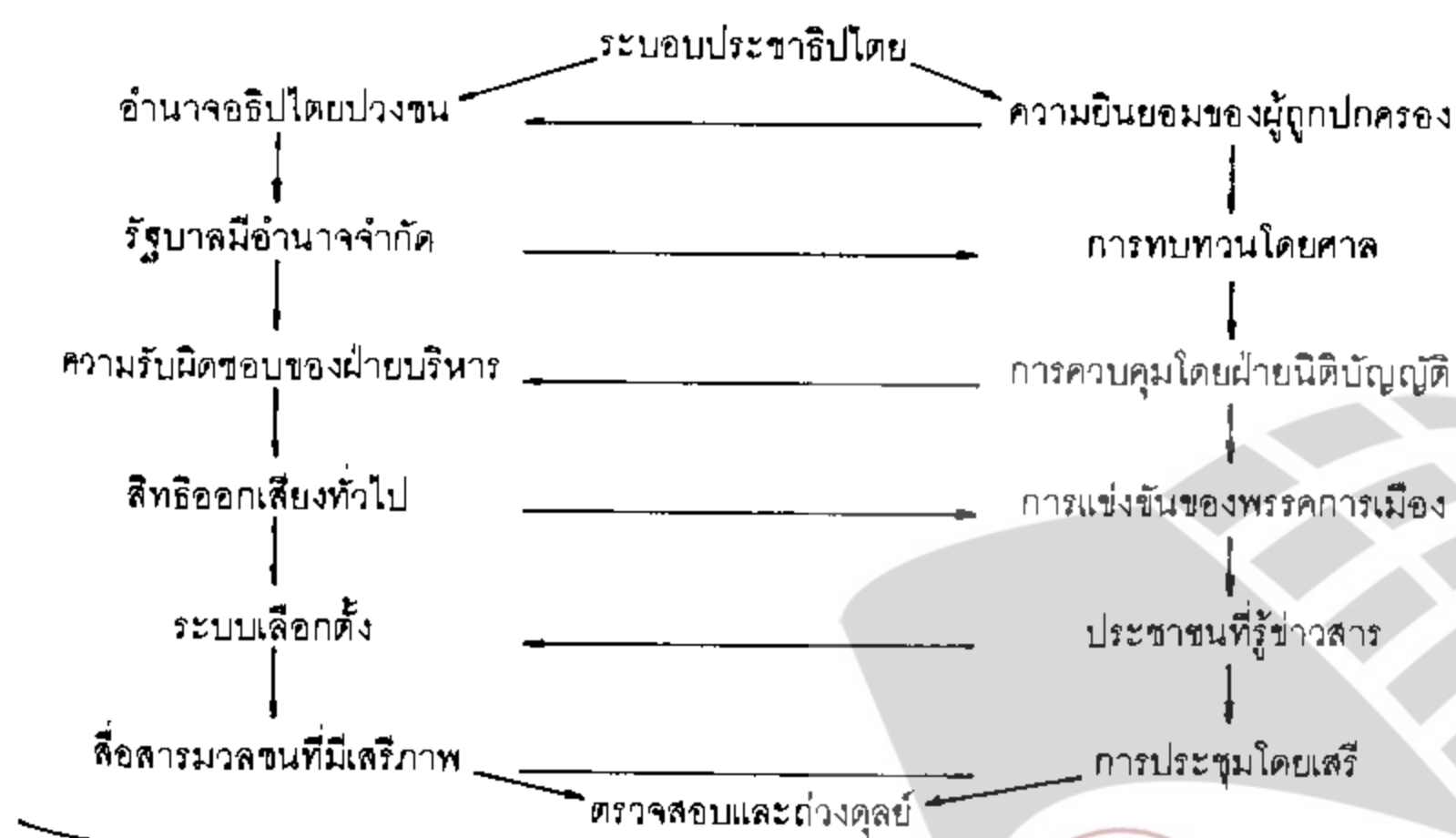

จากแนวความคิดเรื่องการใช้อำนาจข้างต้น Apter เสริมว่าระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ขึ้นอยู่กับหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน แต่หลักเช่นว่าจะเป็นไปได้ต้องอาศัยความยินยอมของประชาชนผู้ถูกปกครอง แต่การปกครองโดยยึดหลักอำนาจอธิปไตยปวงชนอาจนำไปสู่ระบบเผด็จการโดยเสียงข้างมาก ถ้าไม่มีการสงวนขอบเขตสำหรับชีวิตส่วนบุคคล ดังนั้นอำนาจของรัฐบาลจะต้องถูกจำกัด แต่อำนาจของรัฐบาลจะถูกจำกัดเพียงใดเป็นเรื่องของรัฐธรรมนูญ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าการจำกัดอำนาจเช่นนั้นจะต้องไม่ทำให้รัฐบาลขาดประสิทธิภาพในการที่จะทำหน้าที่ของตน นอกจากการสงวนขอบเขตสำหรับชีวิตส่วนบุคคลที่รัฐบาลจะเข้าแทรกแซงไม่ได้แล้ว รัฐบาลยังอาจถูกตรวจสอบโดยฝ่ายนิติบัญญัติอีกด้วย ดังนั้นรัฐบาลจึงถูกควบคุมทั้งจากประชาชนและจากฝ่ายนิติบัญญัติ

เพื่อที่จะให้ประชาชนเกิดความรับผิดชอบจำเป็นจะต้องให้ประชาชนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะมีประสิทธิภาพในการกำหนดทิศทางการทำงานของรัฐบาล จะต้องมีการแข่งขันที่ยุติธรรมในระบบการแข่งขันโดยสันติเป็นกลไกในการจัดตั้ง แต่พรรคการเมืองจะแข่งขันโดยยุติไม่ได้ถ้าไม่มีระบบการเลือกตั้ง และในการใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นที่เข้าใจกันว่าประชาชนมีเหตุผลในการออกเสียงในประเด็นที่เขาได้รับการบอกเล่า และสำหรับประชาชนที่ได้รับทราบข่าวสารดีมีความจำเป็นต้องอาศัยหลักประกันในเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และสิทธิที่จะร่วมประชุมเพื่อที่จะพูดคุยเกี่ยวกับทัศนะที่ตรงกันข้าม สิ่งเหล่านี้เป็นกลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลย์อำนาจของรัฐบาล³⁰

รูปที่ 2)

รูปที่ 2 แสดงถึงระบอบประชาธิปไตยกับการตรวจสอบและถ่วงดุลย์

³⁰ Ibid., P. 142

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายในการจัดระบบการใช้อำนาจอยู่ที่ว่าเราจะสามารถสร้างระบบการเมืองที่ประชาชนมีเสรีภาพและสังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้อย่างไร ในสังคมไทยเราจะพบว่า คณะราษฎรซึ่งเป็นผู้กุมอำนาจภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้ยึดมั่นในหลักการที่จะให้มีการใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยและยุติธรรมเหมือนกัน โดยกำหนดให้มีสภาผู้แทนราษฎรซึ่งโดยหลักการเป็นสถาบันตัวแทนประชาชนเป็นผู้ออกกฎหมายและควบคุมการบริหารของรัฐบาล³¹ ฝ่ายบริหารและศาลมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย³² หลักการเหล่านี้ได้รับการยืนยันในรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2475³³ นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรยังได้ให้การรับรองเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในร่างภาค เสนอสถาน ทรัพย์สิน การพูด เขียน โฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม และการประกอบอาชีพ³⁴

อย่างไรก็ดี การใช้อำนาจโดยสถาบันต่าง ๆ ข้างต้นและการประกันสิทธิเสรีภาพไม่บรรลุผลที่จะทำให้เกิดความยุติธรรม ไม่สามารถให้หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และไม่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้ เนื่องจากสถาบันที่ใช้อำนาจรัฐผูกขาดอยู่ในกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม และไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มอื่น การขาดลักษณะของการเป็นตัวแทนของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ จะพบได้ในสถาบันผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นกลไกที่จะสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจบริหารอีกต่อหนึ่ง ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญการปกครองชั่วคราว พ.ศ. 2475 ว่า

สมัยที่ 1 นับตั้งแต่วันใช้ธรรมนูญนี้เป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ 2 จะเข้ารับตำแหน่งให้คณะราษฎรซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจแทนจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นจำนวน 70 นายเป็นสมาชิกในสภา

สมัยที่ 2 ภายใน 6 เดือนหรือจนกว่าการจัดประเทศเป็นปกติเรียบร้อย สมาชิกในสภาจะต้องมีบุคคล 2 ประเภททำกิจการร่วมกันคือ ประเภทที่ 1 ผู้แทนซึ่งราษฎรจะได้เลือกขึ้น ประเภทที่ 2 ผู้เป็นสมาชิกอยู่แล้วในสมัยที่ 1 มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1...

สมัยที่ 3 เมื่อจำนวนราษฎรทั่วพระราชอาณาเขตได้สอบไล่วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่ง และอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับตั้งแต่วันใช้ธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกขึ้นทั้งสิ้น สมาชิกประเภทที่ 2 เป็นอันไม่มีอีกต่อไป (มาตรา 10)

³¹ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 มาตรา 8 และ 9

³² เถิงอึ้ง มาตรา 35 และ 37

³³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 มาตรา 38, 39, 46, 50, 58 และ 60

³⁴ เถิงอึ้ง มาตรา 14

ความไม่เสมอเท่าเทียมกันในการมีตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ (โดยเฉพาะกลุ่มที่มีพลังต่อรองสูง) ในสถาบันนิติบัญญัติข้างต้นได้รับการยืนยันต่อมาในรัฐธรรมนูญฉบับถาวร พ.ศ. 2475 โดยบทเฉพาะกาลกำหนดว่าในระยะ 10 ปีแรกของการใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว สมาชิกผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภทคือ เลือกตั้งกับแต่งตั้ง (มาตรา 65) ในเวลาต่อมาบทเฉพาะกาลเรื่ององค์ประกอบของสมาชิกผู้แทนราษฎรยังถูกขยายเวลาไปอีก 10 ปี โดยรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาล พ.ศ. 2483 ในปี พ.ศ. 2489 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ถูกยกเลิก ดังนั้นสมาชิกผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ไม่เคยก้าวไปถึงสมัยที่ 3 ที่จะให้สมาชิกผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกประเภทเลือกตั้งประเภทเดียวตามเจตนารมณ์ขั้นสุดท้าย รัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา ซึ่งสะท้อนถึงสัดส่วนการมีตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในสถาบันนิติบัญญัติและรัฐบาล มีเพียงบางฉบับเท่านั้นที่พยายามสร้างความเสมอภาคของการมีตัวแทนในสถาบันดังกล่าวข้างต้นโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้เลือก เช่นรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2489 รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 และรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 แต่รัฐธรรมนูญเหล่านี้ก็มีวาระการใช้บังคับเพียงระยะสั้น ๆ คือ 1 ปี 5 เดือน, 2 ปี 8 เดือน และ 2 ปี สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับที่กล่าวถึงอันดับแรก อันดับ 2 และอันดับ 3 ตามลำดับ ส่วนรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ มักจะสร้างความไม่เท่าเทียมกันในการมีตัวแทนในสถาบันนิติบัญญัติ เช่น รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2490 ฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไข พ.ศ. 2495 ฉบับ พ.ศ. 2502 ฉบับ พ.ศ. 2511 ฉบับ พ.ศ. 2515 ฉบับ พ.ศ. 2519 ฉบับ พ.ศ. 2520 รัฐธรรมนูญเหล่านี้แม้บางฉบับจะมีวาระการใช้สั้นเช่นเดียวกับฉบับที่พยายามสร้างความเสมอภาคในการมีตัวแทนในสถาบันนิติบัญญัติ แต่บางฉบับก็มีวาระการใช้ยาวนานมา เมื่อเทียบกับฉบับที่มีความเสมอภาคในการเป็นตัวแทนสูง เช่น รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 และรัฐธรรมนูญชั่วคราว พ.ศ. 2502 ซึ่งมีระยะเวลาการใช้นานถึง 6 ปี 7 เดือน และ 9 ปี 6 เดือน ตามลำดับ (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 : รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 13 แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาการใช้และระบอบของรัฐสภา

	รัฐธรรมนูญ	วัน เดือน ปี ที่ใช้	ระยะเวลาที่ใช้ ปี เดือน วัน	สภาเดี่ยว	สภาคู่
1	ชั่วคราว 2475	27 มี.ย. 75 - 10 ธ.ค. 75	- 5 13	แต่งตั้ง	-
2	ถาวร 2475	10 ธ.ค. 75 - 9 พ.ค. 89	13 5 -	เลือกตั้ง-แต่งตั้ง	-
3	ถาวร 2489	10 พ.ค. 89 - 8 พ.ย. 90	1 5 -	-	เลือกตั้ง-เลือกตั้ง
4	ชั่วคราว 2490	9 พ.ย. 90 - 23 มี.ค. 92	1 4 14	-	เลือกตั้ง-แต่งตั้ง
5	ถาวร 2492	23 มี.ค. 92 - 29 พ.ย. 94	2 8 6	-	เลือกตั้ง-แต่งตั้ง
6	ถาวร 2475	29 พ.ย. 94 - 8 มี.ค. 95	- 3 10	เลือกตั้ง-แต่งตั้ง	-
	แก้ไข 2495	8 มี.ค. 95 - 20 ต.ค. 01	6 7 12	เลือกตั้ง-แต่งตั้ง	-
	ประกาศคณะปฏิวัติ	20 ต.ค. 01 - 28 ม.ค. 02	- 3 8	-	-
7	ชั่วคราว 2502	28 ม.ค. 02 - 20 มี.ย. 11	9 5 22	แต่งตั้ง	-
8	ถาวร 2511	20 มี.ย. 11 - 17 พ.ย. 14	3 4 27	-	เลือกตั้ง-แต่งตั้ง
	ประกาศคณะปฏิวัติ	17 พ.ย. 14 - 15 ธ.ค. 15	1 - 28	-	-
9	ชั่วคราว 2512	15 ธ.ค. 15 - 7 ต.ค. 17	1 9 22	แต่งตั้ง	-
10	ถาวร 2517	7 ต.ค. 17 - 6 ต.ค. 19	2 - -	-	เลือกตั้ง-แต่งตั้ง
	ประกาศคณะปฏิวัติ	6 ต.ค. 19 - 22 ต.ค. 19	- - 16	-	-
11	ชั่วคราว 2519	22 ต.ค. 19 - 20 ต.ค. 20	- 11 28	แต่งตั้ง	-
	ประกาศคณะปฏิวัติ	20 ต.ค. 20 - 10 พ.ย. 20	- - 21	-	-
12	ชั่วคราว 2520	10 พ.ย. 20 - 22 ธ.ค. 21	1 1 12	แต่งตั้ง	-
13	ถาวร 2521	22 ธ.ค. 21 - ปัจจุบัน	- - -	-	เลือกตั้ง-แต่งตั้ง

ที่มา: Niyom Rathamarit *Military Governments in Thailand* (Ph.D. dissertation, University of Pittsburgh, 1984).

p. 283

โดยที่การเป็นตัวแทนในระบบการปกครองที่สถาปนาขึ้นมาใหม่ขาดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และผู้คุมอำนาจพยายามผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้กับกลุ่มของตน ดังนั้นหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และผู้ปกครองจะต้องมาจากความยินยอมของผู้ถูกปกครองจึงไม่เกิดขึ้น ในประเด็นนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่คุมอำนาจกับกลุ่มที่มีได้คุมอำนาจอย่างรุนแรงเกินกว่าที่จะออมชอมกันได้ และเป็นผลให้มีการใช้วิธีการนอกกฎหมายและกำลังทหารเข้าแก้ไขปัญหาคือขัดแย้ง เช่น ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา พ.ศ. 2476 ได้มีการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา พร้อมทั้งมีการออกกฎหมายพิเศษเพื่อจัดการกับคู่ต่อสู้ทางการเมืองในข้อหาคอมมิวนิสต์ ฝ่ายคณะราษฎรตอบโต้ด้วยการใช้กำลังเข้ายึดอำนาจเป็นครั้งที่ 2 ในสมัย พ.อ.พระยาพหลฯ พ.ศ. 2476 - 78 เช่นกันได้มีการจัดตั้งศาลพิเศษเพื่อจัดการกับฝ่ายตรงข้ามที่ก่อกบฏพยายามโค่นล้มรัฐบาลและออกกฎหมายพิเศษป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476 เพื่อจำกัดการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม³⁵ ดังนั้น หลักการในระบบประชาธิปไตยที่ว่ารัฐบาลมีอำนาจจำกัดจึงไม่เป็นหลักการ

ความพยายามของรัฐบาลในการป้องกันคู่ต่อสู้ทางการเมืองที่จะเรียกอำนาจคืนยังได้ก้าวไปถึงขั้นห้าม การจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาแข่งขันกับรัฐบาล³⁶ และมีการควบคุมเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ค่อนข้างเข้มงวด โดยรัฐบาลได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์จำนวนมาก ส่วนฉบับที่ตีพิมพ์ได้ต้องเป็นหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล หรือปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด (ดูตารางที่ 2)

³⁵ คูไพโรจน์ ชัยนาม รัฐธรรมนูญบทกฎหมายและเอกสารสำคัญทางการเมืองของประเทศไทย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519) หน้า 268 - 279

³⁶ รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา (ตั้งแต่ พ.ศ. 2476) รัฐบาล พ.อ.พระยาพหลฯ (พ.ศ. 2476 - 81) และรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม (2481 - 87) ไม่ยอมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองจนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ พ.ศ. 2489 จึงยอมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนหนังสือพิมพ์ที่ถูกปิดหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 ถึง พ.ศ. 2476

ที่	วัน เดือน ปี ที่สั่งปิด	ชื่อหนังสือพิมพ์	จำนวนวันที่ถูกสั่งปิด
1	1 สิงหาคม 2475	หลักเมือง	3
2	5 สิงหาคม 2475	กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์	10
3	6 สิงหาคม 2475	บางกอกการเมือง	20
4	5 กันยายน 2475	24 มิถุนา	3
5	6 กันยายน 2475	จีนจงยึดป่อ	ไม่มีกำหนด
6	15 กันยายน 2475	ไทยใหม่	20
7	1 พ.ย. 2475	สยามหนุ่ม	20
8	29 พ.ย. 2475	หญิงไทย	20
1	2 เมษายน 2476	กรุงเทพ ฯ วารศัพท์	13
2	13 เมษายน 2476	หลักเมือง	7
3	6 พฤษภาคม 2476	จีนจงยึดป่อ	3
4	12 พฤษภาคม 2476	ประชาชาติ	3
5	14 มิถุนายน 2476	ไทยใหม่	6
6	19 มิถุนายน 2476	ประชาชาติ	1
7	7 สิงหาคม 2476	บางกอกเดลิเมล์	14
8	10 ตุลาคม 2476	ไทยเมือง	3
9	14 ตุลาคม 2476	ตงฮั่วมึงป่อ	24
10	14 ตุลาคม 2476	ไทยเมือง	ไม่มีกำหนด
11	17 ตุลาคม 2476	ความเห็นราษฎร	5
12	18 ตุลาคม 2476	กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์	ไม่มีกำหนด
13	18 ตุลาคม 2476	เสรีภาพ	2
14	18 ตุลาคม 2476	หลักเมือง	ไม่มีกำหนด
15	24 ตุลาคม 2476	เฉลิมประเทศ	ไม่มีกำหนด
16	13 พฤศจิกายน 2476	กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์	ไม่มีกำหนด
17	14 พฤศจิกายน 2476	ทวาราวดี	ยึดใบอนุญาต

ที่มา : สุพจน์ ด้านตระกูล พระปกเกล้ากับคณะราษฎร (กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์จิรวรรณบุสรณ์, 2526) หน้า 370 - 374

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า อำนาจของรัฐบาลขาดฐานรองรับจากประชาชน หรืออย่างน้อยก็จากกลุ่มที่มีอิทธิพลในทางการเมืองสูง ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลย์โดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือประชาชนรัฐบาลไม่เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันทางการเมืองจำกัดการวิพากษ์วิจารณ์ และการใช้อำนาจของรัฐบาลค่อนข้างไม่มีขอบเขตจำกัด ดังนั้น รูปการปกครองที่คณะราษฎรปรารถนาจะให้ประชาชนได้ใช้จึงไม่เป็นไปตามเป้าหมาย และคลาดเคลื่อนกลายเป็นระบอบคณาธิปไตย

ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบทางการเมือง

ความล้มเหลวในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยของไทย นอกจากจะเกิดจากปัญหาความไม่เสมอภาคในเรื่องการมีตัวแทนจนเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างชนชั้นนำด้วยกันเองแล้ว ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งยังเนื่องมาจากรูปแบบการเมืองที่นำมาใช้อีกด้วย

ประการแรกเป็นปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการเข้าร่วมทางการเมือง ตามระบอบประชาธิปไตย การเข้าร่วมทางการเมืองอาจทำได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เข้าร่วมในพรรคการเมือง สนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายของรัฐบาลในรูปแบบต่างๆ คิดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการเมือง ตลอดจนการออกเสียงเลือกตั้ง ส.ส. เป็นต้น แต่ในระบบการเมืองอย่างประเทศไทย การเข้าร่วมในทางการเมืองอย่างมีความหมายค่อนข้างทำได้ยากเนื่องจากในสังคมชาดกลไกที่จะเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชนหรือมีอยู่ก็ไม่มีประสิทธิภาพ คือ ขาดพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และสมาคมที่เข้มแข็งที่จะถ่ายทอดความเห็น และความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาล ส่วนการจะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ก็ทำได้ไม่ง่าย เนื่องจากขาดพรรคการเมือง ขาดกลุ่มผลประโยชน์ ขาดสมาคมที่เข้มแข็งเช่นกัน ที่จะให้การสนับสนุนทั้งในด้านคะแนนเสียง และด้านการเงิน การจะทำเช่นนั้นได้ผู้สมัครจะต้องอาศัยเงินทุน ชื่อเสียง และบารมีส่วนตัว ซึ่งน้อยคนนักที่จะมีคุณสมบัติเช่นว่าครบถ้วน

นอกจากนี้ สังคมไทยยังขาดระบบการปกครองท้องถิ่นที่เข้มแข็งที่จะเป็นเวทีสำหรับผู้สนใจการเมืองและนักการเมืองจะได้พิสูจน์ความสามารถและประชาสัมพันธ์ผลงานของตนให้ประชาชนทราบ ดังนั้น เมื่อมีการเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงต้องทำการหาเสียงอย่างหนัก เพราะผู้สมัครกับผู้ออกเสียงเลือกตั้งไม่รู้จักกันมาก่อน การขอเสียงจึงต้องใช้ความพยายามอย่างที่สุด และต้องอาศัยวิธีการหาเสียงทุกรูปแบบ รวมทั้งสิ่งล่อใจทางวัตถุ เช่น การให้สิ่งของเงินทอง เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวการเล่นการเมืองในประเทศไทยจึงแพงมากเป็นพิเศษ และมีคนน้อยคนนักที่จะลงเล่นได้ โดยเหตุดังกล่าวการกำหนดเอาการเลือกตั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นหัวใจของการเล่นการเมืองใน

ระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และการปกครองท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็ง จึงเป็นการกันประชาชนออกจากสนามการเมืองให้เป็นเพียงผู้ดู และดังนั้น การเมืองไทยจึงเป็นเรื่องของคนไม่กี่คน และไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยที่ประชาชนโดยทั่วไปไม่สนใจการเลือกตั้ง ทั้ง ๆ ที่ทางราชการและผู้สมัครรับเลือกตั้งทำการรณรงค์ให้ประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้งอย่างหนัก แต่อัตรাস່วนการออกเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ของประชาชนก็ยังต่ำอยู่ (ดูตารางที่ 3)

ความไม่สนใจต่อการเลือกตั้งของประชาชนยิ่งเห็นได้ชัดในกรณีของกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการเมืองของประเทศไทย ประชากรมีการศึกษาสูง การคมนาคมสะดวก การสื่อสารแพร่หลาย และประชาชนไม่ถูกครอบงำโดยอิทธิพลการชักจูงของทางราชการมากนัก จากสถิติการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปและเลือกตั้งซ่อมในระยะไม่กี่ปีมานี้ ปรากฏว่ามีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งต่ำมากระหว่าง 20 - 40% เท่านั้น (ดูตารางที่ 4 และตารางที่ 5) ซึ่งสะท้อนถึงความบกพร่องของรูปแบบทางการเมืองของไทย

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนไม่สนใจการเลือกตั้ง ก็คือ ผู้กุมอำนาจทางการเมืองใช้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจที่ตนเองครอบครองอยู่มากกว่า เป็นการปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกผู้นำหรือเลือกนโยบาย กล่าวคือเลือกหรือไม่เลือกก็ได้ ผู้ปกครองและนโยบายอย่างเดิม ดังจะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งที่มีขึ้นในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแต่อย่างใด (ดูตารางที่ 6)

ตารางที่ 3 แสดงถึงความสนใจของประชาชนต่อการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป

ที่	วัน เดือน ปี	จำนวนผู้มีสิทธิ	จำนวนผู้ใช้สิทธิ	%ของผู้ใช้สิทธิ
1	15 พฤศจิกายน 76	4,278,231	1,773,532	41.45
2	7 พฤศจิกายน 80	6,123,234	2,452,535	40.22
3	12 พฤศจิกายน 81	6,310,172	2,210,332	35.03
4	6 มกราคม 89	6,431,827	2,091,827	32.52
5	5 สิงหาคม 89★	5,819,662	2,026,823	34.92
6	29 มกราคม 91	7,176,891	2,117,464	29.50
7	26 กุมภาพันธ์ 95	7,602,591	2,961,291	38.76
8	26 กุมภาพันธ์ 00	9,859,039	5,668,566	57.50★★
9	15 ธันวาคม 00	9,911,119	4,370,789	44.07
10	10 กุมภาพันธ์ 12	14,820,180	7,285,832	49.16
11	26 มกราคม 18	20,243,791	9,549,924	47.17
12	4 เมษายน 19	20,623,430	9,072,629	43.99
13	22 เมษายน 22	21,283,790	9,344,045	43.90
14	18 เมษายน 26	24,224,470	12,295,339	50.76
15	27 กรกฎาคม 29	26,160,100	16,070,957	61.43

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยและ สุจิต บุญบงการ และพรรคดี ผ่องแผ้ว พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527) หน้า 110 - 111

★ เป็นการเลือกตั้งเพิ่มเติมเพียง 47 จังหวัด

★★ เปอร์เซนต์ผู้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสูงเป็นพิเศษ เนื่องจากมีการโงกการเลือกตั้งโดยฝ่ายรัฐบาล

ตารางที่ 4 : แสดงถึงความสนใจของประชาชนในกรุงเทพฯ ๙ ต่อการเลือกตั้งทั่วไประหว่าง
ปี 2522 – 2529

เลือกตั้งเมื่อ	ผู้มีสิทธิออกเสียง	ผู้ใช้สิทธิ	%ของผู้ใช้สิทธิ
22 เมษายน 2522	2,244,448	436,596	19.45
18 เมษายน 2526	2,664,549	867,901	32.57
27 กรกฎาคม 2529	2,943,034	1,097,506	37.29

ที่มา : กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 5 : แสดงถึงความสนใจของประชาชนในกรุงเทพฯ ๙ ต่อการเลือกตั้งซ่อม พ.ศ. 2528

เลือกตั้งเมื่อ	เขต	ผู้มีสิทธิออกเสียง	ผู้ใช้สิทธิ	%ของผู้ใช้สิทธิ
12 พฤษภาคม 2528	3	987,837	212,114	21.47
19 ตุลาคม 2528	2	1,153,504	258,795	22.44
26 ธันวาคม 2528	1	703,617	140,132	20.06

ที่มา : กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ ๘ : แสดงถึงการเลือกตั้งกับผลกระทบทันทีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ที่	เลือกตั้งทั่วไปเมื่อ	รัฐบาลก่อนเลือกตั้ง	รัฐบาลหลังเลือกตั้ง	ผลกระทบ
1	15 พฤศจิกายน 76	พ.อ.พระยาพหล ๙	พ.อ.พระยาพหล ๙	ไม่มี
2	8 สิงหาคม 80	พ.อ.พระยาพหล ๙	พ.อ.พระยาพหล ๙	ไม่มี
3	10 พฤศจิกายน 81	พ.อ.พระยาพหล ๙	พ.อ.ป.พิบูลสงคราม (กลุ่มเดียวกัน)	ไม่มี
4	6 มกราคม 89	ม.ร.ว.เสนีย์	ควง อภัยวงศ์	มี
5	5 สิงหาคม 89 (เลือกตั้งเพิ่ม)	ปรีดี พนมยงค์	ปรีดี พนมยงค์	ไม่มี
6	29 มกราคม 91	ควง อภัยวงศ์	ควง อภัยวงศ์	ไม่มี
7	5 มิถุนายน 92 (เลือกตั้งเพิ่ม)	จอมพล ป.	จอมพล ป.	ไม่มี
8	26 กุมภาพันธ์ 95	จอมพล ป.	จอมพล ป.	ไม่มี
9	26 กุมภาพันธ์ 00	จอมพล ป.	จอมพล ป.	ไม่มี
10	15 ธันวาคม 00	พจน์ สารสิน	พล.ท.ถนอม (กลุ่มเดียวกัน)	ไม่มี
11	10 กุมภาพันธ์ 12	จอมพลถนอม	จอมพลถนอม	ไม่มี
12	26 มกราคม 18	สัญญา ธรรมศักดิ์	ม.ร.ว.เสนีย์	มี
13	4 เมษายน 19	ม.ร.ว.คึกฤทธิ์	ม.ร.ว.เสนีย์	มี
14	22 เมษายน 22	พล.อ.เกรียงศักดิ์	พล.อ.เกรียงศักดิ์	ไม่มี
15	18 เมษายน 26	พล.อ.เปรม	พล.อ.เปรม	ไม่มี
16	27 กรกฎาคม 29	พล.อ.เปรม	พล.อ.เปรม	ไม่มี

ที่มา : Niyom Rathamarit, *Military Governments in Thailand* (Ph.D. dissertation, University of Pittsburgh, 1984), p. 285

ประโยชน์ของการเลือกตั้ง ถ้าจะมีก็เป็นของผู้คุมอำนาจ หรือผู้ชนะการเลือกตั้งมากกว่าของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง กล่าวคือในแง่ของผู้คุมอำนาจ การเลือกตั้งนอกจากจะเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจของตนดังกล่าวแล้วข้างต้น การเลือกตั้งยังอาจเป็นช่องทางระบายแรงเก็บกดของประชาชนผู้มีความตื่นตัวในทางการเมืองให้ลดน้อยลง อุณหภูมิการเมืองจะได้ไม่ขึ้นสูงถึงจุดระเบิด³⁷ ในแง่ของผู้ชนะเลือกตั้ง นอกจากจะได้เป็น ส.ส. ตามต้องการแล้ว ก็อาจได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี เลขาธิการรัฐมนตรี หรือได้รับผลประโยชน์ตอบแทนและอภิสิทธิ์ในรูปแบบอื่น ๆ ส่วนในแง่ของประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งไม่ได้อะไรเป็นแก่นสารเลย เมื่อประชาชนมองไม่เห็นประโยชน์จากการเลือกตั้ง ผลที่ตามมาก็คือการไม่สนใจการเลือกตั้งดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น³⁸

ประการที่สองเป็นปัญหาเกี่ยวกับความเหมาะสมของระบบรัฐสภา การนำระบบรัฐสภามาใช้โดยไม่ยอมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองหรือพรรคการเมืองอ่อนแอยอมเป็นอุปสรรคต่อการเมืองที่มีรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยและมีเสถียรภาพ ในระบบรัฐสภา การปกครองประเทศจะเป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับสถาบันรัฐสภาว่ามีลักษณะเป็นตัวแทนของประชาชนมากน้อยเพียงใด ถ้าสถาบันรัฐสภาไม่มีลักษณะเป็นตัวแทนของประชาชนที่แท้จริง ความเป็นประชาธิปไตยก็จะไม่เกิดขึ้น อย่างกรณีของรูปการปกครองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ซึ่งกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกประเภทแต่งตั้งครึ่งหนึ่ง หรือรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ซึ่งกำหนดให้วุฒิสมาชิกที่มาจากแต่งตั้งมีอำนาจหน้าที่ทัดเทียมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นต้น

การขัดขวางไม่ให้จัดตั้งพรรคการเมืองในระยะแรก ๆ ของการสถาปนาระบอบประชาธิปไตย โดยเกรงว่าพรรคการเมืองจะขัดขวางการผูกขาดอำนาจของคณะผู้ปกครองก็จัดเป็นการขัดขวางระบอบประชาธิปไตยมิให้เจริญเติบโต เพราะประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ไม่อาจที่จะร่วมมือกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐบาล หรือมีบทบาทในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล คณะบุคคลที่เป็นรัฐบาลและนโยบายที่นำมาปฏิบัติจึงไม่อาจอ้างได้ว่ามาจากความยินยอมของประชาชน

ในอีกแง่หนึ่งระบบรัฐสภาที่ขาดพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง รัฐบาลย่อมขาดเสถียรภาพ เพราะขาดเสียงสนับสนุนในสภาที่เป็นกลุ่มก้อนแน่นอน ทำให้รัฐบาลต้องล้มลุกคลุกคลานตลอดเวลา

³⁷ David A. Wilson, *Politics in Thailand* (Ithaca, N.Y. : Cornell University Press, 1962), pp. 272-73

³⁸ สำหรับผู้ที่สนใจเกี่ยวกับความรู้สึกของประชาชนต่อการทำหน้าที่ของ ส.ส. และการบริหารงานของรัฐบาล ดู คุง บุญบงการ และพรรคดี ฝั่งแก้ว พฤติกรรมการเมืองและแผนเชิงเลือกตั้งของคนไทย (กรุงเทพฯ : ฟ้าหลังกรรมมหาวิทยาลัย, 2537) หน้า 164 - 182

ตามเสียงแปรปรวนในสภา (ดูตารางที่ 7) และไม่สามารถบริหารประเทศให้มีประสิทธิภาพผสมดัง
เจตนารมณ์และนโยบายที่แถลงไว้ต่อประชาชน ดังนั้น ประชาชนจึงมองไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้จาก
ระบอบประชาธิปไตย ตรงกันข้ามประชาชนจำนวนไม่น้อยกลับไปชื่นชมกับระบอบเผด็จการที่มี
ประสิทธิภาพ เช่น ระบอบเผด็จการลฤษดิ์ เป็นต้น

ตารางที่ 7 : แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสภาในระบบรัฐสภาไทย พ.ศ. 2475 -
2529

ที่	ยุบสภา	รัฐบาลลาออก	รัฐประหาร	สาเหตุ
1	1 เมษายน 76	—	—	รัฐบาลไม่เห็นด้วยกับแผนเศรษฐกิจ
2	—	13 กันยายน 77	—	สภาไม่ให้ความเห็นชอบในสนธิสัญญา จำกัดขางที่รัฐบาลทำไว้กับนานาประเทศ
3	—	27 กรกฎาคม 80	—	สภาตั้งกระทู้เรื่องการขายที่ดินของพระคลัง ข้างที่
4	11 กันยายน 81	—	—	รัฐบาลไม่เห็นด้วยกับสภาที่ให้รัฐบาลเสนอ รายละเอียดในร่าง พ.ร.บ. งบประมาณแผ่นดิน
5	—	24 กรกฎาคม 87	—	สภามีมติไม่รับร่างพระราชกำหนดเกี่ยวกับ การสร้างเมืองหลวงใหม่และพุทธมณฑลบุรี
6	—	18 มีนาคม 87	—	รัฐบาลไม่เห็นด้วยกับสภาที่จะออก พ.ร.บ. บังคับ ให้ร้านค้าต้องปักป้ายราคาสินค้า
7	—	—	29 พฤศจิกายน 94	รัฐบาลไม่ต้องการจะอาศัย ส.ส. เป็นฐาน อำนาจ
8	—	—	20 ตุลาคม 01	รัฐบาลเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลเรียกห้องเอา ผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป
9	—	—	17 พฤศจิกายน 14	รัฐบาลเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลเรียกห้องเอา ผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป และพยายาม ขัดขวางการบริหารงานของรัฐบาล

ที่	บุบสภา	รัฐบาลลาออก	รัฐประหาร	สาเหตุ
10	—	6 มีนาคม 18	—	สภาลงมติไม่รับนโยบาย
11	12 มกราคม 19	—	—	รัฐบาลรู้ว่าจะแพ้เสียงในสภาเนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลตีจากไปเข้ากับฝ่ายค้าน
12	—	17 กันยายน 19	—	รัฐบาลถูก ส.ส. โจมตีเรื่องจอมพลถนอมเดินทางเข้าประเทศ
13	—	29 กุมภาพันธ์ 23	—	รัฐบาลถูกโจมตีเรื่องขึ้นราคาขายปลีกน้ำมันสูงเกินไป และรู้ว่าจะถูกลงมติไม่ไว้วางใจเนื่องจากวุฒิสมาชิกสายทหารไม่สนับสนุน
14	19 มีนาคม 26	—	—	เนื่องจากสภาไม่ผ่านร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม
15	1 พฤษภาคม 29	—	—	เนื่องจากสภาไม่ยอมอนุมัติพระราชกำหนดการขนส่งทางบก

ที่มา : สยามออออกมาแนค 2528 หน้า 408 - 437 และ Bangkok Post, March 20, 1983 and May 2, 1986.

ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยแวดล้อม

ประชาธิปไตยเปรียบได้กับต้นไม้ จะเจริญงอกงามได้นอกจากจะต้องอาศัยพันธุ์ไม้ที่ดีและแข็งแรงแล้ว ยังต้องอาศัยดิน น้ำ ลม แสงแดด ฯลฯ เป็นใจอีกด้วย ในทำนองเดียวกันระบอบประชาธิปไตยจะสถาปนาขึ้นมาได้และมีเสถียรภาพมั่นคง นอกจากจะขึ้นอยู่กับหลักการแห่งตัวระบอบเองและแรงสนับสนุนของกลุ่มพลังทางสังคมแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เอื้ออำนวยอีกด้วย Lipset ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเกี่ยวกับรายได้ การศึกษา ศาสนา มีสหสัมพันธ์กับระบอบประชาธิปไตยอย่างสูงกล่าวคือประชาชนมีรายได้สูง มีการศึกษาดี นับถือศาสนาที่เหมาะสม ประชาธิปไตยก็จะมั่นคงมีเสถียรภาพ³⁹ ในขณะที่ Almond และ Verba ชี้ให้เห็นว่าสังคมที่ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบล้าหลัง (parochial political culture) คือไม่มีความรู้และไม่เข้าใจเกี่ยวกับการเมืองของรัฐเลย หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) คือยอมรับอำนาจและเชื่อฟังกฎหมาย แต่ไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง จะไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตย แต่ถ้าประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผู้เข้าร่วม (participant political culture) คือรู้เรื่องการเมือง และตื่นตัวที่จะเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง⁴⁰

สำหรับสังคมไทย การที่ระบอบประชาธิปไตยต้องล้มลุกคลุกคลาน ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของระบอบประชาธิปไตย ปัจจัยแวดล้อมที่ว่านี้ที่สำคัญได้แก่

1. กลไกการปกครองระดับกลางและระดับล่างซึ่งเล็ดรอดไม่ถูกกระทบจากกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. 2475 การปกครองในระดับนี้ยังมีลักษณะรวมอำนาจสูงและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองเหมือนอย่างการปกครองในระดับชาติ กลไกการปกครองระดับกลางและระดับล่างที่ว่านี้ได้แก่ การปกครองในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านซึ่งเป็นการปกครองโดยเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง แต่งตั้งและควบคุมโดยส่วนกลาง ประชาชน

³⁹ Seymour M. Lipset, "Some Social Requisites of Democracy : Economic Development and Political Legitimacy" *American Political Science Review*, Vol. 53, No. 1 (March) 1959, pp. 72-85

⁴⁰ Gabriel A. Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations* (Boston : Little, Brown and Co., 1955), pp. 3-16

ไม่มีส่วนในการเสนอแนะหรือแทรกแซงการตัดสินใจของจังหวัดและอำเภอ แม้ว่าในระดับตำบลและหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ในระดับนี้จะมาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่ก็ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นหัวหน้าตำบลและหมู่บ้านก็สามารถอยู่ในตำแหน่งได้จนเกษียณโดยไม่ต้องเสนอตัวมาให้ประชาชนเลือกตั้งอีก และยังคงทำงานภายใต้การบังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและจังหวัดอีกด้วย ความเป็นผู้แทนประชาชนของกำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงไม่เหลืออยู่⁴¹

การปกครองระดับล่างอีกประการหนึ่งที่เรียกว่า “การปกครองท้องถิ่น” ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สุขาภิบาล ฯลฯ แม้โดยหลักการจะเป็นรูปการปกครองที่ให้ประชาชนปกครองกันเอง แต่ในทางปฏิบัติหน่วยการปกครองเหล่านี้ทำอะไรไม่ได้มาก เนื่องจากมีขอบเขตอำนาจหน้าที่จังหวัด มีงบประมาณน้อย และถูกควบคุมจากส่วนกลางอย่างมากทั้งในแง่ของการใช้จ่ายเงินและการบริหารงานบุคคล จึงเป็นระบบการปกครองที่ไม่มีความหมายมากนักในสายตาของประชาชนเมื่อเทียบกับการปกครองจังหวัดและอำเภอ⁴²

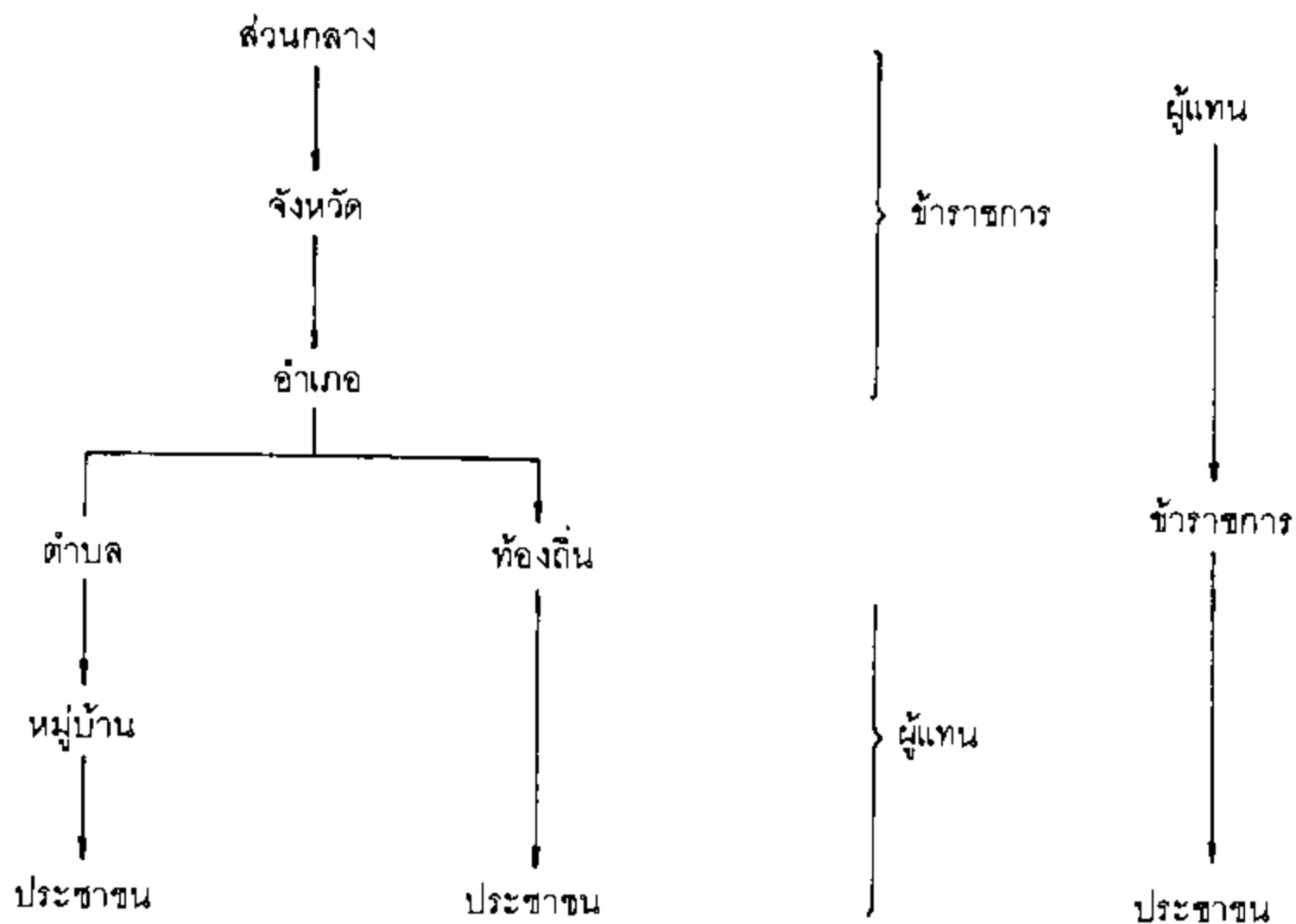
การปกครองในลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นการปกครองโดยข้าราชการ มิใช่เป็นการปกครองโดยประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย (ดูรูปที่ ๖)

⁴¹ ดู ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 218 วันที่ 24 กันยายน 2515 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2475 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

⁴² ดู วิทยา นภาศิริกุลกิจ การปกครองท้องถิ่นไทย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521) และ Ronald L. Krannich, *Mayors and Managers in Thailand* (Athens, Ohio : Ohio University, 1978), pp. 19-32

รูปที่ ๑ : เปรียบเทียบการปกครองระดับกลางและระดับล่างกับรูปการปกครองในระบบประชาธิปไตย

รูปการปกครองที่เป็นอยู่

รูปการปกครองในระบบประชาธิปไตย

2. ฐานะทางเศรษฐกิจและอาชีพของประชาชน ดังเป็นที่ทราบกัน ประชาชนไทยกว่า 60% อยู่ในอาชีพเกษตรกรรม ผลของการอยู่ในอาชีพดังกล่าวมีผลกระทบ 2 ประการที่สำคัญที่อาจไม่เป็นการส่งเสริมการเจริญเติบโตของระบบประชาธิปไตย

ประการแรก การที่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมและกระจายกันอยู่ในชนบทห่างไกลศูนย์อำนาจ ประกอบกับความจำเป็นที่จะต้องติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกในด้านการประกอบอาชีพและการดำรงชีพมีน้อย และทำได้ไม่สะดวก ทำให้ประชาชนกลุ่มนี้อยู่กินกันโดยสันโดษเป็นกลุ่มย่อย ๆ ยึดมั่นในจารีตประเพณีอย่างเหนียวแน่น เชื่อถือโชคลางของขลัง เพราะมีความจำเป็นต้องพึ่งธรรมชาติ ซึ่งตนเองควบคุมไม่ได้ ความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีลักษณะ

เป็นแบบตัวต่อตัว เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็กและถือฐานะ ความอาวุโส สำคัญกว่าความสามารถ และความซื่อสัตย์ของบุคคล⁴³ ดังนั้น แนวโน้มของคนกลุ่มนี้ที่จะไม่สนใจการเมืองจึงเป็นไปได้สูง ซึ่งตรงกันข้ามกับประชากรในกลุ่มอาชีพทางธุรกิจการค้าและการอุตสาหกรรม พวกเขาจำเป็นต้องติดต่อกับบุคคลจำนวนมากอยู่เสมอ นอกจากนี้พ่อค้านักอุตสาหกรรมยังอาจถูกกระทบจากการกระทำของรัฐบาลได้มาก ด้วยเหตุดังกล่าวบุคคลในกลุ่มอาชีพการค้าการอุตสาหกรรมจึงมีความตื่นตัวในทางการเมืองสูงกว่าชาวไร่ชาวนา

ประการที่สอง การที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันมีข้อเสียอีกประการหนึ่งคือ บุคคลกลุ่มนี้มีรายได้ต่ำมาก⁴⁴ การมีรายได้ต่ำทำให้ประชากรกลุ่มนี้มีอำนาจการซื้อต่ำตามไปด้วย คือไม่มีเงินสำหรับใช้จ่ายเพื่อการศึกษาในระดับสูงพอ ไม่สามารถพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ทางการเมือง รวมทั้งไม่มีผลประโยชน์ได้เสียที่มองเห็นได้โดยตรงจากการกระทำของรัฐบาลเหมือนอย่างกรณีของบุคคลในกลุ่มอาชีพการค้าการอุตสาหกรรม ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชาวไร่ชาวนาไม่สามารถเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมองไม่เห็นประโยชน์ในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง

3. ศาสนา เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนมาก ในประเทศไทยประชากรกว่า 90% นับถือศาสนาพุทธ แต่ศาสนาพุทธที่ประชาชนนับถือ นั้น แตกต่างไปจากพุทธปรัชญาบริสุทธิ์ที่เน้นเรื่องเหตุเรื่องผลและเป็นวิทยาศาสตร์ คือ เป็นศาสนาพุทธที่ถูกเจือปนด้วยศาสนาพราหมณ์และศาสนาอื่น ๆ และถูกตีความให้แตกต่างไปจากพุทธปรัชญาบริสุทธิ์ พุทธศาสนาระดับชาวบ้านประกอบไปด้วยเทวดา มนุษย์และสัตว์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในทางดั่ง และเป็นผลมาจากการทำบุญมากหรือน้อย แนวความคิดในลักษณะดังกล่าวเป็นการส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมและการเมืองแบบมีชนชั้นให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น⁴⁵ และตรงกันข้ามกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตย ซึ่งเน้นความเสมอภาคระหว่างบุคคลและเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ

⁴³ พลศักดิ์ จิรโกศิริ "วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย" พลศักดิ์ ผ่องแผ้ว และพลศักดิ์ จิรโกศิริ (บรรณาธิการ) วัฒนธรรมทางการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์, 2524) หน้า 41

⁴⁴ ในปี พ.ศ. 2522-23 รายได้ต่อหัวของประเทศไทยเท่ากับ 770 เหรียญสหรัฐ หรือ 20,790 บาท การกระจายรายได้ในกลุ่มรายได้สูง 5% ครองรายได้ 23% กลุ่มรายได้สูง 20% ครองรายได้ 49.8% กลุ่มรายได้ต่ำ 20% ครองรายได้ 50.6% กลุ่มรายได้ต่ำ 5% ครองรายได้ 15.2% ดู เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม ปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย เอกสารโรเนียว 1 2529) หน้า 14

⁴⁵ สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์ "พื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรมทางการเมืองไทย" ในพลศักดิ์ ผ่องแผ้ว และพลศักดิ์ จิรโกศิริ (บรรณาธิการ) อ่างแก้ว หน้า 71-1

ในอีกด้านหนึ่งของศาสนาพุทธระดับชาวบ้านก็คือการเน้นเรื่องทำบุญตักบาตร การงดเว้นจากการทำชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส ให้พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ อย่างอศัตถุ อย่างโลภ อย่างหลง โดยไม่เน้นปัญหาการดำรงชีพของประชาชน และปัญหาความเป็นธรรมในสังคม จะเห็นได้ว่าศาสนาพุทธในระดับชาวบ้านมีลักษณะจิตนิยมสูง และไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง คำสอนของศาสนาในแนวดังกล่าวย่อมไม่ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจการเมือง มีความอดกลั้นต่อความไม่เป็นธรรมในสังคมสูง และพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาและการเผชิญหน้า⁴⁶ ลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นย่อมไม่สอดคล้องกับบทบาทของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

4. วัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองดั้งเดิมของสังคมไทย มีการแบ่งแยกบทบาทของประชากรในสังคมเป็นผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง โดยผู้ปกครองผูกขาดการใช้อำนาจอย่างมั่นคง ในขณะที่ผู้ถูกปกครองมีหน้าที่ต้องเชื่อฟังและไม่มีบทบาทในการเลือกผู้ปกครองหรือกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศแต่อย่างใด สภาพการแบ่งบทบาทและหน้าที่อย่างนี้ดำรงอยู่ในสังคมไทยเป็นเวลาช้านานหลายศตวรรษ จนกลายเป็นความเคยชินของประชาชน⁴⁷ ในอีกแง่หนึ่งของชีวิต ในระดับสังคมชาวบ้าน Embree นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันตั้งข้อสังเกตว่า คนไทยดำเนินชีวิตโดยไม่ยึดมั่นในระเบียบวินัยมากนัก และไม่เน้นเรื่องเวลา ความเป็นปัจเจกชนนิยมในสังคมไทยสูงมาก การร่วมมือกันในทางสังคมมีน้อยเขาเรียกสังคมไทยว่า “ระบบสังคมที่มีโครงสร้างหลวม” (loosely structured social system) ⁴⁸

เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยว่าประชาชนยอมจำนนต่ออำนาจปกครองและรักอิสระเป็นที่สุด ในแง่ที่ว่าทำให้การร่วมมือทางสังคมเป็นไปได้ยากนั้น นักรัฐศาสตร์ไทยก็ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้เหมือนกัน คือ ดร. กมล สมวิเชียร อดีตอาจารย์แห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกล่าวว่า การกล่อมเกลารดับครอบครัวเน้นหรือส่งเสริมให้บุคคลรักเสรีภาพหรือความเป็นตัวของตัวเอง แต่ในระดับที่ประชาชนจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับรัฐบาลกลับเป็นการที่รัฐบาลใช้อำนาจเหนือประชาชนแต่เพียงฝ่ายเดียว ลักษณะการกล่อมเกลารดับสังคม และความสัมพันธ์

⁴⁶ เพิ่งอ้าง หน้า 24

⁴⁷ William J. Siffin, *The Thai Bureaucracy : Institutional Change and Development* (Westport, Conn. : Greenwood Press, 1975), pp. 14-17

⁴⁸ John F. Embree, "Thailand : a loosely structured social system." *Journae of American Anthropology*, Vol. 52, 1950, pp. 181-93

ระหว่างประชาชนกับรัฐบาลได้กลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ที่มีลักษณะเฉพาะแบบ “อิสระนิยม-อำนาจนิยม”⁴⁹

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ทั้งจากที่สังเกตเห็นโดยนักวิชาการไทยและต่างประเทศ ล้วนชี้ให้เห็นว่าไม่สอดคล้องกับบทบาทของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ที่ประชาชนจะต้อง มีความตื่นตัวในทางการเมือง ร่วมมือกันในการรวมกลุ่มเป็นสมาคมหรือพรรคการเมือง และเข้าร่วม ในกระบวนการทางการเมืองอย่างมีความสำนึก จากลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่าความอ่อนแอของระบบประชาธิปไตยไทยส่วนหนึ่ง เกิดจากวัฒนธรรม การเมืองของไทยเอง

ปัญหาเกี่ยวกับการแทรกแซงของกองทัพ

นับตั้งแต่มีการสถาปนาระบบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา ระบบดังกล่าวหาได้มีเสถียรภาพมั่นคงหรือมีโอกาสที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเต็มที่อยู่อย่างใดไม่ ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างชนชั้นนำ และความไม่ยอมรับกติกาทางการเมืองของฝ่ายคุมกำลังกองทัพ ได้มีส่วนทำให้ระบบประชาธิปไตยต้องสิ้นสุดหรือหยุดชงักอยู่เสมอ ในช่วงเวลา 54 ปี ของระบอบการปกครองใหม่ (พ.ศ. 2475-2529) มีการใช้กำลังทหารเข้าโค่นล้ม อำนาจ รวมทั้งรัฐประหารเกือบบ่อยมาก ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จรวมกันแล้วมีถึง 17 ครั้ง (ดูตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 แสดงถึงการใช้อำนาจทหารเข้าโค่นล้มรัฐบาลรวมทั้งวิธีการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญระหว่าง พ.ศ. 2475 - 29

ที่	รัฐประหารหรือกบฏ	หัวหน้า	วัน เดือน ปี	ผล
1	รัฐประหารเงียบ	พระยามโนฯ	1 เมษายน 2476	สำเร็จ
2	รัฐประหาร 2476	พระยาพหลฯ	20 มิถุนายน 2476	สำเร็จ
3	กบฏบวรเดช	พระองค์บรมเดช	10 ตุลาคม 2476	ไม่สำเร็จ
4	รัฐประหาร 2490	ป. พิบูลสงคราม	8 พฤศจิกายน 2490	สำเร็จ
5	รัฐประหารเงียบ (เจ้านายควงให้ออกจากตำแหน่ง)	ป. พิบูลสงคราม	6 เมษายน 2491	สำเร็จ
6	กบฏเสนาธิการ	กลุ่มนายทหารเสนาธิการ	1 ตุลาคม 2491	ไม่สำเร็จ
7	กบฏวังหลวง	นายปรีดี พนมยงค์	26 กุมภาพันธ์ 2492	ไม่สำเร็จ
8	กบฏแมนฮัตตัน	ทหาร ข่านิรัญ	29 มิถุนายน 2494	ไม่สำเร็จ
9	รัฐประหารเงียบ	ป. พิบูลสงคราม	29 พฤศจิกายน 2494	สำเร็จ
10	รัฐประหาร 2500	สฤษดิ์ ธนะรัชต์	16 กันยายน 2500	สำเร็จ
11	รัฐประหาร 2501	สฤษดิ์ ธนะรัชต์	20 ตุลาคม 2501	สำเร็จ
ที่	รัฐประหารหรือกบฏ	หัวหน้า	วัน เดือน ปี	ผล
12	รัฐประหาร 2514	ถนอม กิตติขจร	17 พฤศจิกายน 2514	สำเร็จ
13	รัฐประหาร 2519	สงัด ชลออยู่	6 ตุลาคม 2519	สำเร็จ
14	กบฏ 26 มีนาคม	ฉลาด นิรัญศิริ	26 มีนาคม 2520	ไม่สำเร็จ
15	รัฐประหาร 2520	สงัด ชลออยู่	20 ตุลาคม 2520	สำเร็จ
16	กบฏ 1 เมษายน	สัณห์ จิตปฏิมา	1 เมษายน 2524	ไม่สำเร็จ
17	กบฏ 9 กันยา		9 กันยายน 2528	ไม่สำเร็จ

ที่มา : Niyom Rathamarit, *Military Government in Thailand* (Ph. D. dissertation, University of Pittsburgh, 1984), p.282

การใช้กำลังเข้าโค่นล้มรัฐบาลในลักษณะข้างต้นมีผลเสียต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย
อย่างไม่ต้องสงสัย

ประการแรก ในกรณีที่ได้สำเร็จและเป็นการโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง รัฐประหาร
จะมีผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยสิ้นสุดหรือหยุดซงัก เช่น รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 ทำให้
การแข่งขันทางการเมืองโดยสันติวิธีและปลอดจากการคุกคามของฝ่ายกุมกำลังเป็นไปไม่ได้ รัฐประหาร
29 พฤศจิกายน 2494 ทำให้พรรคการเมืองสิ้นสุด และรัฐบาลไม่ต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร
และประชาชน รัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501 17 พฤศจิกายน 2514 และ 6 ตุลาคม 2519 ทำให้
กลไกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น พรรคการเมือง รัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎร
และรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของสภาผู้แทนราษฎรถูกยกเลิก นอกจากนี้ประชาชนยังถูกห้ามไม่ให้
ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองอีกด้วย⁴⁹

ประการที่สอง ในกรณีที่ทำสำเร็จ แต่เป็นการโค่นล้มรัฐบาลเผด็จการ อย่างเช่นกรณี
ของรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476 และรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2520 รัฐประหารในกรณีอย่างนี้
แม้จะเป็นผลดีต่อระบอบประชาธิปไตยแต่บรรยากาศทางการเมืองแบบนี้ก็เป็นการยากที่ระบอบ
ประชาธิปไตยจะเจริญเติบโต เพราะต้องอาศัยฝ่ายที่กุมกำลังเป็นที่เล็ง และที่เล็งอาจเป็นอุปสรรค
ต่อการพัฒนาในภายหลังได้

ประการที่สาม ในกรณีที่ทำรัฐประหารไม่สำเร็จรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งไม่ถูกโค่นล้ม
อย่างกรณีของกบฏ 1 เมษายน 2524 หรือ กบฏ 4 กันยายน 2528 แม้จะเป็นผลดีทำให้รัฐบาล
ที่มาจากการเลือกตั้งคงอยู่ได้ แต่สภาพทางการเมืองอย่างนั้น ย่อมชี้ให้เห็นว่ากติกาทางการเมือง
แบบประชาธิปไตยยังไม่มั่นคง นักการเมืองพลเรือน พรรคการเมือง และประชาชนขาดอำนาจต่อรอง
ในทางการเมือง และไม่สามารถเป็นฐานอำนาจให้กับระบบการเมืองได้ ระบอบประชาธิปไตยยัง
ต้องอาศัยผู้กุมกำลังหรือผู้ที่กองทัพยอมรับช่วยค้ำจุนจึงอยู่ได้ ดังนั้นการพัฒนาระบบ
การแก้ไขกระบวนการทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยจำเป็นต้องถูกชลอไว้ เนื่องจากนักการเมือง
พลเรือนและพรรคการเมืองไม่อยู่ในฐานะที่จะแสดงบทบาทของตนได้เต็มที่ คือเป็นได้แค่ตัวประกอบ

⁴⁹ กมล สมวิเชียร “วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการพัฒนาทางการเมือง” ในพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ พลศักดิ์ จิโรภาส
อ้างแล้ว หน้า 150-65

⁵⁰ คู โทโรจน์ ชัยนาม, อ้างแล้ว หน้า 687, 693, 763, 768 เป็นต้น

Legislative Institutional Repository of Thailand

การมีส่วนร่วมทางการเมือง : สำรวจแนวความคิดพื้นฐาน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะในกระบวนการทางการเมืองของประเทศประชาธิปไตยทั้งหลาย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐหรือรัฐบาลตามที่ประชาชนของประเทศนั้นต้องการได้

ในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้มีนักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความสนใจศึกษากันอย่างต่อเนื่อง แต่ทุกท่านมีแนวความคิดและทรรศนะที่แตกต่างกันไปตามแต่จุดเน้นของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง จนอาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีมากเท่า ๆ กับจำนวนของนักรัฐศาสตร์ที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ทีเดียว

การมีส่วนร่วมทางการเมือง : ตำรวจแนวความคิดพื้นฐาน

โดย อัครเมศวร์ ทองนวล

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นสำหรับการเมืองเกือบทุกระบบ เนื่องจากรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (demand) และการสนับสนุน (support) จะเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการดำรงอยู่ของระบบการเมือง หรือทำให้ระบบการเมืองอยู่ในสภาวะดุลยภาพได้ ซึ่งหากระบบการเมืองปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้¹

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศประชาธิปไตย นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องให้หลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และภายในขอบเขตของกฎหมาย ที่สำคัญยิ่งก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐและตัวผู้บริหารหรือรัฐบาลได้ตามความต้องการของตน จึงนับเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากการที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศเผด็จการที่มักเป็นเพียงรูปแบบและเป็นไปเพื่อสนับสนุนระบบการเมือง หรือสอดคล้องตามเจตจำนงของผู้บริหารหรือรัฐบาลเป็นสำคัญ²

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันไปตามทฤษฎีและจุดเน้นของแต่ละบุคคล เฮอเบิร์ท แมคคอลลอสกี ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า คือการกระทำโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อมีส่วนในการคัดเลือกผู้ปกครอง และการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง และการติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ ลักษณะของความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังพิจารณาได้จากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การช่วยเขียนคำปราศรัยในการหาเสียง การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันกันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหารและหน้าที่ด้านตุลาการ³

ไมรอน ไวนเนอร์ ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ไว้ โดยแบ่งออกเป็น 10 ความหมายดังนี้⁴

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อผู้ปกครองประเทศ เพื่อให้สนองตอบความต้องการ
2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาลหรือในการเลือกผู้นำในรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง
4. การมีตัวแทนเพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง
5. การละวางหรือแปลกแยกตนเองออกจากการเมือง (alienation) เนื่องจากเห็นว่าแม้จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมินเฉยทางการเมือง (apathy) ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิง และไม่กระทำการใดๆทางการเมืองเลย
6. ความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมือง หรือเป็นผู้ที่ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง (activists)
7. การกระทำที่ต่อเนื่องอย่างคงที่ (persistence continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบันและมีการจัดตั้ง หรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล
8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง หรือมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของทางราชการ (bureaucratic actions)
9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (national politics)
10. การกระทำที่มีลักษณะเป็นการกระทำทางการเมือง (political act)

จากความหมายทั้ง 10 ประการดังกล่าว ไวนเนอร์ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (any voluntary actions) ที่ไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์การหรือไม่มี จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

จะเห็นว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการ ซึ่งจะขาดไปเสียประการหนึ่งประการใดไม่ได้ คือ ต้องเป็นการกระทำหรือการปฏิบัติการ (action) การกระทำนั้นเป็นไปอย่างสมัครใจ (voluntary) และมีการเลือก (choice) หรือมีส่วนร่วมในการ

คัดเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย ซึ่งจากคำจำกัดความดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบเสรีเป็นสำคัญ โดยเฉพาะองค์ประกอบสองประการหลัง คือความสมัครใจและการเลือกนั้น ในการปกครองแบบรวมอำนาจ (totalitarianism) มีอยู่ไม่สมบูรณ์ คือมีประปรายหรือไม่มีเลย⁵

แชนมวอล ฮันติงตัน และยอร์จ โดมิงเกซ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชน ที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจ รวมทั้งการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียงการรวมตัวเพื่อนำมาหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง และการใช้กำลังรุนแรง⁶

นอร์แมน ไนย์ และซิดนีย์ เวอร์บา ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าจะต้องเป็นกิจกรรมของประชาชนเฉพาะบุคคล เป็นเรื่องของการกระทำกิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิที่กฎหมายกำหนดโดยเฉพาะสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมืองกลุ่มอื่น ๆ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิที่เกี่ยวกับการพูด การชุมนุม และการพิมพ์อย่างอิสระและเป็นกิจกรรมที่มุ่งหมายเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อรัฐบาลทั้งในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการเลือกการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม⁷

แชนมวอล ฮันติงตัน และโจน เนลสัน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละบุคคลที่มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล⁸ โดยฮันติงตัน ได้พิจารณาแง่มุมที่สำคัญของความหมายนี้ และกำหนดขอบเขตความหมายชัดเจนขึ้นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น หมายถึงเฉพาะการกระทำ (ไม่รวมถึงทัศนคติ) เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นประชาชนธรรมดา ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดานั้น จะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่องกัน (intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (part-time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายถึงความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อกดดันหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล ทั้งนี้ไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยลักษณะของการ

เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง อาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

นอกจากนั้น เลสเตอร์ มิลเบรท และเอ็ม โทเอล ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างกว้าง ๆ และครอบคลุมว่า หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันหรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมืองซึ่งไม่เพียงแต่รวมบทบาทอันแข็งขันในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมเป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลก็จะแสดงออกโดยการประพฤติกรรมตนเองตามคำสั่ง หรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะพยายามก่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น เดินขบวนประท้วง การก่อจลาจล และทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียดูเกนซ์ทหาร เป็นต้น⁹

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้พยายามจัดรูปแบบหรือประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้แตกต่างกัน วูดเวิร์ดและโรเปอร์ ได้แบ่งกิจกรรมทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นประเภทต่าง ๆ คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของกลุ่มอิทธิพล การติดต่อกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมืองและการสนทนาทางการเมือง¹⁰

แคมป์เบลและคณะ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่ามีเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเท่านั้น โดยแยกออกเป็นการลงคะแนนเสียง การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินในการรณรงค์หาเสียง และการไปร่วมชุมนุมทางการเมือง ซึ่งเป็นการกำจัดวงแคบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง¹¹

จ็อบพเพีย โรเบิร์ตส์ ได้แบ่งกิจกรรมทางการเมืองออกเป็น 2 แบบ แบบแรก เป็นกิจกรรมโดยสมัครใจและเป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น ขบวนการต่าง ๆ พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ เป็นเจ้าหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง เป็นต้น ส่วนแบบที่สอง เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่ การอภิปรายทางการเมือง หรือการเข้าร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกลุ่มทางการเมือง¹²

ไบนีย์ และเวอร์บาและซูซาน เวลช์ ได้ให้ความหมายของกิจกรรมทางการเมืองในลักษณะที่กว้างและชัดเจนขึ้น โดยแบ่งกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 รูปแบบ คือ ¹³

1. *การเลือกตั้ง* เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอยู่สม่ำเสมอในระบบประชาธิปไตย และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำมา เนื่องจากเป็นสิ่งที่แสดงถึงความนิยมและการสนับสนุนของประชาชน หรือเป็นแรงกดดันเพื่อให้ผู้นำต้องปรับเปลี่ยนนโยบายของตนเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนต่อไป

2. *การรณรงค์หาเสียง* เป็นกิจกรรมที่ทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลต่อผู้นำได้โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อน แต่ก็อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งกันได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความริเริ่มมากกว่าการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ยังเป็นกิจกรรมที่สามารถสื่อข่าวสารหรือบ่งบอกเกี่ยวกับความชื่นชอบของประชาชนได้มากกว่า เพราะประชาชนที่ร่วมรณรงค์หาเสียงจะสามารถมีความสัมพันธ์และติดต่อกับผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงนี้ได้แก่การชักชวนให้ผู้อื่นไปเลือกตั้ง การทำงานเพื่อพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้พรรคการเมือง และการเป็นสมาชิกสมาคมทางการเมือง

3. *การติดต่อชั้นต้น* เป็นกิจกรรมที่บุคคลติดต่อหรือเผชิญหน้ากับรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ โดยลำพังตนเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลา เป้าหมายและเนื้อหาสาระในการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลได้เอง จึงสามารถคาดหวังในผลประโยชน์นี้ได้มาก แต่มีอิทธิพลต่อรัฐบาลเพียงเล็กน้อยเนื่องจากเป็นการกระทำของบุคคลจำนวนน้อย กิจกรรมนี้มักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับบุคคลอื่น ๆ และต้องการความคิดริเริ่มค่อนข้างมาก กิจกรรมในรูปแบบนี้ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหรือปัญหาส่วนรวมเพื่อร้องเรียนให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐ

4. *การร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างขององค์กรหรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคม* เป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจกระทำร่วมกันในกิจกรรมภายในขององค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ กิจกรรมนี้อาจเกิดขึ้นในเวลาใดและเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมาก เนื่องจากมีบุคคลจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมนี้ต้องการความคิดริเริ่มบ้าง

มิลแบรท และโกเอล ได้จัดแยกประเภทหรือรูปแบบในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ 6 รูปแบบด้วยกัน คือ ¹⁴

1. *การเลือกตั้ง* เป็นการแสดงออกของประชาชนถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่า

เป็นการกระทำตามความต้องการของตน กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น จะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีมากกว่าที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงของตนจะมีผลสำคัญทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป การลงคะแนนเสียงไม่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อข่าวสารและแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ผู้ที่ไปลงคะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบอื่นก็ได้ในทางกลับกัน ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้ อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงนับว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากสามารถกำหนดความเป็นไปของรัฐบาลหรือการปกครองได้ทันทีทันใด¹⁵

2. *การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียง* เป็นการเข้าร่วมในทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมในพรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนให้ไปลงคะแนนเสียง และการลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น มิลแบรท พบว่าผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมาก ในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความตื่นตัวและความสนใจอย่างแท้จริง จัดเป็นพวกที่เข้าต่อสู้ทางการเมือง ในขณะที่ประชาชนส่วนมากจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้เฝ้าดูคอยตัดสินใจว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้ผู้ที่ตนชอบ

3. *การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน* เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคมผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูง อย่างไรก็ตาม ผู้มีบทบาทในชุมชนนี้แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมืองและการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงดังกล่าว

4. *การติดต่อกับทางราชการ* เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล จะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั่นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องภาษี การติดต่อขอรับสวัสดิการทางสังคม เป็นต้น การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้ เกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง ดังที่ซิดนีย์ เวอร์บา และนอร์แมน ไนย์ เรียกว่าเป็นการ

มีส่วนร่วมทางการเมืองแบบคับแคบ (parochial participation) หรือการติดต่อเฉพาะเรื่อง (Particularized contacting)

5. *การเป็นผู้ประท้วง* เป็นการเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมเดินขบวน การก่อจลาจล เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเป็นไปอย่างเปิดเผยในกรณีที่รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องและการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม เป็นต้น

6. *การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง* เป็นการเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนหรือคัดค้านให้แก่ผู้นำทางการเมือง เมื่อเขาทำในสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดี การเข้าร่วมอภิปรายทางการเมือง และการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่บุคคลทั่วไป เป็นต้น ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้ มักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจทางการเมืองมากด้วย ผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้ จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมประท้วง

ระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

มิลแบรท ได้จัดเรียงลำดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปหามาก 14 รายการ ดังนี้¹⁷

1. การที่บุคคลสนองตอบต่อสิ่งเร้าทางการเมือง
2. การที่บุคคลลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
3. การที่บุคคลอภิปรายถกเถียงทางการเมือง
4. การที่บุคคลพยายามพูดจาชักชวนให้ผู้อื่นไปออกเสียงเลือกตั้ง
5. การที่บุคคลติดเครื่องหมายหรือแผ่นป้ายโฆษณาหาเสียง
6. การที่บุคคลติดต่อเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมือง
7. การที่บุคคลช่วยเหลือทางการเงินแก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
8. การที่บุคคลเข้าร่วมในการประชุมทางการเมือง
9. การที่บุคคลสละเวลาเพื่อช่วยหาเสียงเลือกตั้ง
10. การที่บุคคลเป็นสมาชิกผู้กระตือรือร้นของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง
11. การที่บุคคลเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการกลางของพรรคการเมือง
12. การที่บุคคลช่วยหาทุนให้พรรคการเมือง
13. การที่บุคคลเป็นผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง

14. การที่บุคคลได้รับเลือกเข้าดำรงตำแหน่งของรัฐและของพรรคการเมือง

นอกจากนี้มิลแบรทพบว่า มีประชาชนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน กล่าวคือ ผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง ช่วยหาเสียงเลือกตั้งและเข้าร่วมปะทะสังสรรค์ทางการเมืองมีเพียงร้อยละ 4-5 ผู้ที่บริจาคเงินช่วยเหลือพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งมีประมาณร้อยละ 10 ผู้ที่ติดต่อกับนักการเมืองด้านใดด้านหนึ่งมีร้อยละ 13 ผู้ช่วยคิดแผนป้ายโฆษณาหาเสียงมีร้อยละ 15 ผู้ที่พูดจาชักชวนผู้อื่นให้ไปลงคะแนนแก่ผู้ทีตนสนับสนุนมีร้อยละ 25-30 และผู้ที่สนใจและไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีประมาณร้อยละ 40-70

มิลแบรทและโกอัล ยังได้จัดประเภทของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมรูปแบบดังกล่าว ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่¹⁸

1. ผู้ที่แยกตัวเอง (*apathetic*) หมายถึงบุคคลที่ถอนตัวออกไปจากกระบวนการทางการเมือง ซึ่งในจำนวนประชากรวัยหนุ่มสาวทั้งหมดของสหรัฐอเมริกาไม่ถึง 1 ใน 3
2. ผู้ที่เฝ้ามอง (*spectator*) หมายถึงบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ ในจำนวนประชากรวัยหนุ่มสาวทั้งหมดของสหรัฐอเมริกา จัดว่ามีบุคคลประเภทนี้อยู่ถึงร้อยละ 60
3. ผู้ที่เข้าร่วมต่อสู้ (*gladiator*) หมายถึงบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน ซึ่งมีเพียงร้อยละ 5-7 ของประชากรวัยหนุ่มสาวทั้งหมดของสหรัฐอเมริกา

แคมป์เบลและคณะได้เสนอดัชนีของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (*index of political participation*) โดยแบ่งระดับกิจกรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ระดับ คือ¹⁹

1. ระดับสูง ได้แก่การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และทำกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบอื่นด้วย
2. ระดับกลาง ได้แก่การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น
3. ระดับต่ำ ได้แก่การไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง แต่จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ บ้าง

ส่วน ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ ได้จัดระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยจากน้อยไปหามาก ดังนี้²⁰

1. ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมืองเลย
2. ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

3. เข้าร่วมโดยทางอ้อม เช่น อ่านหนังสือหรือดูโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ตกเตียง ปัญหาทางการเมือง ติดกระดุมที่มีตราพรรคการเมือง
4. ช่วยในการโฆษณาหาเสียง เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่วยการวางแผนเลือกตั้ง
5. สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น
6. เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มิลแบรทและโกเอล ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล ออกเป็น 2 ประการ ได้แก่²¹

1. ปัจจัยด้านสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม (*environmental stimuli*) หมายถึงลักษณะของระบบสังคม (*social system*) และสภาพการณ์ทางการเมือง (*political setting*) ซึ่งไม่เพียงจะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีส่วนให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับขอบเขต ปทัสถาน และทางเลือกต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลแต่ละคน แม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ก็จะได้รับสิ่งเร้าจากระบบการเมืองและสังคมได้ไม่เท่ากัน เพราะบุคคลจะเลือกรับรู้และเลือกสรรเฉพาะสิ่งเร้าที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของตนเท่านั้น

๒. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล (*personal factors*) มี 5 ประการด้วยกัน คือ

2.1 พันธุกรรม

2.2 แรงขับ

2.3 ความต้องการทางบุคลิกภาพ

2.4 ความต้องการทางจิตใจและร่างกาย

2.5 ความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติทางการเมืองของแต่ละคน

อย่างไรก็ตามในที่นี้จะกล่าวถึงปัจจัยใหญ่ ๆ 2 ประการ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นปัจจัยภายในของบุคคลที่เอื้ออำนวยให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกันออกไป ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ ทรัพยากร แรงจูงใจ

และโอกาส ซึ่งปัจจัยทั้งสามดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ในระบบที่มีการเปิดโอกาสให้บุคคลอย่างกว้างขวางเพียงแรงจูงใจขนาดกลางและทรัพยากรไม่มาก ก็เพียงพอให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ในทำนองเดียวกัน บุคคลที่มีทรัพยากรมาก แม้โอกาสทางการเมืองไม่เปิดให้มากนัก ก็จะสามารถใช้ทรัพยากรในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ซึ่งในระยะยาวเขาก็จะสามารถสร้างโอกาสทางการเมืองขึ้นมาได้ และสำหรับผู้ที่มีแรงจูงใจสูงเป็นพิเศษ ก็จะสามารถหาช่องทางเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ แม้จะไร้ซึ่งทรัพยากรโดยสิ้นเชิงก็ตาม²² สำหรับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการดังกล่าว แยกอธิบายได้ดังนี้

1. *ทรัพยากร* ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ และตำแหน่งหน้าที่การงาน ซึ่งถือเป็นสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แตกต่างกันไป ดังนี้คือ

1.1 *เพศ* จากการศึกษาของมิลแบรท พบว่า เพศชายเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ในหมู่คนที่มีฐานะต่ำ (lower status) อัตราการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันมาก คือ ผู้ชายมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง แต่ในหมู่คนที่มีฐานะสูง (upper status) อัตราความแตกต่างในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงจะน้อยมาก อย่างไรก็ตาม อัตราความแตกต่างในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของเพศชายและเพศหญิง จะลดน้อยลงก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ผู้หญิงมีความรู้มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการออกไปทำงานนอกบ้าน และมีการขยายตัวของภาคเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี²³ แคมปีเบล และคณะ พบว่า เพศชายจะมีความรู้สึกสามารถสัมฤทธิ์ผลทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง ซึ่งจะมีผลให้เพศชายเกิดความรู้สึกว่าตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางการเมืองได้มากกว่าเพศหญิง²⁴ และจากการศึกษาของโบนและแรนนี่ เกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1956 - 1968 พบว่า เพศหญิงไปลงคะแนนเสียงน้อยกว่าเพศชายและเพศหญิงมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับการเมืองน้อยกว่าเพศชาย รวมทั้งเพศหญิงไม่คิดว่าการออกเสียงเลือกตั้งของตนจะมีความสำคัญต่อประเทศมากกว่าเพศชาย²⁵ ซึ่งสอดคล้องกับแคมปีเบลและคณะ

1.2 *อายุ* มิลแบรท พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมีมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในบุคคลที่มีอายุระหว่าง 40 - 50 ปี แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลจะลดลงไปเรื่อย ๆ จนเกือบอายุ 60 ปี นอกจากนี้ มิลแบรท ยังพบว่า มีปัจจัยแทรกซ้อน 3 ประการระหว่างตัวแปรด้านอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน

การมีเวลาว่างสำหรับการเมืองและการมีสุขภาพดี²⁶ โดยเขาได้อธิบายว่า การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้น เป็นการพัฒนาที่เล็กทีละน้อยจากการมีคู่ การมีความรับผิดชอบในการทำงาน และความถี่ของการมีครอบครัว ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวมีผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เริ่มขึ้นและเพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อยตามการเพิ่มขึ้นของอายุ โดยระดับอายุสูงสุดอยู่ระหว่าง 35 หรือ 40 ปี อย่างไรก็ตาม สำหรับคนหนุ่มสาวที่ยังโสดนั้นมักจะปลีกตัวออกมาจากการเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนของตน และเฉื่อยชาต่อโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนอกระบบ เช่น การประท้วง เดินขบวน และก่อจลาจล เนื่องจากคนหนุ่มสาวมักมีเวลาว่างมาก และเป็นพวกที่รู้สึกปฏิเสธทัศนคติของชุมชน ทำให้ต้องการปฏิรูประบบเพื่อให้พวกตนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนพวกคนแก่และพวกทุพพลภาพก็มักจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลงไป โรเบิร์ต เชน พบว่าผู้ที่มีอายุในวัยรุ่นจะเริ่มเรียนรู้ทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอินอ่อนผ่อนตามกัน และผู้ที่มีอายุในวัยกลางคนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง เนื่องจากมีความพร้อมในสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมขึ้น ส่วนผู้ที่มีอายุสูงมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลง และแยกตัวออกจากสังคมต่อไป²⁷ ส่วนโบนและแรนนี่ พบว่าบุคคลที่มีอายุสูงขึ้นมีแนวโน้มที่จะสนใจการเมืองมากขึ้นและมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุประมาณ 60 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เพิ่งเกษียณอายุการทำงาน จึงให้ความสนใจต่อผลประโยชน์ตอบแทนต่าง ๆ จากรัฐ ตลอดจนมีเวลาพอที่จะดูแลรักษาผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับของตน²⁸ จากการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นว่า ระดับอายุที่มีผลต่อความสนใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุดคือ กลุ่มอายุวัยกลางคน และอัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะค่อย ๆ ลดลงตามลำดับเมื่อบุคคลมีอายุสูงขึ้น ซึ่งชัยอนันต์ สมุทวณิช สรุปว่า ผู้ที่มีอายุวัยกลางคนคือระหว่าง 40 - 50 ปี จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงที่สุด²⁹

1.3 การศึกษา จากการศึกษาของอัลมอนต์และเวอร์บา เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองโดยเปรียบเทียบใน 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน อิตาลี และเม็กซิโก พบว่าพวกที่มีการศึกษาในระดับสูง จะมีพฤติกรรมทางการเมืองดังนี้ คือ³⁰

1. มีความระมัดระวังต่ออิทธิพลของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อนักกิจกรรมมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า
2. ติดตามการเมืองและให้ความสนใจต่อกิจกรรมการรณรงค์หาเสียงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า
3. มีข่าวสารทางการเมืองมากกว่า

4. มีความคิดเห็นทางการเมืองและให้ความสนใจการเมืองกว้างขวางกว่า
5. มักจะเข้าร่วมอภิปรายถกเถียงทางการเมืองมากกว่า
6. มีความรู้สึกอิสระที่จะอภิปรายถกเถียงทางการเมืองกับบุคคลทั่วไปมากกว่า
7. มีความรู้สึกว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาล
8. เข้าเป็นสมาชิกขององค์การต่าง ๆ ซึ่งจะอยู่ในพวกที่มีความกระตือรือร้น
9. มีความเชื่อมั่นต่อสภาพแวดล้อม และเชื่อว่าบุคคลทั่วไปเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้และมีประโยชน์

มีประโยชน์

มิลแบรท ได้จัดตัวแปรที่เกี่ยวกับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ว่าเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคลโดยตรง โดยแยกออกจากปัจจัยทางด้านภูมิหลังของบุคคลอื่น ๆ เช่น เพศ อายุ เนื่องจากถือว่าระดับของการศึกษา รายได้ และอาชีพ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดระดับสถานภาพทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของบุคคลและยังพบว่าผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ³¹ สำหรับตัวแปรทางการศึกษานั้น มิลแบรทพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น³² และพบว่าการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมากที่สุด เนื่องจากระดับการศึกษาของบุคคลมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติอื่น ๆ ของบุคคลด้วย ทั้งทางด้านที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ และปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมอื่น ๆ³³ กล่าวคือผู้ที่มีการศึกษาสูงมักมีรายได้สูง มีอาชีพที่มีสถานะสูง ได้รับข่าวสารทางการเมืองมากกว่าและรู้สึกสามารถสัมฤทธิ์ผลทางการเมืองมากกว่าด้วย นอกจากนี้ มิลแบรทพบว่า การศึกษามีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่อไปนี้ คือ กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง การมีส่วนร่วมกับชุมชน กิจกรรมเกี่ยวกับการสื่อข่าวสาร และมีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการประท้วง อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยของโกอัลพบว่าการศึกษาไม่ได้มีอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงของบุคคลแต่ประการใด³⁵ กล่าวคือ จากการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของชาวอินเดีย กลับปรากฏว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมต้นไปลงคะแนนเสียงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมปลายและปริญญาตรี ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งน้อยกว่าผู้มีการศึกษาต่ำ มิลแบรท ได้ให้เหตุผลในกรณีนี้ว่า ในบางประเทศ การที่บุคคลมีการศึกษาสูงกว่านั้น มิได้นำไปสู่การมีความรักชาติหรือผูกพันต่อระบบและรับผิดชอบในฐานะพลเมืองมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาต่ำกว่า ในขณะที่กิจกรรมการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมการเมืองที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติอย่างหนึ่ง ซึ่งประชาชนที่ไปลงคะแนนเสียง

เท่ากับเป็นผู้ยืนยันในความจงรักภักดีของเขาต่อระบบการเมือง นอกจากนี้ อาจมีสาเหตุมาจากกระบวนการอบรมกลุ่มเอกลาทางสังคมอื่น ๆ ที่ไม่ได้เตรียมการให้สมาชิกในสังคมของตนมีบทบาททางการเมือง แม้บุคคลจะมีการศึกษาสูงก็ตาม³⁶

1.4 รายได้ มิลแบรท ได้สรุปว่ายิ่งบุคคลมีรายได้สูงขึ้นเพียงใด เขาย่อมมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นเพียงนั้น อย่างไรก็ตาม มิลแบรท ก็ได้กล่าวอ้างถึงการศึกษาของเจเนเสน ซึ่งพบว่ากลุ่มบุคคลที่มีรายได้ปานกลางจะมีแนวโน้มที่กระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มบุคคลที่มีรายได้ในระดับต่ำและระดับสูง³⁷ โดยทั่วไป ผู้ที่มีรายได้สูงมักจะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงและประกอบอาชีพที่ทำรายได้ตอบแทนได้มาก จึงมีส่วนทำให้บุคคลดังกล่าวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น รูปแบบหนึ่งของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ก็คือ การให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง³⁸

1.5 ตำแหน่งหน้าที่การงาน มิลแบรท ได้อ้างถึงผลการวิจัยของเจเนเสน ที่พบว่าพวกประกอบวิชาชีพ มีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และกรรมกร ตามลำดับ³⁹ สำหรับพวกกรรมกรนับเป็นพวกที่ไม่อยากเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากที่สุด เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาการทำงานที่ถูกกำหนดตายตัว ไม่สามารถหาเวลาที่จะประชุมกับกลุ่มต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่ผู้ใช้แรงงานสามารถรวมกลุ่มหรือมีการจัดตั้งองค์กรได้เข้มแข็ง ก็มีส่วนให้ผู้ใช้แรงงานสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ใช้แรงงานเหล่านี้ มักจะเป็นแบบการระดมพล (mobilized political participation) มากกว่าลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างอิสระ (autonomous political participation)⁴⁰

2. แรงจูงใจ ถือเป็นสิ่งที่กระตุ้นหรือเป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจที่ทำให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ต่างไปจากคนอื่นได้ ดังนี้คือ

2.1 ความสนใจและความรู้ข่าวสารทางการเมือง มิลแบรท พบว่าความรู้ในข่าวสารทางการเมืองของบุคคลจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ยิ่งบุคคลมีความรู้ในเรื่องการเมืองมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งทำให้บุคคลนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ความรู้ในข่าวสารทางการเมือง ยังมีความสัมพันธ์กับความสนใจข่าวสารทางการเมืองด้วย⁴¹ กล่าวคือ บุคคลจะไม่อาจรู้ข่าวสารทางการเมืองได้ แม้จะมีแหล่งข่าวสารมากมาย หากบุคคลนั้นขาดเสียซึ่งความสนใจที่จะรับรู้ข่าวสาร ความสนใจในการรับข่าวสาร อาจดูได้จากการติดตามข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน การพูดคุยกับคนอื่น ซึ่งมีผลให้บุคคลได้รับข้อมูลหรือความรู้ข่าวสารทางการเมือง อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง⁴²

2.2 ความสำคัญของกลุ่ม มิลแบรทพบว่า ผู้ที่มีความรู้สึกชอบพอหรือผูกพันกับกลุ่ม โดยเฉพาะการสังกัดพรรคการเมือง มีแนวโน้มที่จะทำให้บุคคลนั้น เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นได้ด้วย⁴³

3. โอกาส หมายถึง การมีเวลาและความพร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม นับเป็นปัจจัยประกอบอย่างหนึ่งที่จะช่วยเสริม หรือทดแทนปัจจัยส่วนบุคคล ทั้งในด้านทรัพยากรและแรงจูงใจ เพื่อให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดังกล่าว อย่างไรก็ตามในที่นี้ โอกาสมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับระบบเป็นสำคัญว่า ให้ความเท่าเทียมกันแก่บุคคลในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงใด ซึ่งในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยแล้วย่อมถือว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ภายในขอบเขตของกฎหมาย

ข. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง เป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อบุคคลในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน ดังนี้

1. การสังกัดกลุ่มหรือสหภาพแรงงาน มิลแบรทกล่าวว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์การของบุคคลมีผลต่อการเมืองดังนี้⁴⁴

1.1 บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยเฉพาะการสังกัดสหภาพแรงงาน มีแนวโน้มที่จะมีความสนใจทางการเมือง ติดตามปัญหาทางการเมือง และไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มจะได้รับข่าวสารทางการเมืองจากกลุ่มของตน นอกจากนั้นยังพบว่า ยิ่งบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มหรือสหภาพแรงงานมากขึ้น ก็ยังมีแนวโน้มว่า บุคคลนั้นจะมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นด้วย

1.2 ในบรรดาผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มนั้น ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มหลายกลุ่ม (cross-pressure) จะมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มเพียงกลุ่มเดียว และผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกันของสมาชิก (homogeneous) ก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีสมาชิกประเภทหลากหลาย

2. อิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจุบันบทบาทของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมืองได้เพิ่มมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนมีส่วนช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนที่สำคัญ ทั้งนี้ จากการศึกษาของเลอร์เนอร์ เกี่ยวกับสื่อมวลชนกับการพัฒนาสังคมสมัยใหม่ พบว่าการเปิดรับสื่อมวลชน จะช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และเศรษฐกิจมากขึ้นด้วย ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญของสังคมสมัยใหม่⁴⁵

เชิงอรรถ

- ¹David Easton, **A Framework for Political Analysis** (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, 1965), pp. 112 - 117.
- ²จรรยา สุภาพ, **หลักรัฐศาสตร์** (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514), น. 343 - 345
- ³Herbert McClosky, "Political Participation" **International Encyclopedia of the Social Sciences**, Volume 12 (1968), pp. 252 - 253
- ⁴Myron Weiner, "Political Participation : Crisis of the Political Process," in Leonard Binder and others (eds.), **Crises and Sequences in Political Development** (Princeton : Princeton University Press, 1971), pp. 161 - 164.
- ⁵วิสุทธิ โพธิ์แท่น, "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทย," **รัฐศาสตร์สาร 3** (สิงหาคม 2519), น. 36
- ⁶Samuel P. Huntington and George I. Domingues, "Political Development," in Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby (eds.), **The Handbook of Political Science**, Volume 3 (Reading, Massachusetts : Addison Wesley, 1975), p. 33
- ⁷Norman H. Nie and Sidney Verba, "Political Participation," in Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby (eds.), **The Handbook of Political Science**, Volume 4 (Reading, Massachusetts : Addison Wesley, 1975), pp. 2 - 3
- ⁸Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, **No Easy Choice : Political Participation in Developing Countries** (Cambridge : Harvard University Press, 1976), pp. 4 - 7
- ⁹Lester W. Milbrath and M.L. Goel, **Political Participation : How and Why People Get Involved in Politics** (Chicago : Rand McNally, 1977), p. 2
- ¹⁰อ้างใน John P. Robinson, Jerrold G. Rusk and Kendra B. Head, **Measures of Political Attitudes** (Ann Arbor, Michigan : The Institute for Social Research, The University of Michigan, 1968) pp. 423 - 424
- ¹¹Ibid., p. 433
- ¹²Geoffrey K. Roberts, **A Dictionary of Political Analysis** (London : Longman, 1971), p. 145
- ¹³Norman H. Nie and Sidney Verba, "Political Participation," in Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby (eds.), *op.cit.*, footnote 7, pp. 9 - 12., and Susan Welch, "Dimensions of Political Participation in a Canadian Sample," **Canadian Journal Political Science** (December, 1975), pp. 553 - 556.
- ¹⁴Lester W. Milbrath and M.L. Goel, *op.cit.*, footnote 9, pp. 12 - 19
- ¹⁵พรศักดิ์ นองแก้ว, "กรอบการมองพฤติกรรมการเมือง", **วารสารสังคมศาสตร์ 17** (มกราคม - มีนาคม 2523), น. 81
- ¹⁶Sidney Verba and Norman H. Nie, **Participation in America : Political Democracy and Social Equality** (New York : Harper & Row, 1972), pp. 26-44
- ¹⁷Lester W. Milbrath, **Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics** (Chicago : Rand McNally, 1965), pp. 18, 21
- ¹⁸Lester W. Milbrath and M.L. Goel, *op.cit.*, footnote 9, p. 11
- ¹⁹อ้างใน John P. Robinson, Jerrold G. Rusk and Kendra B. Head, *op.cit.*, footnote 10, p. 433
- ²⁰ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, **จิตวิทยาการเมือง** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), น. 110
- ²¹Lester W. Milbrath and M.L. Goel, *op.cit.*, footnote 9, pp. 24-34
- ²²James David Barber, **Citizen politics : An Introduction to Political Behavior** (Chicago : Markham Publishing, 1969), pp. 25, 27
- ²³Lester W. Milbrath, *op.cit.*, footnote 17, pp. 135-136
- ²⁴Augus Campbell, G. Gurin and W.E. Miller, **The Voter Decides** (Evanston : Row & Peterson, 1954), p. 187

- ²⁵Hugh A. Bone and Austin Ranney, *Politics and Voters* (New York : McGraw-Hill Book Company, 1967), p. 26
- ²⁶Lester W. Milbrath, *op.cit.*, footnote 17, pp. 134-135
- ²⁷Robert E. Lane, *Political Life : Why People Get Involved in Politics* (Glencoe : The Free Press, 1959), p. 210
- ²⁸Hugh A. Bone and Austin Ranney, *op.cit.*, footnote 25, pp. 26-27
- ²⁹ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การเมืองเปรียบเทียบ : วิวัฒนาการและแนวการศึกษา", สมบัติ จันทร์วงศ์, บรรณาธิการ, รัฐศาสตร์ : สถานภาพและพัฒนาการ (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2521), น. 105
- ³⁰Gabriel A. Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations* (Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1963), p. 210
- ³¹Lester W. Milbrath, *op.cit.*, footnote 17, pp. 114-116
- ³²*Ibid.*, pp. 122-124
- ³³*Ibid.*, pp. 53-54
- ³⁴*Ibid.*, pp. 18-29
- ³⁵M.L. Goel, "The Relevance of Education for Political Participation in a Developing Society," *Comparative Political Studies* 3 (1975), pp. 333-346
- ³⁶Lester W. Milbrath and M.L. Goel, *op.cit.*, footnote 9, pp. 12-13
- ³⁷Lester W. Milbrath, *op.cit.*, footnote 17, pp. 120-121
- ³⁸พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 15, น. 93
- ³⁹Lester W. Milbrath, *op.cit.*, footnote 17, p. 126
- ⁴⁰Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, *op.cit.*, footnote 8, p. 7
- ⁴¹Lester W. Milbrath, *op.cit.*, footnote 17, p. 64
- ⁴²พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 15, น. 99
- ⁴³Lester W. Milbrath, *op.cit.*, footnote 17, p. 52
- ⁴⁴*Ibid.*, pp. 131-132
- ⁴⁵Daniel Lerner, *The Passing of Traditional Society* (New York : The Free Press, 1958), pp. 54-65 and Daniel Lerner, "Toward a Communication Theory Modernization" in Lucian W. Pye (ed.) *Communication and Political Development* (Princeton : Princeton University Press, 1963), p. 432

การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน การปกครองระบบประชาธิปไตย

ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นมักจะยึดหลักการของประชาธิปไตยที่ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน การปกครองประเทศเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อยึดหลักการเช่นนี้แล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนั้นจะต้องแสดงออกซึ่งความเป็นเจ้าของแห่งอำนาจคือ จะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองประเทศเพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของประชาชนในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ประเทศต่าง ๆ ที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั่วโลกส่วนมากเป็นประชาธิปไตยโดยทางอ้อมคือ การกำหนดอัตราส่วนของจำนวนประชาชนต่อตัวแทนหนึ่งคนเพื่อเลือกเข้ามาใช้อำนาจอธิปไตยแทนพวกตนเพราะความจำกัดในด้านมีประชาชนมาก มีพื้นที่กว้างขวางไม่สามารถจะให้ประชาชนจำนวนมากมาประชุมเพื่อดำเนินการเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกครองตนเองนั้นได้ จึงใช้วิธีการปกครองโดยทางอ้อมดังกล่าวในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยทางอ้อมนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็เท่ากับว่าประชาชนมาใช้อำนาจของตน ๆ โดยวิธีมอบหมายให้ตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่แทนพวกตน ถ้าประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วจะถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างไร ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีความสำคัญมากและถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างไร การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะและวิถีทางไหนบ้างที่ประชาชนจะพึงมีส่วนร่วมได้ บทความเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนี้จะทำให้ท่านผู้อ่านเข้าใจพอสมควร

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย

โดย บุญเรือง บุรภักดิ์

ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมักจะยึดหลักการของประชาธิปไตยที่ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจของประชาชน ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอันนั้น ดังนั้นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงถือว่าอำนาจในการปกครองประเทศเป็นอำนาจของประชาชน การปกครองประเทศเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน อำนาจอธิปไตยที่ถือว่าเป็นอำนาจของประชาชนดังกล่าวนี้ทฤษฎีว่าด้วยการแบ่งแยกอำนาจได้แบ่งแยกอำนาจอธิปไตยนี้ออกเป็น 3 อำนาจด้วยกันคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจอตุลาการ การแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวทฤษฎีว่าด้วยการแบ่งแยกอำนาจให้หลักการว่าจะต้องแบ่งแยกอำนาจทั้ง 3 นี้ให้สมดุลกันคือ ไม่ให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจเหนืออำนาจอื่น ๆ เพราะถือหลักว่า ถ้าผู้ใดมีอำนาจมากแต่ผู้เดียวผู้นั้นมักจะใช้อำนาจนั้นไปในทางที่ผิดก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นในสังคมได้ นอกจากจะแบ่งอำนาจทั้ง 3 ให้สมดุลกันแล้ว ยังจะต้องให้มีการคานอำนาจซึ่งกันและกันอีกด้วย เพื่อให้มีการตรวจสอบอำนาจซึ่งกันและกันได้เพื่อป้องกันมิให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจเกินไป เมื่อยึดหลักว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและสามารถแบ่งอำนาจนี้ออกเป็น 3 ประการดังกล่าวแล้วก็มีปัญหาอยู่ตรงที่ว่าใครจะเป็นผู้ใช้อำนาจเหล่านี้เนื่องจากว่าจำนวนประชาชนในแต่ละประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันนี้นั้นเป็นจำนวนมากและมีพื้นที่กว้างขวางมากไม่สะดวกในการที่จะให้ประชาชนทุกคนผู้เป็นเจ้าของแห่งอำนาจอันนี้มาใช้อำนาจนี้โดยตรงได้ จึงมีการกำหนดอัตราส่วนของจำนวนประชากรต่อจำนวนผู้แทนราษฎรหนึ่งคนเพื่อเข้ามาใช้อำนาจนี้แทนประชาชนทั้งประเทศหรือที่เรียกวิธีการแบบนี้ว่าเป็นประชาธิปไตยโดยทางอ้อมนั่นเอง ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นล้วนแล้วแต่เป็นประชาธิปไตยโดยทางอ้อมทั้งสิ้น | เนื่องจากว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยทางตรงนั้นเคยมีปรากฏในนครกรีกโบราณของนครรัฐซึ่งมีขนาดของนครไม่ใหญ่โตกว้างขวางและประชาชนก็มีจำนวนไม่มากนักมีไม่กี่พันคน ซึ่งสามารถจะมาประชุมเพื่อพิจารณาและกำหนดนโยบายร่วมกัน ณ ที่นั่นเองได้และในยุคปัจจุบันนี้ประชาธิปไตยโดยทางตรงอาจปรากฏให้เห็นในบางแห่งและในรูปแบบใหม่

กล่าวคือ ในการปกครองระดับเขตการปกครองกึ่งตองเฉพาที่มีขนาดเล็กของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ นั้นได้กำหนดให้มีสภาประชาชนโดยให้ประชาชนเพศชายที่บรรลุนิติภาวะซึ่งมีภูมิลำเนาในกึ่งตองนั้น มาประชุมร่วมกันในวันอาทิตย์ ประมาณเดือนเมษายนหรือพฤษภาคมมีการลงมติด้วยการยกมือเพื่อ บัญญัติข้อบังคับหรือกำหนดนโยบายต่าง ๆ ขึ้นใช้รวมทั้งกำหนดตัวเจ้าหน้าที่ที่จะทำหน้าที่บริหาร ในรายละเอียด ส่วนประชาธิปไตยโดยตรงรูปใหม่ปรากฏในรูปพร็อพเพอเรนดัม (Referendum) และอินิทิเอตีฟ (initiative) โดยวิธีนี้ประชาชนสามารถแสดงความต้องการได้โดยตรงทั้งในการ รับรองกฎหมายและการเสนอร่างกฎหมายช่วยให้งานนิติบัญญัติของสภานิติบัญญัติตรงกับ ความประสงค์ของประชาชนมากขึ้น วิธีการทั้งสองประการนั้นใช้ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์และในบาง มลรัฐของสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ประชาธิปไตยทางตรงนี้ในปัจจุบันมีที่ใช้น้อยมากเพราะขนาดประชากร มากขึ้นและพื้นที่กว้างขวางการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยตรงจึงปฏิบัติได้ยาก ดังนั้นประชาชน จึงหันมาปกครองตนเองโดยทางอ้อมเรียกว่าประชาธิปไตย โดยทางอ้อมด้วยการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร เข้ามาทำหน้าที่แทนพวกตน ประชาธิปไตยโดยทางอ้อมด้วยการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรนี้ปัจจุบันประเทศไทย เราก็ใช้ระบบนี้ ผู้แทนราษฎรซึ่งราษฎรให้ความไว้วางใจจะมาทำหน้าที่แทนประชาชนในด้านต่าง ๆ เพื่อรักษานผลประโยชน์ของส่วนรวมและจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนโดยจะสนองตอบความต้องการ ของมหาชนเท่าที่สามารถจะทำได้และดีที่สุด วิธีการนี้จึงเป็นไปตามหลักที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตยและผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ผู้แทนราษฎรจะมาใช้อำนาจอธิปไตย ได้อย่างไรนั้นจะเห็นได้ว่าในแต่ละประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะมีกฎหมาย ให้ตั้งองค์กรทางการเมืองเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองได้คือ กฎหมายพรรคการเมือง ซึ่งพรรค การเมืองดังกล่าวนี้จะเป็นองค์กรที่ส่งสมาชิกของพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในคราว ใดให้มีการเลือกตั้ง เมื่อสมาชิกของพรรคการเมืองใดได้รับเลือกตั้งจากประชาชนโดยได้รับเสียงข้างมาก พรรคการเมืองนั้นจะเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลนี้คือ องค์กรผู้ใช้อำนาจบริหารซึ่งเป็นอำนาจหนึ่ง ในอำนาจอธิปไตย ส่วนพรรคการเมืองที่สมาชิกของพรรคได้รับเลือกตั้งจากประชาชนโดยได้คะแนน เสียงรองลงมาและมีได้ร่วมจัดตั้งรัฐบาลก็จะมาทำหน้าที่ในรัฐสภาคือ องค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ ึ่งเป็นอำนาจหนึ่งในอำนาจอธิปไตยนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้วิธีการดังกล่าวก็เท่ากับว่าเป็นการแบ่ง อำนาจหน้าที่ของตัวแทนของประชาชนเลยว่า ผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองใดจะมาทำหน้าที่ เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนในฝ่ายใดเพราะพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกเสียงข้างมากก็ จะมีสิทธิจัดตั้งรัฐบาลเป็นผู้เข้าไปใช้อำนาจบริหาร ส่วนพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกรองลงมาและมีได้ ร่วมจัดตั้งรัฐบาลก็จะมาทำหน้าที่ในรัฐสภาคือ เป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติแทนประชาชนผู้เป็น

เจ้าของแห่งอำนาจ เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้แทนราษฎรซึ่งสังกัดพรรคการเมืองต่างๆ ที่ได้รับเลือกมานั้นล้วนแล้วแต่เป็นผู้เข้ามาใช้อำนาจแทนประชาชนทั้งนั้นซึ่งเป็นไปตามหลักการที่ว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย แต่การปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นระบบการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากที่สุดกว่าระบบการปกครองอื่น ๆ และเป็นระบบการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการปกครองตนเอง ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ถือว่า ยิ่งประชาชนมีส่วนทางการเมืองมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ความเป็นประชาธิปไตยก็น้อยลงไปด้วย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากและถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองในระบบประชาธิปไตยด้วย การไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนประชาชนดังที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้นก็เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอันมีความสำคัญยิ่งทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมเพราะการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนนั้นมีผลทำให้พรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเสียงข้างมากสามารถจะมาจัดตั้งรัฐบาลนำเอานโยบายของพรรคเข้ามากำหนดเป็นนโยบายบริหารประเทศตามความปรารถนาของประชาชนที่เลือกพรรคเข้ามาได้ อันนี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนมากเห็นว่าพรรคมีนโยบายดี ถ้าเลือกเข้าไปให้มีเสียงข้างมากก็จะได้จัดตั้งรัฐบาลนำนโยบายของพรรคมาเป็นนโยบายบริหารประเทศจะทำให้ประเทศได้พัฒนาทัดเทียมประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งนั้นถือว่าเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองวิธีการหนึ่งเท่านั้นในบรรดาวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลาย ๆ วิธีการ

สำหรับประเทศไทยเรานั้นเป็นที่น่าคิดอย่างมากเพราะประชาชนส่วนมากของประเทศไม่ค่อยให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควรโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในวิธีการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง เพราะจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่ประเทศไทยเราได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตยเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 55 ปี ซึ่งประเทศไทยเราได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปมาแล้วถึง 14 ครั้งด้วยกัน ครั้งสุดท้ายเมื่อ 27 กรกฎาคม 2529

ในการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมา 14 ครั้งนี้คิดโดยเฉลี่ยแล้วมีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนถึงร้อยละ 50 ขึ้นไปมีอยู่เพียง 3 ครั้ง คือ การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 7 ซึ่งเลือกตั้งวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 คิดเป็นร้อยละ 57.50 ของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด ครั้งที่ 13 ซึ่งเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 คิดเป็นร้อยละ 50.76 ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด และครั้งที่ 14

ซึ่งเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 คิดเป็นร้อยละ 61.43 ของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด

เมื่อคำนึงถึงการเลือกตั้งทั่วไปที่จัดให้มีขึ้นถึง 14 ครั้ง แต่มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งถึงร้อยละ 50 เพียง 3 ครั้ง ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่น่าคิดเป็นอย่างมากเพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนี้ ถือว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งหรือถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองแบบประชาธิปไตย ทำไมจึงถือว่ามีผลสำคัญและเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะการที่ประชาชนมีส่วนร่วมเช่นการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งนั้นก็หมายถึงว่าประชาชนจะให้พรรคการเมืองใดเข้าไปเป็นรัฐบาล ก็จะพากันเลือกสมาชิกพรรคการเมืองนั้น มาเป็นผู้แทนราษฎรให้มาก ๆ เพราะพรรคการเมืองนี้จะได้มาจัดตั้งรัฐบาลและจะได้นำเอานโยบายของพรรคมาปกครองประเทศเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคที่ประกาศไว้กับประชาชน พรรคดังกล่าวจะได้รับเลือกเสียงข้างมากมาจัดตั้งรัฐบาลได้ก็เพราะประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในนโยบายของพรรคต้องการอยากให้พรรคดังกล่าวเข้ามาเป็นรัฐบาล เพราะจะได้นำนโยบายเข้ามาบริหารประเทศซึ่งจะเป็นผู้เข้ามาใช้อำนาจบริหารแทนปวงชน ส่วนพรรคการเมืองที่ได้คะแนนเสียงรองลงมาก็จะทำหน้าที่ในรัฐสภาคือ ผู้ใช้อำนาจทางนิติบัญญัติแทนประชาชน จึงถือได้ว่าการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งนั้นเป็นการไปเลือกผู้แทนมาใช้อำนาจในฝ่ายต่าง ๆ ทั้งสามฝ่ายซึ่งเป็นอำนาจอธิปไตยอันเป็นของประชาชน เมื่อเป็นเช่นนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนี้จึงถือว่ามีผลสำคัญและถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในฐานะที่ประเทศไทยเราได้นำเอาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุขมาใช้เป็นเวลานานถึง 55 ปีและในฐานะที่พวกเราเป็นประชาชนชาวไทยผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนชาวไทยพึงมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างไร และจะมีส่วนร่วมด้วยวิธีการไหนบ้าง ก่อนอื่นพึงทำความเข้าใจความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเสียก่อนและพึงทราบลักษณะ และแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามลำดับ

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง วิธีทางต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถดำเนินการปกครองตนเองได้ซึ่งในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันนี้เป็นการมีส่วนร่วมในทางอ้อมเป็นส่วนใหญ่ เช่น การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน แต่ประชาชนก็มีส่วนร่วม

ในทางอื่น ๆ ได้อีกมาก การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีความหมายกว้างขวางมากรวมไปถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพ การรวมกลุ่ม การจัดตั้งพรรคการเมืองและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร และการมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นต้น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ยิ่งประชาชนมีส่วนร่วมมากก็เป็นประชาธิปไตยมาก ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมน้อยความเป็นประชาธิปไตยก็น้อยลงไป

ลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสมัครใจกล่าวคือ ประชาชนมีส่วนร่วมโดยมีความต้องการอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะเห็นว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องไปมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของสังคมของตนเอง

2. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเกิดจากการปลุกกระดมจากนักการเมืองหรือบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ทั้งนี้รวมทั้งประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมเนื่องมาจากถูกบุคคลอื่น ๆ ร้องขอ ชักจูง ชูเรี่ย ให้คำตอบแทนหรือใช้วิธีการอื่น ๆ ด้วย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นอาจจะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการและ
2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการหรือแบบที่เป็นที่ยอมรับและนำมาใช้กันโดยทั่วไปในประเทศทั้งหลายที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้สามารถแบ่งย่อยออกไปดังนี้

การใช้สิทธิและเสรีภาพ : ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มใหญ่ การเสนอข้อคิดเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของชุมชนสังคมและประเทศชาติ การแสดงออกซึ่งความต้องการของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ การแสดงความคิดเห็นความต้องการนี้อาจแสดงออกได้หลายทาง เช่น การพูด การอภิปราย การเขียน และการพิมพ์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบหนึ่งของประชาชนเพราะย่อมมีอิทธิพลทำให้รัฐบาลที่ทำหน้าที่ปกครองประเทศได้รับฟัง

อาจจะต้องนำมาปฏิบัติได้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการบริหารงานของรัฐบาลในสมัยปัจจุบันนี้การมีส่วนร่วมแบบนี้ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการแบบหนึ่งและถือว่ามีสำคัญมิใช่น้อยทีเดียว

การรวมกลุ่ม : การรวมกลุ่ม เช่น การรวมกลุ่มผู้ที่มีผลประโยชน์อย่างเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถช่วยกันรักษาและระแวดระวังผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ บางกลุ่มอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของสาธารณชนทั่วไป อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ของคนกลุ่มนั้นเองหรือเพื่อส่วนรวมก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองตนเองทั้งสิ้น

การจัดตั้งพรรคการเมือง : พรรคการเมืองคือกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองต้องตรงกันมีความต้องการจะจัดให้มีการบริหารประเทศหรือบรรลุถึงซึ่งอุดมการณ์และแนวปฏิบัติที่ตกลงกำหนดกันไว้แน่นอน พรรคการเมืองนี้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่พัฒนาแล้วทั้งหลายต่างก็มีการจัดตั้งพรรคการเมืองกันทุกประเทศในปี พ.ศ. 2490 แม้ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายก็พยายามจะเอาแบบอย่างประเทศที่พัฒนาแล้วเหล่านั้นคือ อยากจะมีการจัดตั้งพรรคการเมือง แม้สภาพทั่วไปจะยังไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองก็ตาม เมื่อมีการรับหลักการการจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วแนวโน้มของความคิดเห็นในรูปการปกครองแตกต่างกันออกไป บางประเทศก็มีการจัดตั้งพรรคการเมืองแบบมากพรรค บางประเทศก็มีการจัดตั้งพรรคการเมืองแบบพรรคเดียว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดระบบพรรคการเมืองขึ้นมาในโลกเป็น 2 ระบบ พรรคการเมืองใหญ่ ๆ คือ ระบบพรรคการเมืองแบบมากพรรคและระบบพรรคการเมืองระบบพรรคเดียว ระบบพรรคการเมืองแบบมากพรรคจะพบในประเทศที่มีการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย ส่วนระบบพรรคการเมืองระบบพรรคเดียวจะเห็นได้ในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์เท่านั้น ส่วนระบบพรรคการเมืองของไทยนั้นจัดว่าเป็นระบบพรรคการเมืองแบบมากพรรคซึ่งประเทศเราก็จัดอยู่ในกลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตยด้วย ระบบพรรคการเมืองแบบมากพรรคถือว่าเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองโดยเฉพาะและเป็นองค์กรที่ประชาชนสามารถรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองได้โดยตรงซึ่งหมายถึงว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงโดยรวมกันจัดตั้งพรรคขึ้นเพื่อความมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง เช่น การจัดตั้งรัฐบาล เป็นต้น ถ้าหากว่าพรรคการเมืองพรรคใดมีสมาชิกของพรรคได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรโดยได้รับเสียงข้างมากพรรคการเมืองพรรคนั้นสามารถจัดตั้งรัฐบาลและสามารถนำเอานโยบายของพรรคมากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารประเทศได้และในการที่ได้รับเลือกเสียงข้างมากจาก

ประชาชนนั้นก็หมายถึงว่า ประชาชนต้องการให้เป็นรัฐบาลและนโยบายของพรรคมากำหนดในการบริหารประเทศเพื่อประเทศชาติอันเป็นส่วนร่วมที่จะได้พัฒนาไปตามแนวนโยบายของพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาล อันนี้จะเห็นได้ว่าองค์กรพรรคการเมืองนี้เป็นองค์กรที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงและน่าจะเป็นองค์กรเดียวเท่านั้นที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงและอย่างเป็นทางการ นอกจากนั้นพรรคการเมืองนี้ยังเป็นองค์กรที่สามารถทำให้กลุ่มบุคคลผู้มีแนวความคิดเห็นทางการเมืองเหมือนกันสามารถจะนำแนวความคิดนั้นเข้ามากำหนดเป็นนโยบายบริหารประเทศได้เมื่อได้รับความไว้วางใจจากประชาชนโดยการผ่านวิธีการเลือกตั้ง เมื่อองค์กรพรรคการเมืองมีความสำคัญเช่นนี้ในฐานะประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและเป็นเจ้าของประเทศนั้นควรจะทราบถึงวิธีการจัดตั้งพรรคการเมืองและการจดทะเบียนพรรคการเมืองว่าปัจจุบันนี้ประชาชนในประเทศสามารถจัดตั้งพรรคการเมืองและจดทะเบียนพรรคการเมืองได้อย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ปัจจุบันนี้ประเทศเรามีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ใช้อยู่ การจะจัดตั้งพรรคการเมืองและขอจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้นก็จะต้องดำเนินตามพระราชบัญญัตินี้ซึ่งได้กำหนดหลักปฏิบัติไว้ว่า ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์และไม่เป็นภิกษุสามเณร นักพรตหรือนักบวช มีจำนวนตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป อาจรวมกันเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองได้โดยไปแจ้งความประสงค์ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบพร้อมทั้งยื่นหนังสือเชิญชวนสามฉบับ เมื่อนายทะเบียนพรรคการเมืองพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดก็จะออกหนังสือรับรองการแจ้งให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายใน 15 วัน เมื่อคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองได้รับหนังสือรับรองจากนายทะเบียนแล้วคณะผู้เริ่มจัดตั้งก็มีสิทธิโฆษณาเชิญชวนให้ประชาชนสมัครเข้าเป็นสมาชิกได้ เมื่อมีผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า 5,000 คน ซึ่งสมาชิกเหล่านี้จะมีภูมิลำเนาอยู่ในแต่ละภาคของราชอาณาจักรคือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่น้อยกว่าภาคละห้าจังหวัดและมีสมาชิกจังหวัดละไม่น้อยกว่า 50 คน จากนั้นคณะผู้จัดตั้งพรรคก็จะเชิญสมาชิกของพรรคมาร่วมประชุมจัดตั้งพรรคการประชุมจัดตั้งพรรคนี้จะต้องมีสมาชิกร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 100 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้เป็นสมาชิกในแต่ละภาค ภาคละไม่น้อยกว่า 5 จังหวัด จึงจะครบองค์ประชุมจัดตั้งพรรค การประชุมจัดตั้งพรรคนี้ที่ประชุมจะต้องตกลงกำหนดนโยบาย เป้าหมายและวิธีดำเนินการตราข้อบังคับพรรค และเลือกตั้ง หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขานุการ รองเลขานุการ และกรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่า 7 คน รวมเป็นคณะกรรมการบริหารพรรค เสร็จแล้วผู้จัดตั้งพรรคก็จะยื่นขอจดทะเบียนพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนพร้อมทั้งส่งร่างนโยบายและข้อบังคับของพรรคพร้อมด้วยทะเบียนประวัติ

ผู้ลงชื่อเป็นสมาชิกตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด เมื่อนายทะเบียนพิจารณาคำขอจดทะเบียนว่าถูกต้องตามกฎหมายแล้ว นายทะเบียนก็จะจดทะเบียนพรรคการเมืองให้และประกาศการจดทะเบียนเป็นหลักฐานในราชกิจจานุเบกษา พรรคการเมืองนั้นก็จะมีฐานะเป็นนิติบุคคลดำเนินกิจการทางการเมืองได้ อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองนี้กฎหมายได้วางกรอบไว้แน่ชัดว่าแนวนโยบายของพรรคการเมืองจะมีลักษณะที่ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนาระหว่างชนในชาติหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐบาล ขัดต่อกฎหมาย ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือศีลธรรมอันดี หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขไม่ได้เป็นเด็ดขาด

การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง : ตามที่ได้กล่าวแล้วว่าพรรคการเมืองประกอบด้วยบุคคลที่มีนโยบายทางการเมืองอย่างเดียวกันและรวมกันขึ้นเพื่อความมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง เช่น การจัดตั้งรัฐบาล เป็นต้น การมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในพรรคการเมืองจึงเท่ากับว่ามีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรงโดยเฉพาะถ้าพรรคการเมืองนั้นเป็นพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในสภาหรือเป็นพรรคฝ่ายค้าน การเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ได้กำหนดไว้ว่า ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองจะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิดมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ และไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช ผู้คุณสมบัติดังกล่าวนี้สามารถจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้ตามที่ตนต้องการคือ ผู้สมัครขอบนโยบายของพรรคใดหรือต้องการให้พรรคการเมืองพรรคใดได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อจะได้มาจัดตั้งรัฐบาลปกครองประเทศเพื่อนำเอานโยบายของพรรคมากำหนดเป็นนโยบายในการปกครองประเทศต่อไป ก็จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคนั้นซึ่งเมื่อได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองถูกต้องตามกฎหมายกำหนดแล้วย่อมมีสิทธิดำเนินการทางการเมืองได้เช่นสิทธิในการที่จะรณรงค์หาเสียงสนับสนุนพรรคที่ตนเป็นสมาชิกได้เพื่อให้พรรคเป็นที่ศรัทธาและเชื่อถือไว้วางใจจากประชาชน เมื่อพรรคได้เป็นที่เชื่อถือของประชาชนแล้วประชาชนย่อมจะเลือกสมาชิกของพรรคเข้ามาทำหน้าที่แทนพวกเขาในคราวที่มีการเลือกตั้ง การเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงซึ่งเป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนที่มีคุณสมบัติตามที่กล่าวข้างต้นนั้นพึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองพรรคใดก็ได้ที่ตนเห็นว่ามีนโยบายที่กำหนดไว้ น่าจะเป็นไปได้ในการนำมาบริหารประเทศและจะเป็นผลดีต่อประเทศชาติส่วนรวมคือความหวังที่จะให้ประเทศได้รับการพัฒนาเพื่อให้ทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายเพราะการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกแล้วย่อมสามารถดำเนินการกิจการ

ทางการเมืองได้อย่างเปิดเผย และการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้นถือว่ามีผลสำคัญและเป็นสิทธิที่ประชาชนพึงกระทำอย่างยิ่งในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะหลักการของประชาธิปไตยที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยการปกครองประเทศเป็นอำนาจของประชาชน การปกครองเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ถ้าเมื่อผู้เป็นเจ้าของอำนาจยังไม่แสดงออกในการเป็นผู้มีส่วนร่วม แสดงออกในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจแล้วจะถือได้ว่าเจ้าของอำนาจนั้นเป็นเจ้าของอำนาจได้อย่างไรเพราะไม่มีส่วนเป็นเจ้าของอำนาจเลย เป็นต้น ดังนั้นการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองจึงถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่งไม่แพ้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอื่น

การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง : การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็คือ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั่นเองซึ่งการเลือกตั้งดังกล่าวนี้อาจจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไปหรืออาจจะเป็นการเลือกตั้งซ่อมก็ได้ การเลือกตั้งทั่วไปนั้นเป็นการเลือกตั้งที่จัดขึ้นคราวเดียวกันทั่วประเทศซึ่งประเทศไทยเรานับตั้งแต่ได้นำเอาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุขมาปกครองประเทศเป็นเวลา 55 ปีแล้วนั้นเคยจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปมาแล้วรวม 14 ครั้งด้วยกัน ส่วนการเลือกตั้งซ่อมนั้นหมายถึงการเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในเขตที่มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงอาจจะเป็นเพราะเหตุถึงแก่กรรมหรือหมดสมาชิกภาพเพราะเหตุอื่น ๆ อีก เช่น ลาออก เป็นต้น

ในการเลือกตั้งดังกล่าวนี้ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไปหรือเป็นการเลือกตั้งซ่อมก็ตามประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามหลักการของการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นต้องไปใช้สิทธิในการลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้ง เพราะการไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งและมีความหมายมากที่สุดในฐานะประชาชนเป็นเจ้าของแห่งอำนาจอธิปไตย การไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งของประชาชนหมายถึงว่า ประชาชนต้องการจะให้ผู้ใดเข้ามาใช้อำนาจอธิปไตยแทนพวกเขาหรือเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนพวกเขาในการรักษาผลประโยชน์ของปวงชน หรือเป็นการไปเลือกให้พรรคการเมืองที่พวกเขาต้องการให้เป็นรัฐบาลได้รับเสียงข้างมากเพื่อมาจัดตั้งรัฐบาลและนำนโยบายของพรรคนั้นไปบริหารประเทศ เพื่อประเทศชาติอันเป็นของส่วนรวมจะได้รับการพัฒนาดีขึ้น เพื่อการอยู่ดีกินดีของประชาชนทั้งมวล การไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งจึงถือว่าประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองและเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็น

ทางการอีกด้วย ในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรจะให้
ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นพิเศษและถือว่าเป็นหน้าที่ อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับการไปลงคะแนนเสียง
ในการเลือกตั้งนั้นประเทศไทยเราปัจจุบันมีกฎหมายกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ดังนี้

1. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าว ต้องมีคุณสมบัติ
ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย
2. อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้งและ
3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง

นอกจากนี้กฎหมายได้กำหนดบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ดังนี้

1. จักจกริตหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
2. หุนหวกและเป็นใบ้ซึ่งไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้
3. ภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช
4. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
5. อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งโดยคำพิพากษา

ผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกเข้ามาทำหน้าที่แทนนั้น ก็จะทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงในการ
รักษาผลประโยชน์ของปวงชนหรือสามารถพูดได้ว่าเป็นผู้ที่จะพิทักษ์ไว้ซึ่งความยุติธรรมของสังคม
ในการแบ่งสรรผลประโยชน์ต่าง ๆ ของทรัพยากรของชาติโดยเฉลี่ยผลประโยชน์ให้ทั่วถึงประชาชน
ทั้งปวงโดยความเป็นธรรม พูดโดยอำนาจหน้าที่กว้าง ๆ แล้ว ผู้แทนของปวงชนนั้นมีอำนาจหน้าที่
ในลักษณะใหญ่ ๆ อยู่ถึงสามด้านด้วยกัน ประการแรกด้านการตรากฎหมายหรือแก้ไขกฎหมาย
รวมทั้งการยกเลิกกฎหมายที่ล้าหลังไม่ทันสมัยต่าง ๆ ด้วย ประการที่สองคือ การควบคุมการบริหาร
ราชการแผ่นดินของรัฐบาล และประการสุดท้ายคือ การให้ความเห็นชอบในเรื่องต่าง ๆ ผู้แทนราษฎร
นั้นจะมีอำนาจหน้าที่หลัก ๆ ตามขอบข่ายกว้าง ๆ 3 ประการใหญ่ ๆ ดังกล่าว อำนาจในการตรา
กฎหมายปัจจุบันนี้กฎหมายได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติได้มี 2 พวกด้วยกันคือ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรี กรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราช
บัญญัติจะต้องเสนอในนามของพรรคการเมืองและจะต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนลงนามรับรองไม่น้อย
กว่า 20 คน และจะต้องเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน ส่วนพวกที่สองคือคณะรัฐมนตรี การเสนอ
ร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาลนั้นจะเสนอในนามของคณะรัฐมนตรี ทั้งสองพวกดังกล่าวนี้มีสิทธิ
เสนอร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เป็นร่างพระราชบัญญัติยังไม่เคยมีการเสนอมาก่อนหรือร่างพระราช
บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเก่า ๆ ต่าง ๆ ที่ไม่ทันสมัยเพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

เป็นต้น ส่วนอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งสามารถจะควบคุมอำนาจบริหารได้หลายวิธีการด้วยกัน เช่น การตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องที่อยู่ในอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารราชการในกระทรวงนั้น ๆ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าการบริหารราชการของรัฐมนตรีนั้น ๆ จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์ของชาติหรือเห็นว่าการบริหารงานนั้นผิดพลาด ก็สามารถจะตั้งกระทู้ถามในเรื่องนั้น ๆ ได้เพื่อให้ตอบข้อข้องใจ หรือยิ่งไปกว่านั้นยังมีมาตรการที่มีความรุนแรงและสำคัญมากนั้นก็คือการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะซึ่งจะมีผลให้พ้นจากตำแหน่งได้ นอกจากนั้นยังใช้วิธีการตรวจสอบดูแลการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีในรูปของคณะกรรมการต่าง ๆ ของสภา ซึ่งคณะกรรมการสามัญประจำสภาและคณะกรรมการวิสามัญนั้นก็จะมีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่สภามอบหมายให้ศึกษาและดำเนินการ การที่สภาตั้งรูปคณะกรรมการต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อศึกษาและดำเนินการเรื่องใดก็ตามเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ถือว่ามีส่วนในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินเช่นกัน ประการสุดท้ายคือ อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในเรื่องต่าง ๆ เช่น การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ การให้ความเห็นชอบในการสืบราชสันตติวงศ์ การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงครามและการให้ความเห็นชอบต่อสนธิสัญญาที่ทำกับประเทศอื่น เป็นต้น

อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 3 ประการใหญ่ ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วโดยย่อ ๆ นั้น ย่อมทำให้เห็นว่าผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกให้เข้ามาทำหน้าที่แทนพวกเขานั้นมีความสำคัญมากเพียงใด เพราะผู้แทนราษฎรเปรียบเสมือนผู้นำของประชาชนในการที่จะพัฒนาประเทศหรือในการที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญมั่นคงหรือเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ผู้แทนราษฎรถือว่ามีสำคัญอย่างมากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อผู้แทนราษฎรมีความสำคัญยิ่งอย่างนี้ การไปเลือกตัวแทนเพื่อเข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทนพวกเขานั้นจึงถือได้ว่าเป็นการมีส่วนทางการเมืองการปกครองที่มีความสำคัญยิ่ง แม้ว่าการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนราษฎรอาจมีส่วนร่วมในการปกครองทางอ้อมก็ตาม แต่ถ้าจะรวมเอาวิธีการมีส่วนร่วมอื่น ๆ มาใช้พร้อม ๆ กันไป ก็จะทำให้มีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในบางประเทศเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เช่น การออกเสียงถอดถอนตัวแทนของปวงชนหรือเสนอกฎหมายหรือรับรองกฎหมายหรือแสดงประชามติ เป็นต้น การมีส่วนร่วมเช่นนี้จะเกิดขึ้นในสังคมที่ประชาชนเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองอย่างถูกต้อง

การช่วยบรรเทาความเสี่ยงในการเลือกตั้ง : การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยนั้นเป็นเรื่องของประชาชนทุกคนผู้เป็นเจ้าของแห่งอำนาจอธิปไตยจะพึงให้ความสำคัญเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการช่วยบรรเทาความเสี่ยงในการเลือกตั้งนั้น การมีส่วนร่วมแบบนี้มักมีโดยเฉพาะในระบอบที่มีการเลือกตั้ง เพราะประชาชนผู้ใดก็ตามที่เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองพรรคใด ๆ ย่อมจะช่วยบรรเทาความเสี่ยงช่วยพรรคนั้น ๆ ที่ตนเป็นสมาชิกหรือไม่เป็นสมาชิก แต่ให้การสนับสนุนก็ย่อมช่วยบรรเทาความเสี่ยงช่วยได้เพราะต้องการอยากจะให้พรรคที่ตนให้การสนับสนุนหรือเป็นสมาชิกได้รับเลือกเสียงข้างมากจะได้มาจัดตั้งรัฐบาลเพื่อจะได้นำเอานโยบายของพรรคที่ประกาศหาเสียงกับประชาชนมาใช้เป็นนโยบายในการบริหารประเทศ การช่วยบรรเทาความเสี่ยงในการเลือกตั้งนี้เป็นการช่วยโฆษณาและอุดมการณ์ของพรรคให้ประชาชนทั่ว ๆ ไปทราบเป้าหมายและอุดมการณ์ว่าถ้าพรรคได้รับเลือกเข้ามาโดยได้รับเสียงข้างมากก็จะจัดตั้งรัฐบาลและจะบริหารประเทศและทางพรรคจะมีนโยบายบริหารหรือเข้ามาแก้ไขปัญหาของชาติในด้านต่าง ๆ นั้นอย่างไรและจะเสนอวิธีการ หลักการและเหตุผลต่าง ๆ ที่พรรคจะจัดทำและดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจในพรรคและมีความศรัทธาเชื่อมั่นในนโยบายและอุดมการณ์ของพรรคเพื่อพรรคที่ตนเป็นสมาชิกหรือให้การสนับสนุนนั้น ๆ จะได้รับเลือกจากประชาชนทั่วประเทศเพื่อเข้ามาทำหน้าที่แทนพวกเขาและสามารถจะนำนโยบายของพรรคมากำหนดเป็นนโยบายในการปกครองและบริหารประเทศให้เป็นไปตามที่ให้คำมั่นสัญญากับประชาชนเอาไว้ พฤติกรรมของผู้บรรเทาความเสี่ยงช่วยพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกหรือให้การสนับสนุนการกระทำมีพฤติกรรมดังกล่าวมานี้ถือว่ามีส่วนทางการเมืองวิธีหนึ่งคือ การช่วยบรรเทาความเสี่ยงในการเลือกตั้ง แม้ว่าวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้จะมีเฉพาะในระบอบที่มีการเลือกตั้งก็ตาม อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องของประชาชนในประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นไปตามครรลองแห่งระบอบประชาธิปไตยนั้น มักมีธรรมชาติเข้ามาประกอบด้วยเพื่อให้บุคคลผู้ซึ่งจะช่วยบรรเทาความเสี่ยงในการเลือกตั้งยึดหลักธรรมะเหล่านี้ไว้เป็นหลักเพื่อความเป็นธรรมแก่สังคมและเพื่อความถูกต้องตามครรลองแห่งระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง มิใช่จะบรรเทาความเสี่ยงเพื่อหวังความชนะในการเลือกตั้งแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเป็นหลักหลักธรรมะที่สำคัญ ๆ เหล่านี้คือ

1. ความสมัครใจหรือความยินยอมพร้อมใจหมายถึง การแสดงออกโดยปราศจากการบังคับ คุกคาม การแสดงออกซึ่งเกิดจากความหวาดกลัวหรือความจำใจ หากใช้การมีส่วนร่วมตามนัยแห่งประชาธิปไตยหรือไม่ ความเต็มใจของบุคคลที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมหรือแสดงความคิดเห็นต่างหากที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและส่งเสริมรักษาไว้

2. เจตนาบริสุทธิ์คือ เจตนาที่ก่อปรด้วยความบริสุทธิ์ใจเป็นที่ตั้ง การมีส่วนร่วมเป็นไปเพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวมอันชอบธรรม มิใช่เป็นไปเพื่อเห็นแก่ตัวหรือการแสวงหาอำนาจหรือประโยชน์อันไม่สุจริตของตนหรือของกลุ่มหรือเพื่อการกลั่นแกล้งบุคคลอื่นหรือเพื่อแสดงอิทธิพลหรือเพื่อความยิ่งใหญ่อันมิชอบของบุคคลหรือกลุ่ม

3. การยึดหลักแห่งเหตุผล การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยพยายามใช้อารมณ์ให้น้อยที่สุด เพราะอารมณ์โกรธ เกลียด เคียดแค้น พยาบาท เอาชนะเอาเปรียบเหล่านี้ มิได้ช่วยเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย ตรงกันข้ามทำให้เกิดความแตกแยกและทำลายล้าง เป็นต้นเหตุแห่งความไม่สงบประชาธิปไตยต้องการเอาชนะกันด้วยเหตุผลที่ตั้งงาม เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันได้ เหตุผลเป็นทางออกที่ดีที่สุดของมนุษย์เพราะช่วยปิดทางแห่งความรุนแรงและการจ้องล้างจ้องผลาญกันและน่าจะสอดคล้องกับคุณลักษณะของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่มีภูมิปัญญาสูงและสามารถใช้เหตุผลพัฒนาการดำรงชีวิตให้ก้าวหน้ามาเกือบจะถึงขั้นสูงสุดเช่นในปัจจุบัน

4. ไม่มีอคติ ประชาธิปไตยต้องการให้บุคคลในสังคมดำเนินชีวิตร่วมกันด้วยความเป็นมิตร การแสดงออกต่าง ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์นั้นจะต้องประกอบไปด้วยพรรคคนที่ปราศจากการมุ่งร้ายบุคคล จะต้องมีท่าทีที่ดีต่อกัน ไม่มองกันในแง่ร้ายหรือมีความในลักษณะที่เป็นอกุศล ไม่มีการแบ่งเขาแบ่งเรา แบ่งพวก จะต้องรู้จักให้อภัยกันและพยายามดูถึงแง่ดีของกันและกัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์ย่อมมีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องด้วยกันทั้งนั้น หากจะต้องมุ่งมองด้วยลักษณะที่น่าเอาข้อบกพร่องมาเป็นข้อแบ่งแยกแล้ว สังคมก็จะเต็มไปด้วยการจ้องแวง ความสัมพันธ์ในการสร้างสรรค์ก็ไม่เกิดขึ้น ฉะนั้นจึงควรที่จะพยายามนำเอาคุณสมบัติที่ดีของบุคคลมาใช้ประโยชน์ เพื่อสร้างบรรยากาศของความผูกพันและไมตรีจิตอันจะยังประโยชน์ร่วมกันอย่างถาวรให้บังเกิดขึ้นในประเทศ พรรคชนและการแสดงออกที่ปราศจากอคติต่อกันระหว่างบุคคลนี้ช่วยให้เกิดการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจเพื่อส่วนรวม ธรรมะข้อนี้จะเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีคุณธรรมข้อนี้เป็นหลักประจำใจ

5. การรู้จักประนีประนอม ในระบอบประชาธิปไตยย่อมต้องมีการต่อรองซึ่งกันและกัน การกระทำใด ๆ ซึ่งยึดหลักความคิดเดียว เหตุผลเดียว ประโยชน์อย่างเดียวย่อมทำให้งานของส่วนรวมดำเนินไปไม่ได้ ฉะนั้นการที่แต่ละกลุ่ม แต่ละพรรคหรือแต่ละคนรู้จักอะลุ่มอล่วย หากทางออกร่วมกัน ผ่อนปรนกันจึงเป็นวิถีทางที่ชอบที่ควรที่จะยังความสำเร็จให้เกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตย

6. จิตใจหนักแน่นและยึดความยุติธรรมหมายถึง การรับฟังข่าวสารเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ ด้วยจิตใจที่หนักแน่นและเยือกเย็น การจะตัดสินใจเรื่องทั้งปวงจะต้องถือความถูกต้อง ยุติธรรมแก่

ทุกฝ่ายเป็นหลัก มิใช่การใช้อารมณ์ความรู้สึกหรือการพึ่งความข้างเดียว หรือตกลงใจด้วยอาศัยหลักฐาน ข้อมูลที่จำกัด หากบุคคลใดในประเทศมีคุณสมบัติข้อนี้ ความรุนแรงความอวดเอง ความไร้ระเบียบ หรือความยุ่งยากต่าง ๆ ก็จะไม่มีความจำเป็นแต่บรรยากาศของความสงบเรียบร้อย ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้อย่างมั่นคง

7. ความรู้ การมีส่วนที่ดีที่ถูกต้องนั้น บุคคลที่มีส่วนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องต่าง ๆ มิฉะนั้นก็อาจจะตกลงใจผิดพลาดหรือเป็นเครื่องมือของบุคคลอื่นได้ คุณสมบัติข้อนี้จะมีได้ขึ้นอยู่กับความกระตือรือร้นและเอาใจใส่ของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตน

หลักความถูกต้องหรือธรรมะที่บุคคลผู้จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองด้วยวิธีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งซึ่งยึดเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความถูกต้องตามครรลองของประชาธิปไตยซึ่งหลักต่าง ๆ เหล่านี้ ประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายเขาได้นำมาใช้และจะเห็นได้ว่าประเทศที่เป็นแม่บทในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเหล่านี้ ชาวโลกได้กล่าวกันว่าเป็นประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยมาก อย่างไรก็ตามหลักธรรมะเหล่านี้ควรจะนำมาใช้ในประเทศของเราให้มากโดยใช้ควบคู่กันไปด้วยระบบการปกครองเพื่อจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นุชนทายาททางการเมืองต่อไปในอนาคต

การลอบบี้นักการเมือง : การลอบบี้นั้นหมายถึง การพูดชักชวนหรือแนะนำให้ผู้คนคล้อยตามหรือให้ผู้คนเกิดความเชื่อและเลื่อมใสในสิ่งที่ผู้ลอบบี้นั้นต้องการ อีกนัยหนึ่งการลอบบี้นี้เป็นการพูดจูงใจให้ผู้คนเกิดความโน้มเอียงเห็นด้วยในสิ่งที่เขาต้องการจะให้บังเกิดขึ้น เช่น นักการเมืองอาจจะป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดก็ตามจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่สิ่งที่จะทำนั้นถ้าทำลงไปย่อมก่อให้เกิดความเสียหายประโยชน์ของส่วนรวม ในกรณีเช่นนี้ ประชาชนก็มีสิทธิที่จะทำการลอบบี้อรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้น ในการจะดำเนินการในสิ่งนั้นได้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเอาไว้ โดยการพูดชักชวนและพูดจูงใจประชาชนให้เข้าใจถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นถ้าปล่อยให้รัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำสิ่งนั้นลงไป เมื่อได้ทำการชักชวนประชาชนพร้อมทั้งให้หลักการและเหตุผลเป็นที่เชื่อถือแล้ว ประชาชนก็จะคัดค้านไม่ให้ความร่วมมือและไม่เห็นด้วยในการกระทำดังกล่าว เมื่อมีปฏิกิริยาโต้ตอบจากประชาชนส่วนมากแล้ว รัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นก็จะหยุดการดำเนินการในเรื่องนั้นเสียหรือถ้าดำเนินการลงไปก็จะไม่ได้รับผลสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ พฤติการณ์ที่ประชาชนได้กระทำดังกล่าวนี้เรียกว่า การลอบบี้นักการเมือง การลอบบี้นักการเมืองถือว่าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะทำลอบบี้นักการเมือง

ในเรื่องใด ๆ เพราะถ้าหากเรื่องใดที่นักการเมืองจะดำเนินการลงไปแล้วจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อประเทศชาติส่วนรวมนั้นประชาชนสามารถที่จะทำลอบบี้การกระทำของนักการเมืองผู้นั้นได้เพื่อจะหยุดดำเนินการหรือถ้าหากดำเนินการลงไปก็จะได้ไม่ได้รับความร่วมมือและไม่ประสบความสำเร็จได้ การทำลอบบีนักการเมืองนั้นส่วนมากจะเป็นวิธีที่ประชาชนกระทำเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเอาไว้ วิธีการแบบนี้ในประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายประชาชนเขาจะนำมาใช้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและถือว่าเป็นวิธีการที่ใช้ได้ดี ปัจจุบันวิธีการแบบนี้นักการเมืองยังนำมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงแข่งขันกันเพื่อดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ภายในพรรคการเมืองเอง วิธีการแบบนี้จะกระทำทุกวิถีทางเพื่อชักชวนและพุดจูงใจให้สมาชิกภายในพรรคเห็นด้วยกับตนและยอมรับเป็นพรรคพวกให้การสนับสนุนตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เป็นไปตามที่ตนต้องการเพื่อตนเองจะได้รับความไว้วางใจโดยได้รับเลือกจากสมาชิกภายในพรรคให้ดำรงตำแหน่งที่ตนต้องการภายในพรรคได้

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการหรือแบบที่ไม่เป็นที่ยอมรับในบางสังคมนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ก็มีความสำคัญอยู่มีไม่น้อยถึงแม้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้จะไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมได้โดยตรงก็ตามและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้บางสังคมไม่ยอมรับก็ตาม แต่วิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ก็นิยมนำมาใช้กันอยู่มากทีเดียวโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกลุ่มประเทศที่เรียกว่าอยู่ในโลกที่สาม เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในโลกที่สามนี้กำลังมีการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองของตน ซึ่งยังมีได้ยี่ดอะอะไรเป็นหลักในการปกครองที่ตายตัวเพราะอยู่ในระหว่างกำลังพัฒนาระบบต่าง ๆ ของสังคมภายในประเทศจึงมักนิยมเอาวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการนี้มาใช้มากที่สุดโดยเฉลี่ยเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการนี้ประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในโลกที่สามยังถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองของประเทศและเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ใช้ได้ผลดีอีกด้วย อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ อาจแบ่งย่อยได้อีกเป็น 4 อย่างด้วยกัน คือ การเดินขบวนประท้วง การก่อความวุ่นวายทางการเมือง การใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายและทรัพย์สิน และการปฏิวัติ พึงทราบการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวนี้ตามลำดับดังนี้

การเดินขบวนประท้วง : การเดินขบวนประท้วงนี้มักจะเป็นการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อเดินขบวนประท้วง ถือเป็นการแสดงออกในรูปหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินการ

เรื่องใดเรื่องหนึ่งของรัฐบาลหรือของสถาบันการศึกษาเป็นต้น การเดินขบวนประท้วงนี้แม้ประเทศไทยเราก็เคยนำมาใช้บ่อยครั้งในปี พ.ศ. 2514 - 2518 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มีการเดินขบวนประท้วงบ่อยที่สุด การเดินขบวนแต่ละครั้งนั้นจะมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์แตกต่างกันออกไป การเดินขบวนประท้วงในประเทศไทยเรานั้นที่ผ่านมามีการเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลนำรัฐธรรมนูญมาปกครองประเทศให้เร็วที่สุดเพื่อจะให้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชน เพื่อเข้ามาทำหน้าที่แทนปวงชนหรือเพื่อให้มีรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้ง เดินขบวนเรียกร้องค่าแรงงานขั้นต่ำ เดินขบวนประท้วงเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาการว่างงาน และปัญหาเรื่องสวัสดิภาพในการทำงานของลูกจ้างและอื่น ๆ

เดินขบวนประท้วงเรื่องการทุจริตในวงการบริหารระดับสูงเป็นต้น การเดินขบวนประท้วงในเรื่องต่าง ๆ นั้นจะนำมาใช้กันมากในประเทศต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นการแสดงออกซึ่งพลังของประชาชนส่วนมากของประเทศว่าพวกเขาต้องการสิ่งใดและอยากจะให้ผู้นำประเทศทำสิ่งใดแก่พวกเขา การกระทำดังกล่าวของประชาชนถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ จะเห็นได้ว่าการเดินขบวนประท้วงต่าง ๆ ที่ผ่านมามีในประเทศไทยเรานี้ก็ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองเป็นอย่างมาก ดังนั้นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ถือได้ว่ามีบทบาทต่อการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองของประเทศไม่แพ้การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอื่น ๆ แม้ว่าจะเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในแต่ละประเทศก็ตาม

การก่อความวุ่นวายทางการเมือง : การก่อความวุ่นวายทางการเมืองส่วนมากมักจะเกิดเพราะมีการปลุกระดมกลุ่มพลังต่าง ๆ ในประเทศนั้น ๆ กลุ่มพลังเหล่านี้เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มสหภาพแรงงานต่าง ๆ กลุ่มชนกลุ่มน้อย กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น การปลุกระดมส่วนมากจะยกเอาข้อบกพร่องของรัฐบาลขึ้นมาเป็นสาเหตุ โดยไม่ให้ความเป็นธรรมแก่กลุ่มนั้น ๆ หรือไม่ก็เป็นเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันและอื่น ๆ ซึ่งเมื่อปลุกระดมกลุ่มพลังต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีพฤติกรรมที่แสดงต่อต้านการกระทำของรัฐบาลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ประท้วงโดยการนัดหยุดงานทั้งประเทศหรืองดการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในทุก ๆ ด้าน เปิดอภิปรายความล้มเหลวในการบริหารของรัฐบาลในที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนไม่เชื่อถือรัฐบาล ซึ่งถ้าหากประชาชนไม่เชื่อถือศรัทธาในรัฐบาลแล้วเมื่อมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนทั่วประเทศรัฐบาลก็คงอยู่ในสถานะลำบากเพราะถ้ารัฐบาลยังขึ้นบริหารอยู่อาจจะเกิดจลาจลทั่วประเทศก็ได้สิ่งเหล่านี้คือ การก่อความวุ่นวายทางการเมือง สำหรับประเทศไทยนั้นในอดีตที่ผ่านมาก็มีการก่อความวุ่นวายทางการเมืองเช่นกัน เช่น มีการชุมนุมประท้วงในเรื่องต่าง ๆ ในการบริหารงานของรัฐบาล มีการเปิดอภิปรายความล้มเหลว ความทุจริตคอร์รัปชันของผู้บริหารต่าง ๆ แถบทุกวงการ ในการชุมนุมในการอภิปรายแต่ละครั้งนั้นจะมีสาเหตุและมีเรื่องราว

ต่าง ๆ ของการชุมนุมหรือการเปิดอภิปรายประท้วง บางทีก็มีข้อเรียกร้องให้ฝ่ายบริหารนำปัญหานั้น ๆ มาแก้ไขหรือมีการชุมนุมเรียกร้องกับฝ่ายบริหารว่าถ้าไม่ทำอย่างที่ขอร้องจะมีความรุนแรงอย่างนั้น อย่างนี้ บางครั้งฝ่ายบริหารก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น ๆ พฤติการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าการก่อความวุ่นวายทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตามการก่อความวุ่นวายทางการเมืองนี้ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองวิธีหนึ่งในหลาย ๆ วิธีที่ไม่เป็นทางการแต่ก็ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองอยู่มีใช่น้อย เพราะการชุมนุมประท้วงหรือการนัดหยุดงานทั่วประเทศนั้นย่อมมีผลต่อความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจและอื่น ๆ รัฐบาลผู้บริหารประเทศก็ต้องหามาตรการมาแก้ไขปัญหาก็ว่าเหตุการณ์ไม่ยุติก็จะทำให้รัฐบาลลาออกเพราะไม่สามารถบริหารประเทศได้ วิธีการดังกล่าวนี้มีการนำมาใช้ในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย วิธีการแบบนี้ไม่มีรัฐบาลใดในโลกอยากจะทำให้เกิดขึ้นภายในประเทศเพราะมีผลต่อเสถียรภาพความมั่นคงของรัฐบาลเป็นอย่างมาก

การใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายและทรัพย์สิน : วิธีการแบบนี้เป็นการก่อวินาศกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นภายในประเทศนั้น ๆ เช่น การลอบวางระเบิดสถานที่อันสำคัญ ๆ ของชาติหรือที่ทำการของรัฐบาลหรือมีการชุมนุมต่าง ๆ นานา เพื่อให้ประชาชนหวาดกลัวเป็นการเขย่าขวัญของประชาชน ลอบวางระเบิดในที่ชุมนุมเพื่อหวังผลทำร้ายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การกระทำแบบนี้ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการกระทบกระเทือนต่อการบริหารประเทศของรัฐบาลและต่อความมั่นคงของชาติ ส่วนมากวิธีการแบบนี้ประเทศที่ด้อยพัฒนาทั้งหลายจะนำเอาวิธีการแบบนี้มาใช้ วิธีการแบบนี้แม้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจะไม่เห็นด้วย แต่ก็ใช่ว่าจะเป็นวิธีการแบบหนึ่งที่มีผู้นำมาใช้อยู่ แม้ในเมืองไทยเราก็มีกรณีการลอบวางระเบิดในสถานที่ทำการทางราชการบ่อยครั้งที่เกิดขึ้น วิธีการแบบนี้ถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการแบบหนึ่ง แต่ก็ใช้ได้ผลในประเทศต่าง ๆ อยู่มีใช่น้อยเพราะสามารถทำให้ผู้เป็นรัฐบาลต้องดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ หรืออย่างน้อยก็หันมาให้ความสนใจปัญหาและหาทางแก้ไขปรับปรุงปัญหาเรื่องนั้น ๆ

การปฏิวัติ : การปฏิวัติถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นวิธีการรุนแรงและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางระบบการปกครองและโครงสร้างของสังคมอย่างรวดเร็ว การปฏิวัติถือว่าการรื้อถอนโครงสร้างของการปกครองและระบบต่าง ๆ ทางสังคมเพราะการปฏิวัตินั้นจะนำคณะผู้ปฏิวัติไปสู่การมีอำนาจคือเป็นรัฐอธิปัตย์ มีอำนาจที่ทำได้ ๆ ที่กลุ่มทำการปฏิวัติประสงค์จะทำได้ การมีส่วนร่วมประเภทนี้ถือว่ามีพลังรุนแรงอย่างมาก ซึ่งมีความรุนแรงมากกว่าการมีส่วนร่วมใด ๆ ทั้งหมด แต่วิธีการมีส่วนร่วมแบบนี้ก็ถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการและเป็นวิธีการที่ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนานำมาใช้บ่อยครั้ง ส่วนมากก็ประสบผลสำเร็จ

ในการทำการปฏิวัตินั้น ๆ เพราะสามารถทำให้ประเทศเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว การทำการปฏิวัตินี้มีสาเหตุมาจากหลาย ๆ สาเหตุ เช่น สาเหตุทางเศรษฐกิจ สาเหตุทางการเมืองและอื่น ๆ บางครั้งการทำการปฏิวัตินี้ก็มาจากการเรียกร้องของประชาชนซึ่งทนต่อการปกครองของรัฐบาลไม่ไหว ซึ่งอาจจะเป็นเพราะรัฐบาลเองมีการทุจริตคอร์รัปชันในวงการบริหารของรัฐบาลและอื่น ๆ นอกจากนั้น การปฏิวัติยังมีสาเหตุมาจากแรงกดดันด้านต่าง ๆ จากรัฐบาลจนทำให้ประชาชนจับกลุ่มก่อการจลาจลให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองเป็นเหตุให้มีการนองเลือดในที่สุดก็นำไปสู่การปฏิวัติ การปฏิวัตินั้นสำหรับเมืองไทยเราเองก็เคยมีการกระทำบ่อยครั้งเมื่อศึกษาดูประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยที่ผ่านมา ๆ มา อย่างไรก็ตามการปฏิวัตินั้นตามหลักรัฐศาสตร์ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการแบบหนึ่ง ถึงอย่างไรก็ตามวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ก็ถือว่าประชาชนมีส่วนร่วมด้วยเพราะอย่างน้อยก็เป็นกลุ่มที่ช่วยสนับสนุนเพราะถ้าเช่นนั้นก็จะทำการปฏิวัติไม่สำเร็จ แต่การปฏิวัตินี้ก็ถือว่ามีอิทธิพลมากที่สุดในการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองตลอดทั้งระบบสังคมด้วย แต่การมีส่วนร่วมแบบนี้บางประเทศไม่ยอมรับและไม่ต้องการให้เกิดขึ้นภายในประเทศเพราะถือว่าเป็นวิธีการรุนแรงซึ่งระบบประชาธิปไตยนั้นต้องการสู้กันด้วยเหตุด้วยผล ไม่ชอบใช้วิธีการรุนแรง ดังนั้นประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายจะไม่ใช้วิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ วิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้จึงนิยมนำมาใช้กันในประเทศที่ด้อยพัฒนาเป็นส่วนมาก และในประเทศกำลังพัฒนาเป็นอันดับรองลงมา

การปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้นถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ดังนั้นระบอบการปกครองนี้จึงเป็นระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญแก่ปวงชนผู้เป็นเจ้าของแห่งอำนาจ คือ ระบอบการปกครองนี้จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด ซึ่งจะถือได้ว่าเป็นระบอบการปกครองที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าระบบการเมืองอื่น ๆ ในโลก ทั้งยังเป็นระบบที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายปกครองตนเองในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของแห่งอำนาจอธิปไตยอีกด้วย นอกจากนั้นระบอบการปกครองประชาธิปไตยนี้ยังถือว่ายิ่งประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากเท่าไร ก็ยิ่งเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ความเป็นประชาธิปไตยก็น้อยลงไปด้วย ตามหลักการของประชาธิปไตยถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากและถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองในระบบประชาธิปไตยด้วย แต่ประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยโดยทางอ้อมคือ การเลือกตั้งตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน โดยใช้หลักกำหนดอัตราส่วนประชาชนต่อตัวแทนหนึ่งคน แต่ในฐานะประชาชนผู้เป็นเจ้าของแห่ง

อำนาจอธิปไตยนั้น ก่อนจะมอบหมายให้ใครไปทำหน้าที่แทนพวกตนนั้นประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้หมายถึง วิธีทางต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถดำเนินการปกครองตนเองได้ รวมถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพ การรวมกลุ่ม การจัดตั้งพรรคการเมือง การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นต้น ลักษณะการจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนี้มิได้โดยความสมัครใจ โดยถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ควรจะมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของสังคมด้วย และการเข้ามีส่วนร่วมโดยเกิดจากการปลุกกระดมของนักการเมืองหรือบุคคลอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นพอสรุปเป็น 2 รูปแบบใหญ่ คือ แบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

แบบที่เป็นทางการหรือเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกคือ การใช้สิทธิและเสรีภาพ การรวมกลุ่ม การจัดตั้งพรรคการเมือง การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและการลอบบ์นักการเมือง เป็นต้น

แบบที่ไม่เป็นทางการหรือแบบที่ไม่เป็นที่ยอมรับของบางประเทศ คือ การเดินขบวนประท้วง การก่อความวุ่นวายทางการเมือง การใช้ความรุนแรงทำร้ายชีวิตและทรัพย์สิน และการปฏิวัติ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการนั้นมักจะนำไปใช้ในประเทศต่าง ๆ ที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการนั้นมักจะนำไปใช้ในประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาเท่านั้น

อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสองแบบใหญ่ ๆ นี้ เมืองไทยเราก็นำมาใช้เกือบครบทุกแบบในอดีตที่ผ่านมาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยร่วม 55 ปี แต่ที่น่าเป็นสิ่งที่ตั้งข้อสังเกตเป็นอย่างมากกว่าทำไมคนไทยเราทั่ว ๆ ไปมักไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควรจะเป็น คือการให้ความรักความหวงแหนอำนาจอธิปไตยอันเป็นของตน ความรักความหวงแหนอำนาจของตนนั้นก็คือ การใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนในคราวมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นการไปเลือกเอาบุคคลที่ดีที่สุดซึ่งมีทั้งความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมเข้าไปทำหน้าที่แทนพวกเรา ซึ่งการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งนี้ก็เป็นการมีส่วนร่วมแบบหนึ่งในบรรดาการมีส่วนร่วมในหลาย ๆ แบบตามที่กล่าวแล้วข้างต้น การที่มีผู้คนให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยนั้นก็เป็นที่น่าวิตกเพราะมีผลกระทบต่อระบบการปกครองของประเทศแทนที่ระบบการปกครองปัจจุบันจะได้รับการพัฒนาไปด้วยดีก็จะเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาถึงเวลาแล้วหรือยังที่เมืองไทยเราจะมี การตื่นตัวเรื่องสิทธิและหน้าที่

ของปวงชน เพราะขณะนี้ระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยของไทยกำลังจะพัฒนาไปได้ดีและถือว่าได้ก้าวมาอีกหลายขั้นของการพัฒนาระบบ ถ้าหากชาวไทยเราทุกคนได้หันมาให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ได้เสนอมาแล้วข้างต้น เฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการนั้นให้มากขึ้นกว่าทุก ๆ ปีที่ผ่านมา ก็จะเป็นการร่วมมือกันช่วยกันพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยอันมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุขเพื่อการก้าวไปสู่ความมั่นคงของระบบ ซึ่งระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยนี้ไม่เหมือนใครในโลก เพราะเป็นระบบการปกครองเป็นแบบเอกลักษณ์ของไทย ๆ ถ้าหากประชาชนทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันผนึกกำลังกันสามัคคีเพื่อพัฒนาระบบการปกครองของเราปัจจุบันให้พัฒนาถาวรยิ่ง ๆ ขึ้นนั้นก็น่าหมายถึงว่า เราได้สร้างมรดกทางการเมืองการปกครองให้แก่อนุชนของพวกเราและดำรงรักษาระบบการเมืองการปกครองแบบนี้ให้อยู่คู่กับพื้นแผ่นดินไทยอันเป็นที่รักยิ่งของพวกเราทั้งหลายสืบไปนานเท่านานให้สมกับพระราชปณิธานของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 7 ที่พระราชทานการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนชาวไทย

สื่อมวลชนในรัฐสภา

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย สิ่งที่เชื่อมโยงสถาบันรัฐสภากับประชาชนที่สำคัญ คือ สื่อมวลชนโดยสื่อมวลชนจะเป็นผู้รายงานการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐสภาอัน จะส่งผลกระทบต่อประชาชนมาให้ประชาชนได้รับรู้ ทั้งยังเป็นผู้ให้ความรู้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถาบัน รัฐสภาและปกป้องผลประโยชน์แทนประชาชนอีกด้วย

ในปัจจุบันนี้การทำหน้าที่ดังกล่าวของสื่อมวลชนนั้น โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชน ที่ทำหน้าที่ได้อย่างอิสระมากกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่น ๆ ที่จะก่อให้เกิดความคิดหรือภาพของสถาบัน รัฐสภาต่อประชาชนซึ่งนับได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ (socialization) ของประชาชน อันจะเป็นผล สะท้อนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เขียนให้เห็นถึงการได้มาซึ่งข่าวของสื่อมวลชนในรัฐสภาที่จะเผยแพร่ต่อ สาธารณชนจากแหล่งข่าวต่าง ๆ ของสถาบันรัฐสภา และข้อบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ต่าง ๆ อันเป็นข้อจำกัดต่าง ๆ ของสื่อมวลชนที่จะเสนอ ซึ่งจะให้เห็นสภาพข่าวที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

สื่อมวลชนในรัฐสภา

โดย สานิตย์ โสพะชาละ

ความนำ

สถาบันรัฐสภานับว่าเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดองค์กรหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในการร่วมทำหน้าที่ปกครองและบริหารประเทศ ในการปกครองระบอบนี้รัฐสภาถือได้ว่าเป็นสถาบันที่เปรียบเสมือนที่แสดงเจตน์จำนงค์ของประชาชนในการที่จะมีส่วนร่วมกันปกครองและบริหารประเทศ โดยมอบหมายให้ผู้แทนดำเนินการแทน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันรัฐสภา ทั้งสมาชิกรัฐสภาดำเนินการเองในการปกครองและบริหารราชการแผ่นดิน ย่อมจะส่งผลไปยังสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคม

LI RT

73

ในสภาพสังคมปัจจุบันทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ห่างไกลในการเชื่อมถึงและไม่สามารถเข้าร่วม ในกิจกรรมของรัฐสภาได้อย่างใกล้ชิดนัก เพื่อจะได้รับทราบและรับรู้การดำเนินกิจกรรมของรัฐสภา ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของพวกเขา จึงต้องอาศัยตัวกลางในการที่จะเป็นผู้ถ่ายทอด กิจกรรมต่าง ๆ นั้นของรัฐสภาให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบ ซึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย สื่อมวลชนเป็นกลไกสำคัญในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อที่จะถ่ายทอด ข่าวสารต่าง ๆ ในกิจกรรมของรัฐสภาต่อประชาชนในสังคม และปัจจุบันสื่อมวลชนที่สำคัญที่ ทำหน้าที่รายงานข่าวต่าง ๆ ของกิจกรรมรัฐสภาได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ

สื่อมวลชน : ความหมาย บทบาทและหน้าที่

นักปราชญ์ในสมัยโบราณหลายท่านได้กล่าวไว้ว่ามนุษย์เป็นสังคม และมีความจำเป็นที่ จะต้องอยู่ร่วมกันเพื่อความสมบูรณ์แห่งชีวิต การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั้นจะต้องมีสิ่ง พันธนาการให้สังคมอยู่ได้ เช่น มนุษย์ต้องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กฎหมายซึ่งเป็นระเบียบข้อบังคับ ของสังคม การซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์ของมนุษย์นั้นจะต้อง มีการติดต่อสื่อสารกันเพื่อจะได้เชื่อมโยงและเข้าใจซึ่งกันและกัน ในสมัยที่ยังไม่เป็นสังคมที่ซับซ้อน หรืออาจเรียกว่า Traditional Society การติดต่อสื่อสารเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ เช่น การปิด ประกาศ การบ่าวร้องประกาศ หรือพูดกันแบบปากต่อปาก ซึ่งในปัจจุบันก็ใช้วิธีการนี้อยู่ เมื่อ มนุษย์ได้พัฒนาตนเองขึ้นสภาพของสังคมก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมที่กลับซับซ้อนดังในปัจจุบัน ทำให้วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็เปลี่ยนแปลงไป โดยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าขึ้น มีการประดิษฐ์กรรมใหม่เกิดขึ้นจากฝีมือของมนุษย์ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น สิ่ง เหล่านี้ก็ได้อำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ในปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารของมนุษย์ก็ได้เปลี่ยนแปลง ขึ้นมาอีกจากแบบง่าย ๆ ดังได้กล่าวแล้วนั้น มาเป็นระบบที่ซับซ้อนขึ้นอีกมาก และเมื่อต้องการ ให้มหาชนในสังคมส่วนใหญ่ต้องรับรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะดำเนินการแบบวิธีเดิมก็จะไม่ก่อให้เกิด ประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นต้องมีสื่อกลางดำเนินการนั้น ก็คือ สื่อมวลชน

คำว่า “สื่อมวลชน” นี้ ได้มีอธิบายไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

“สื่อมวลชน คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ประกาศข่าว ความรู้ และความคิดเห็นให้แก่ผู้ที่สนใจไปพร้อมกัน จะทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เสนอข่าวแต่ไม่เสนอความคิดเห็นย่อมไม่ได้ นอกจากนั้น สื่อมวลชน ยังมีหน้าที่เป็น Watch Dog หรือสุนัขเฝ้าบ้าน อันหมายถึงการเฝ้าผลประโยชน์ของรัฐบาลของประชาชน และเป็นการเฝ้าด้วยความเป็นธรรมด้วย”(1)

“หนังสือ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ทั้ง 4 อย่างนี้รวมกัน เรียกว่า สื่อมวลชน Mass Communication”(2)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2528 ได้ให้ความหมายของคำว่า “สื่อมวลชน” ไว้ดังนี้ สื่อมวลชน น. สื่อกลางที่นำข่าวและความรู้ไปสู่มหาชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์

จากความหมายที่ได้นำมากล่าวไว้ข้างต้นนั้น อาจสรุปบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ ที่มีต่อสถาบันรัฐสภาของประเทศไทย ดังนี้

๑. ถ่ายทอดหรือรายงานข่าวสารเกี่ยวกับสถาบันรัฐสภาให้ประชาชนทราบ

หน้าที่ในการถ่ายทอดข่าวสารหรือรายงานให้ประชาชนทราบนับได้ว่าเป็นบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม หน้าที่นี้ของสื่อมวลชนมีลักษณะเป็นการสื่อสารจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง ซึ่งข่าวที่เสนอออกไปสู่มวลชนนั้นจะต้องเป็นข่าวที่มีคุณภาพในการที่เสนอข้อเท็จจริงอย่างสมบูรณ์ที่สุดให้แก่ผู้อ่านข่าวที่มีคุณภาพจะต้องมีองค์ประกอบหลายประการกล่าวคือ มีความถูกต้อง ความสมดุล ความไม่เอนเอียงกระทัดรัดและชัดเจน รวมทั้งมีความใหม่สด(3)

1) เสฐียร พันธรังสี อ่างใน ลิขิต อีระเวดิน, พัฒนาการเมืองไทย, หน้า 128.

2) เล่มเดียวกัน, หน้า 128.

3) ขวรัตน์ เชิดชัย, การสื่อข่าว (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 9.

2. เสนอข้อคิดเห็นและให้ความรู้เกี่ยวกับกิจการรัฐสภา

ในหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในการแสดงความคิดเห็นในกิจการบ้านเมือง มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งสื่อในการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวนั้นก็คือสื่อมวลชน โดยที่สื่อมวลชนอาจจะเป็นผู้ให้ความคิดเห็นในกิจการบ้านเมืองหรือเป็นผู้ถ่ายทอดจากประชาชนมาอีกที ซึ่งเท่ากับว่าสื่อมวลชนเป็นตลาดเสรีแห่งความคิด หน้าที่ของสื่อมวลชนในลักษณะนี้เป็นการสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยเรา หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนทำหน้าที่เสนอข้อคิดเห็นและให้ความรู้มากกว่าสื่อมวลชนอื่น ๆ อันได้แก่ บทบรรณาธิการ การวิจารณ์ และ คอลัมน์ เป็นต้น

๓. เป็นตัวแทนในการรักษามลประโยชน์ของประชาชน

ไม่ว่าจะเป็นการรายงานข่าวหรือเสนอข้อคิดเห็นให้ความรู้แก่ประชาชนของสื่อมวลชนนั้น ได้ทำตัวเป็นตัวแทนในการรักษามลประโยชน์ของประชาชนไปในตัว โดยได้รับรายงานหรือให้เสนอข้อคิดเห็นในสิ่งที่ประชาชนจะต้องรับรู้ในสิ่งที่จะทำให้ระบบรัฐสภาเสื่อมเสีย หรือ สิ่งที่จะทำให้รัฐสภาดำเนินกิจการไม่ก่อให้เกิดผลที่ดีต่อประชาชนเท่าที่ควร ซึ่งในปัจจุบันนี้สื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่รายงานข่าวลักษณะนี้โดยเสนอข่าวในลักษณะของบุคคล

บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนไทย 3 ประการ ที่ได้กล่าวมานั้น ในปัจจุบันจะเห็นได้โดยชัดเจนว่า สื่อมวลชนที่เป็นหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ทั้ง 3 นั้น มากกว่าสื่อมวลชนชนิดใด ซึ่งในกล่าวถึงต่อไปนี้จะขอเน้นไปทางหนังสือพิมพ์เป็นหลัก

โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของรัฐสภา

ในการนี้จะถ่ายทอดรายงานกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐสภาให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องทราบสังกัดไปในโครงสร้างและอำนาจหน้าที่อย่างสังเขป ในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐสภา ซึ่งมีดังนี้

ลักษณะของรัฐสภาไทยในปัจจุบัน

ปัจจุบันรัฐสภาไทยมีรูปแบบเป็นสภาคู่ ซึ่งประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521

วุฒิสภา

วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ ความชำนาญในวิชาการหรือกิจการต่าง ๆ อันจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่การปกครองแผ่นดิน มีสัญชาติ

ไทยโดยการเกิดมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี และไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใด มีสมาชิกภาพคราวละ 6 ปี จำนวนของวุฒิสมาชิกมีจำนวนไม่เกินสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกที่ประชาชนเลือกตั้ง ซึ่งจะมีจำนวนเท่าใดขึ้นอยู่กับประชากรของประเทศ ตามสัดส่วนประชากร 150,000 คนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนโดยทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง และต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ วาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งกำหนดคราวละ 4 ปี และจะสิ้นสุดลงเมื่อครบวาระ ขบสภา ตาย ลาออก หรือขาดคุณสมบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

การประชุมสภา

โดยปกติวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรจะแยกกันประชุมในกิจการของตน แต่บางเรื่องที่มีความสำคัญจะต้องใช้มติของเสียงส่วนใหญ่ของรัฐสภา รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้ทั้งสองสภาประชุมร่วมกันพิจารณาในเรื่องสำคัญเหล่านั้น

อำนาจหน้าที่ของรัฐสภา

ในฐานะที่รัฐสภาเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทย ในการที่ร่วมกันปกครองและบริหารประเทศ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. ตรากฎหมาย

กฎหมายเป็นกรอบในการดำเนินการปกครองและบริหารประเทศ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐสภาเป็นองค์กรหนึ่งตรากฎหมาย โดยบทบัญญัติไว้ดังนี้ “ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา”

2. ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นการถ่วงดุลย์ระหว่างรัฐสภากับฝ่ายบริหารในการปกครองประเทศและบริหารราชการแผ่นดินโดยที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ดังนี้ “วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

3. หน้าที่อื่น ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

นอกจากหน้าที่ในการตรากฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สูงสุดของชาติหรือเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ หรือในการแต่งตั้งตำแหน่งสำคัญของฝ่ายบริหารต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนที่จะดำเนินการ

การตราพระราชบัญญัติ

ผู้ที่เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภาเพื่อพิจารณานั้น คือ คณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น

ร่างพระราชบัญญัติแต่ละฉบับจะต้องให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาก่อนในวาระที่ 1 พิจารณาและลงมติว่าจะรับหลักการหรือไม่รับหลักการ ถ้าไม่รับหลักการร่างนั้นก็ตกไป ถ้ารับหลักการก็จะพิจารณาในวาระที่ 2 ต่อไป

วาระที่ 2 เป็นการพิจารณาโดยคณะกรรมการ (สามัญ/วิสามัญ/เต็มสภา) สมาชิกสามารถแก้ไขเพิ่มเติม (แปรญัตติ) ได้ต่อคณะกรรมการนั้น หากคณะกรรมการไม่เห็นด้วย ก็สามารถขอสงวนคำแปรญัตติให้สภาพิจารณาคัดสินได้ เมื่อคณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้วก็ส่งให้สภาพิจารณาโดยเรียงลำดับมาตรา และอภิปรายได้เฉพาะถ้อยคำที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือกรรมการสงวนความเห็น

วาระที่ 3 การพิจารณาในขั้นนี้จะไม่มีการอภิปราย ที่ประชุมสภาจะลงมติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ ถ้าที่ประชุมมีมติเห็นชอบก็จะส่งร่างนั้นให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไป ถ้าไม่เห็นชอบร่างนั้นก็ตกไป

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภาเป็น 3 วาระเช่นเดียวกับของสภาผู้แทนราษฎร ผลการพิจารณาแบ่งได้เป็น 3 กรณี ดังนี้

1. วุฒิสภามีมติเห็นชอบร่างนั้นก็ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา
2. วุฒิสภามีมติไม่รับหลักการในวาระที่ 1 หรือมีมติไม่เห็นชอบในวาระที่ 3 ถือว่าวุฒิสภาได้ยับยั้งร่างนั้น แล้วส่งร่างนั้นกลับคืนไปยังสภาผู้แทนฯ
3. วุฒิสภามีมติเห็นชอบด้วย แต่ได้แก้ไขร่างนั้น สภาทั้งสองก็จะแต่งตั้งจำนวนกรรมการเท่ากันตามที่สภาผู้แทนฯ กำหนดเพื่อพิจารณาร่างนั้นใหม่

เมื่อวุฒิสภายับยั้งร่างนั้น สภาผู้แทนราษฎรก็สามารถที่จะยกร่างนั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ถ้ามีมติยืนยันในร่างเดิมด้วยคะแนนเสียงซึ่งมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดแล้ว ถือว่าร่างนั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

เมื่อวุฒิสภาแก้ไขร่างนั้น สภาทั้งสองก็จะรวมกันตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณาร่างนั้น ถ้าสภาทั้งสองเห็นด้วยกับร่างที่พิจารณาใหม่นี้ ก็ถือว่าร่างนั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา แต่ถ้าสภาใดไม่เห็นชอบ ก็ให้ยับยั้งร่างนั้นไว้ก่อนแล้วสภาผู้แทนฯ ก็สามารถที่จะยกขึ้นพิจารณาใหม่ เช่นเดียวกับกรณีที่วุฒิสภายับยั้ง

ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยและเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ก็ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

ร่างพระราชบัญญัติใดซึ่งพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามด้วยคะแนนเสียงที่ไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง ถ้าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน นายกรัฐมนตรีก็จะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษา และใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

นอกจากการตรากฎหมายแล้ว วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร ซึ่งกระทำโดยวิธีที่สำคัญดังนี้

1. กระตุ่ถาม

กระตุ่ถาม เป็นคำถามที่สมาชิกวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรคนใดคนหนึ่งตั้งถามรัฐมนตรี ในข้อความใด ๆ จะเป็นข้อเท็จจริงหรือนโยบายอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของรัฐมนตรี เพื่อให้รัฐมนตรีตอบชี้แจงในข้อความนั้น

2. สอบสวนตรวจตราสอดส่องการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร

รัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจคณะกรรมการของสภา ในการพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ความที่สภามอบหมายโดยปกติจะเป็นเรื่องหรือเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชนอันเกี่ยวข้องกับ การบริหารราชการแผ่นดินและเมื่อดำเนินการเสร็จแล้วจะส่งรายงานต่อสภาเพื่อพิจารณา

3. การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

วิธีนี้เป็น การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินชั้นเด็ดขาดของรัฐสภาที่มีต่อคณะรัฐมนตรี โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด เข้ายื่นขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ ซึ่งมติไม่ไว้วางใจจะต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะมีผลให้รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง แต่ถ้ามติไม่ไว้วางใจมีคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรจะไม่มีผลให้รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง

ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ

รัฐธรรมนูญได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในลักษณะสมดุลกัน โดยใช้วิธีการปกครองในระบอบรัฐสภาโดยแท้ กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าของฝ่ายบริหาร จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับความไว้วางใจในการบริหารราชการแผ่นดินจากรัฐสภา หรือฝ่ายนิติบัญญัติโดยประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐมนตรี ต้องรับผิดชอบสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตนและจะต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อสภาผู้แทนราษฎรในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีจะขอยุบสภา เพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ เพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ โดยที่คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่กล่าวมานี้เป็นลักษณะเด่น ๆ ที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติเพื่อให้การบริหารและการปกครองประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการของสภา

คณะกรรมการเป็นบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งสภาตั้งขึ้นเพื่อกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่สภามอบหมาย แล้วรายงานเสนอต่อสภา การจัดตั้งคณะกรรมการของสภาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. คณะกรรมการสามัญประจำสภาเป็นคณะกรรมการที่สภาจัดตั้งขึ้น ประกอบด้วยสมาชิกของสภาเพื่อดำเนินกิจการตลอดอายุของสภา โดยส่วนใหญ่สอดคล้องกับกิจกรรมของฝ่าย

บริหารเช่น คณะกรรมการการศึกษา คณะกรรมการการต่างประเทศ คณะกรรมการการคมนาคม คณะกรรมการการทหาร เป็นต้น

2. คณะกรรมการวิสามัญ เป็นคณะกรรมการที่สภาจัดตั้งขึ้นประกอบด้วยบุคคลผู้เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกเพื่อดำเนินกิจการที่สภามอบหมายชั่วคราว เมื่อเสร็จสิ้นกิจการแล้วก็สลายตัวไป

การดำเนินการของคณะกรรมการแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ประการแรก พิจารณาร่างรายละเอียดในร่างพระราชบัญญัติที่สภามอบหมายแล้วส่งให้สภาพิจารณาต่อไป ประการที่สองกระทำการหรือพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ตามที่สภามอบหมายแล้วรายงานต่อสภา ในการดำเนินการดังกล่าว คณะกรรมการสามารถเรียกเอกสารจากบุคคลใด ๆ หรือเรียกบุคคลใด ๆ มาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในกิจการที่กระทำหรือเรื่องที่พิจารณาอยู่ได้ *หน้าที่อื่น ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด*

นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว รัฐสภายังมีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ ดังนี้

1. การพิจารณาอนุมัติพระราชกำหนด

พระราชกำหนดเป็นกฎหมายที่ฝ่ายบริหารตราขึ้นใช้บังคับดังเช่น พระราชบัญญัติโดยมิได้ผ่านคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยของประเทศหรือความปลอดภัยสาธารณะหรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะหรือเป็นกรณีที่สำคัญจะต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการเงินหรือภาษีอากร ซึ่งจะต้องพิจารณาเป็นการด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน

พระราชกำหนดเมื่อได้ประกาศใช้แล้วคณะรัฐมนตรีต้องเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อสภาโดยรีบด่วน

การอนุมัติพระราชกำหนดนั้น ถ้ารัฐสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นก็ตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างใช้พระราชกำหนดนั้น

2. การให้ความเห็นชอบตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้กำหนดเรื่องสำคัญของประเทศที่จะต้องได้รับการยินยอมเห็นชอบจากรัฐสภา ดังต่อไปนี้

1. การให้ความเห็นชอบในการตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 2. การให้ความเห็นชอบในการสืบราชสันตติวงศ์
 3. การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงคราม
 4. การให้ความเห็นชอบในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศหรือสัญญาใดที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือ เขตอธิปไตยแห่งชาติ
3. การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่กฎหมายอื่น ๆ กำหนด เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการหรือ ป.ป.ป. เป็นต้น

แหล่งข่าวภายในรัฐสภา

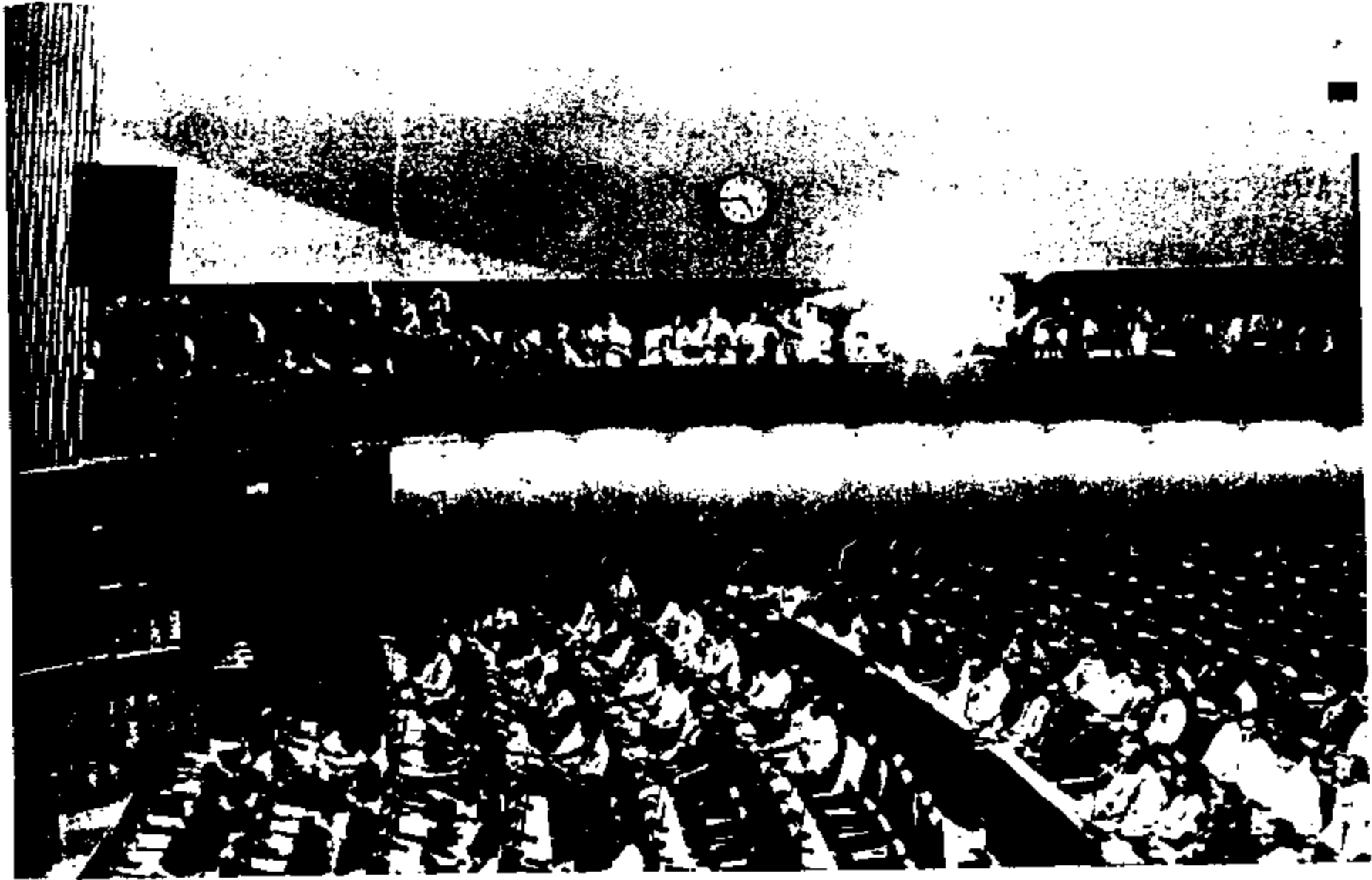
จากในเรื่องโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น กิจกรรมทุกอย่างนั้นได้เกี่ยวข้องกับกิจการของบ้านเมืองทั้งนั้น ซึ่งประชาชนในสังคมมีโอกาสที่จะได้รับทราบกิจกรรมดังกล่าวได้น้อยมาก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนในการที่จะติดตามแสวงหาข่าวของกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐสภาได้เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ ซึ่งแหล่งข่าวภายในรัฐสภาที่จะหาข่าวเพื่อเผยแพร่ นั้นมีดังนี้

1. การประชุมสภา
2. การประชุมของคณะกรรมการ
3. สมาชิกรัฐสภา
4. แหล่งที่ไม่เปิดเผย
5. กิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐสภา

การประชุมสภา

การประชุมสภานั้นเป็นการประชุมของผู้แทนปวงชนชาวไทยในการที่จะมาแสดงความคิดเห็นในการร่วมกันบริหารกิจการของบ้านเมือง ซึ่งผลของการประชุมนั้นก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนไม่มากนัก การประชุมสภานั้นอาจจะแบ่งเรื่องของการพิจารณาที่สำคัญ ๆ ได้ 3 เรื่อง คือการพิจารณาออกกฎหมายการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และการอนุมัติให้ความเห็นชอบในกิจการสำคัญของบ้านเมือง

ในการหาข่าวในที่ประชุมสภานั้น ตามกฎข้อบังคับการประชุมสภาในปัจจุบันย่อมเป็นการ

เปิดเมย จึงทำให้ผู้สื่อข่าวสามารถเข้าไปทำข่าวการประชุมสภาได้ตามที่ทางสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาจัดไว้ให้ที่ชั้นบนของห้องประชุมใหญ่ ในการทำข่าวในลักษณะนี้ผู้สื่อข่าวในลักษณะนี้ผู้สื่อข่าวจะได้รับข่าวในลักษณะที่เป็นพฤติกรรมของสมาชิกสภาที่กำลังพิจารณาเรื่องต่างๆ เช่น การพิจารณากฎหมาย การตามกระทู้ถาม การอภิปรายในเรื่องต่างๆ การลงมติ ตลอดจนพฤติกรรมอื่น ๆ อีก การดำเนินการดังกล่าวในที่ประชุมสภาจะต้องมีระเบียบแบบแผนในการประชุมโดยเป็นไปตามระเบียบวาระการประชุมแต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามที่ที่ประชุมอนุมัติ เมื่อที่ประชุมมีมติให้การประชุมดำเนินการประชุมเป็นการลับ ผู้สื่อข่าวจะต้องออกไปจากที่ที่ทำข่าว จะต้องอยู่ในที่ที่จะฟังและได้ยินการประชุมไม่ได้

ในการทำข่าวในที่ที่ทางสำนักงานจัดไว้ให้นี้ ผู้สื่อข่าวจะต้องลงชื่อตามที่เจ้าหน้าที่จัดไว้ ณ ห้องสำหรับสื่อมวลชนก่อนที่จะเข้าไปทำข่าว และต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ ในการทำข่าวในที่นี้ผู้สื่อข่าวสามารถถ่ายรูป อัดเสียง หรือบันทึกการประชุมสภาได้เท่านั้น ที่จะนำไปเผยแพร่แก่สาธารณชนได้รับรู้ได้ ในการทำข่าวในลักษณะนี้โดยปกติผู้สื่อข่าวจะได้ข่าวการประชุมสภาตามระเบียบวาระการประชุมและพฤติกรรมของสมาชิกที่ได้อภิปรายและลงมติตามระเบียบวาระการประชุม

ในที่ประชุมสภานั้นประกอบด้วยสมาชิกสภาเป็นจำนวนมาก และสมาชิกสภานั้นก็เป็นสมาชิกของกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองต่าง ๆ ทั้งในวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ในการดำเนินพฤติกรรมต่าง ๆ ในที่ประชุมสภานั้น แต่ละกลุ่มจะมีแนวทางในการดำเนินการของตน ซึ่งแต่ละกลุ่มนี้มีความคิดในแนวเดียวกันก็จะประสานงานกันเพื่อประสิทธิภาพของการประชุมและแนวทางในการดำเนินงานของตน ซึ่งเป็นการดำเนินการทางการเมืองด้วย ดังในปัจจุบันนี้พรรคที่ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลก็ได้มีคณะกรรมการกลางประสานงานกันเพื่อให้เกิดเอกภาพในการทำงานของกลุ่มและพรรคอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล จากการศึกษาที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ส่วนพรรคที่ไม่ได้ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลก็ได้ประสานกันในการร่วมกันเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของประชาชนและติดตามการทำงานของรัฐบาลควบคุมการทำงานของรัฐบาล สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเบื้องต้นที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมของสมาชิกรัฐสภาที่ได้แสดงออกในที่ประชุมสภา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สัมพันธ์กับการทำข่าวสภา

การประชุมของคณะกรรมการ

องค์กรภายในรัฐสภาอีกองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่คล้ายกับที่ประชุมสภา แต่เป็นองค์กรที่เล็กกว่าที่ประชุมสภา คือ คณะกรรมาธิการ คณะกรรมาธิการนี้มีหน้าที่และบทบาทที่สำคัญ คือ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ที่ประชุมสภามอบหมายให้ดำเนินการ และติดตามตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร การดำเนินกิจกรรมของคณะกรรมาธิการนั้นจะเป็นเฉพาะหรือในขอบเขตของตนเท่านั้น เช่น คณะกรรมาธิการการศึกษา ก็พิจารณาเรื่องการศึกษาเท่านั้น จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการประชุมของคณะกรรมาธิการจึงเป็นแหล่งข่าวที่นำมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้และรับทราบได้

โดยปกติการประชุมของคณะกรรมาธิการจะเป็นการประชุมที่ไม่เปิดเผย ซึ่งผู้ที่เข้าฟังการประชุมได้นั้นจะต้องได้รับการอนุญาตจากประธานคณะกรรมาธิการนั้นเสียก่อน ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีผู้สื่อข่าวได้เข้าไปทำข่าวการประชุมของคณะกรรมาธิการ แต่บางครั้งผู้สื่อข่าวเพียงแต่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปถ่ายรูปแบบการประชุมได้ชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งไม่เหมือนกับการทำข่าวการประชุมสภา เนื่องจากห้องประชุมของคณะกรรมาธิการเล็ก ซึ่งจะทำให้เกิดการแทรกแซงในการประชุมได้ แต่ผู้สื่อข่าวอาจได้รับการอนุญาตให้เข้าไปทำข่าวในห้องประชุมกรรมาธิการได้หลังจากการประชุมเสร็จแล้ว ซึ่งเป็นไปในลักษณะการแถลงข่าวของการประชุม โดยทั่วไปการจัดทำข่าวของคณะกรรมาธิการนั้นผู้สื่อข่าวจึงต้องขอสัมภาษณ์โดยตรงจากประธานกรรมาธิการนั้น หรือโฆษกของคณะกรรมาธิการหรือกรรมาธิการของคณะกรรมาธิการนั้น ซึ่งบางทีคณะกรรมาธิการอาจจะเป็นผู้ให้ข่าวเอง โดยกองการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเป็นผู้ดำเนินการให้

สมาชิกรัฐสภา

สมาชิกรัฐสภานับได้ว่าเป็นบุคลากรของสถาบันรัฐสภาที่เป็นผู้แทนปวงชนในการดำเนินการบริหารกิจการบ้านเมืองแทนประชาชน ซึ่งเป็นผู้จะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในที่ประชุมสภาและกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐสภา โดยปกติแล้วนั้นสมาชิกรัฐสภาที่ผู้สื่อข่าวสนใจที่จะต้องการได้ข่าวได้แก่ ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกคนสำคัญของรัฐสภา เช่น ผู้ควบคุมเสียงของพรรคการเมืองในสภา หัวหน้าพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกรัฐสภา เป็นต้น ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้เป็นกลไกสำคัญต่อพฤติกรรมในการประชุมสภาของสมาชิกรัฐสภาดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่องการประชุมสภา โดยที่บุคคลเหล่านี้เป็นกลจักรสำคัญในการดำเนินการทางการเมืองภายในองค์กรรัฐสภา เพื่อให้เกิดการตกลงการประนีประนอม การประสานงานกับพรรคอื่น ๆ หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความคิดเห็นเหมือนกันในการบริหารราชการแผ่นดินมารวมตัวให้เกิดเป็นพลังในการประชุมสภาเพื่อที่จะผลักดันความคิดเห็นที่ตนเองของตนในที่ประชุมสภา ตลอดไปจนถึงการอภิปรายของสมาชิกสภาและการลงมติในเรื่องต่าง ๆ อีกด้วย บุคคลเหล่านี้นับได้ว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมต่าง ๆ ของที่ประชุมสภา

การทำข่าวจากสมาชิกรัฐสภานี้อาจจะติดต่อขอทำข่าวกับสมาชิกผู้นั้นโดยตรง โดยทางสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาจัดห้องการทำข่าวสำหรับสื่อมวลชนไว้ให้แล้วหรืออาจจะเป็นที่อื่น หรือโอกาสอื่นก็ได้ ถ้าสมาชิกผู้นั้นยินยอมจะให้ข่าว

แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผย

ในปัจจุบันนี้ข่าวของแหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยนั้นมีอิทธิพลสูงมาก แต่โดยที่ผู้สื่อข่าวจะต้องมีความอยากรู้ อยากเห็น และสืบเสาะหาข่าวอยู่เสมอ รู้อยู่ว่าเป็นใคร แต่ผู้เป็นแหล่งข่าวนั้นไม่ต้องการที่จะให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองเป็นผู้ให้ข่าว แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยนี้อาจจะใช้คำว่า แหล่งข่าวในวงในบ้าง หรือแหล่งข่าวระดับสูงบ้าง เป็นต้น โดยปกติแล้วแหล่งข่าวพวกนี้จะต้องอยู่ในวงการเมือง หรือบางทีอาจจะแหล่งข่าวที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแต่ไม่ต้องการที่จะแสดงตน

กิจกรรมรัฐสภา

นอกจากการดำเนินการของรัฐสภาดังกล่าวในการบริหารราชการแผ่นดินแล้วยังมีกิจกรรมอื่น ๆ อีกที่สมควรจะเผยแพร่ เช่น พระราชพิธีเปิดสมัยประชุมสามัญครั้งแรก การทำข่าวเช่นนี้ผู้สื่อข่าวจะได้รับอนุญาตให้ถ่ายรูปได้ที่ที่จัดไว้ให้เท่านั้น ส่วนการดำเนินการอื่น ๆ นั้น ก็จะหมายกำหนดการซึ่งเป็นระยะเวลาสั้นและเป็นไปตามหมายกำหนดการนั้น กิจกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ กิจกรรมทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยที่รัฐสภาเป็นองค์กรหนึ่งในการร่วมใช้อำนาจอธิปไตย จึงเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเช่นเดียวกับฝ่ายบริหาร ซึ่งการทำข่าวนี้ผู้สื่อข่าวอาจจะขอทำข่าวกับจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ก็คือสมาชิกที่ดำเนินกิจกรรมนี้ หรือสมาชิกสภาผู้แทนเป็นผู้ให้ข่าวเอง

ขอบเขตในการเสนอข่าวรัฐสภา

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญคือ การเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบ ข่าวสารหมายถึง รายงานที่เกิดขึ้นและจะต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นใด ๆ ปะปนไปกับเนื้อหาของข่าว ข่าวสารที่เสนอไปนั้นจะต้องเป็นความจริงหรืออย่างน้อยที่สุดผู้เสนอข่าวต้องมีความคิดเห็นบริสุทธิ์ใจว่าข่าวนั้นเป็นความจริง บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนนี้จะทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง เพื่อที่ได้เรียนรู้และเข้าใจในการดำเนินการของสถาบันรัฐสภาได้อย่างถูกต้อง อันเป็นการนำไปสู่การเกิดความรู้สึกศรัทธาของการดำเนินงานของสถาบันรัฐสภาอันเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารประเทศและช่วยกันพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้เจริญยิ่งขึ้น แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันเสรีภาพในแสวงหาข่าวและการเสนอข่าวนั้นมีมากและประกอบกับการดำเนินการของสื่อมวลชนเป็นไปในทางเชิงพาณิชย์ ทำให้การเสนอข่าวมีการแข่งขัน

กันซึ่งอาจจะลืมถึงการเสนอข่าวสารนั้นต้องเป็นสาระที่จะช่วยเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางสติปัญญาแก่ประชาชนและสร้างสรรค์บรรยากาศทางการเมืองที่ดี เช่น การพาดหัวข่าวที่ก่อให้เกิดความตื่นตัวโดยไม่คำนึงถึงภาษาที่เขียนที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกอย่างไรต่อผู้อ่าน หรือการใช้ภาษาในเนื้อข่าวก็ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ดีต่อผู้เป็นข่าวหรือรายงานข่าวที่ไม่ช่วยในการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อสถาบันรัฐสภาถึงแม้ว่าจะจะเป็นสิ่งที่เป็นความจริง

ในการทำข่าวของผู้สื่อข่าวจากห้องประชุมสภานั้น ผู้สื่อข่าวไม่ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มครองโดยสมบูรณ์ในการเสนอข่าวดังเช่น การที่สมาชิกอภิปรายในที่ประชุมสภา ถ้าการอภิปรายในที่ประชุมสภาพาดพิงต่อผู้หนึ่งผู้ใดที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้นั้นแล้ว ผู้สื่อข่าวไม่สมควรที่จะนำสิ่งเหล่านั้นไปเสนอข่าว เนื่องจากไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย ซึ่งสามารถถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้

ในรัฐธรรมนูญในปัจจุบันได้บัญญัติในเรื่องการเสนอข่าวและขอบเขตการเสนอข่าวดังนี้
“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา
การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน”

ถึงแม้รัฐธรรมนูญจะได้กำหนดข้อจำกัดในการเสนอข่าวไว้อย่างกว้าง ๆ แต่ก็ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่ร่วมใช้ในการบังคับด้วย ซึ่งทำให้บทบาทและหน้าที่ของการเสนอข่าวของสื่อมวลชนเป็นขอบเขตจำกัดลง เช่น กฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา เป็นต้น และตามระเบียบการอนุญาตให้ผู้แทนหนังสือพิมพ์และประชาชนเข้าฟังการประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2516 ซึ่งได้ใช้จนถึงปัจจุบัน ได้ให้อำนาจแก่เลขาธิการรัฐสภาในการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์

“ถ้าหนังสือพิมพ์ฉบับใดลงข้อความเกี่ยวกับการประชุมสภาให้ผิดไปจากความเป็นจริงหรือลงข้อความที่ห้ามโฆษณาหรือที่มีได้มีมติของสภาให้เปิดเผย หรือลงข้อความใด ๆ อันเป็นการกล่าวร้าย เสียดสีหรือดูหมิ่นสภา หรือสมาชิกสภาเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ให้เลขาธิการรัฐสภามีอำนาจดังต่อไปนี้

- (1) เรียกเจ้าของหรือบรรณาธิการหนังสือฉบับนั้นมาเตือน
- (2) ยึดบัตรอนุญาตไว้ไม่เกินหนึ่งเดือน
- (3) ถอนบัตรอนุญาต

คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเลขาธิการรัฐสภาตามระเบียบนี้ให้ถือเป็นเด็ดขาด

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภากับสื่อมวลชน

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมขององค์กรรัฐสภาให้มีประสิทธิภาพและดำเนินไปด้วยดีซึ่งหมายรวมถึงการเผยแพร่กิจกรรมของรัฐสภาไปสู่สาธารณชนด้วย งานที่สัมพันธ์กับสื่อมวลชนโดยตรงก็คืองานสื่อมวลชนสัมพันธ์กองการประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบดังนี้

1. การติดต่อกับผู้แทนสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ที่จะเข้ามาทำข่าวในรัฐสภา โดยเป็นผู้ดำเนินการออกบัตรอนุญาตในการทำข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งจะออกบัตรอนุญาตให้เข้ามาทำข่าวรัฐสภาได้ 2 คน สำหรับผู้สื่อข่าวโทรทัศน์จะออกบัตรอนุญาตให้เข้ามาทำข่าวรัฐสภาได้ 4 คน ต่อหนึ่งสถานี

2. แจกข่าวการดำเนินกิจกรรมของรัฐสภาและติดต่อให้ผู้แทนสื่อมวลชนมาทำข่าวและอำนวยความสะดวกในการมาทำข่าวของสื่อมวลชน

3. ติดต่อบริษัทสื่อมวลชนมาทำข่าวการให้สัมภาษณ์ของสมาชิกรัฐสภา ตามที่สมาชิกร้องขอให้ดำเนินการ และอำนวยความสะดวกในการให้สัมภาษณ์นั้น

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาที่จะอำนวยความสะดวกในการทำข่าวรัฐสภาของสื่อมวลชน เช่น ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า ซึ่งสามารถให้บริการในด้านข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวงงานเพื่อที่จะประกอบในการเสนอข่าวรัฐสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

